

HELSINGIN YLIOPISTO
HELSINGFORS UNIVERSITET
UNIVERSITY OF HELSINKI

Tiedekunta/Osasto – Fakultet/Sektion – Faculty Valtiotieteellinen tiedekunta		Laitos – Institution – Department Politiikan ja talouden tutkimuksen laitos	
Tekijä – Författare – Author Veera Marjatta Moll			
Työn nimi – Arbetets titel – Title Puutarhakaupungin utopiasta lähiörealismiin. Lapsi kaupunkisuunnittelukeskustelussa 1946-1977			
Oppiaine – Läroämne – Subject Talous- ja sosiaalhistoria			
Työn laji – Arbetets art – Level Pro gradu-tutkielma		Aika – Datum – Month and year 02/2016	Sivumäärä – Sidoantal – Number of pages 129+ 5 sivua liitteitä
Tiivistelmä – Referat – Abstract <p>Työssä tutkitaan lasten asemaa kaupunkisuunnittelukeskustelussa aikavälillä 1946–1977. Tutkimuksen aineistona on käytetty ajan pamfletteja, julkaisuja, asiantuntijapuheenvuoroja, aikakauslehtiä, lyhytelokuvia ja Suomen tilastollisia vuosikirjoja.</p> <p>Tutkimus lähtee liikkeelle siitä tiedosta, että lasten omaehtoinen liikkuminen on vähentynyt merkittävästi viimeisen viidenkymmenen vuoden aikana. Näin on käynyt siitäkin huolimatta, että omaehtoisen liikkumisen katsotaan olevan tärkeää lapsen sosiaalisen, fyysisen ja psyykkisen kehityksen kannalta. Tutkimuksessa selvitetään sitä, miten ajan asiantuntijakeskustelussa konstruointiin lapsen tarpeita kodin sisätiloissa ja ulkona kaupungissa vuosina 1946–1977.</p> <p>Tutkimusmenetelmä on diskurssianalyysi. Teoreettinen viitekehys liittyy läheisesti Henri Lefebvren tapaan käsitteellistää tilaa ja sen eri muotoja yhteiskunnallisesti tuotettuna ja yhteiskunnan tuottamiseen aktiivisesti osallistuvana elementtinä. Tämän moniulotteisen tilakäsityksen päälle rakentuu työn teoria: lapsen reviiiri. Työssä selvitetään kahden diskursiivisen kategorian kautta sitä, minne asiantuntijat määrittivät lapsen ihannereviirin.</p> <p>Historiantutkimus antaa välineitä tapahtuneen muutoksen ymmärtämiseen. Asiantuntijakeskustelua tutkimalla on mahdollista lähestyä päätöksenteon taustalla vaikuttavia ideologioita ja keskusteluja. Vaihtuvien diskurssien tutkiminen auttaa tavoittamaan niitä perusteita, joihin kunakin aikana esitetty tieto perustaa vääjäämättömyytensä. Lapsen paras oli julkilausuttu tavoite läpi tarkastelujakson, mutta se, mikä nähtiin lapsen parhaana vaihtui kesken tarkastelujakson ja sai uuden suunnan.</p> <p>Tutkimuksen ensimmäisen diskursiivinen kategoria, joka sijoittuu aikavälille 1946–1965 koostuu väittämistä, joissa vaaditaan lapsiperheiden asumisen siirtämistä kaupungin keskustasta maaseutumaisempaan ympäristöön. Keskusteluun osallistuvat kirjoittivat perinteisen kaupungin olevan muiden muassa paheellinen, likainen ja liikenteen vuoksi vaarallinen kasvupaikka lapselle. Vaihtoehdoksi esitetyn puutarhakaupungin luvattiin tarjoavan vapautta, luontoa ja liikkumismahdollisuuksia lapsille. Lasten kirjoitettiin tarvitsevan lisää huolenpitoa, kontrollia ja kehittäväää tekemistä. Nämä teemat korostuivat myös kodin sisätiloista käydyissä keskusteluissa. Aineistoissa vaadittiin koteihin lapsille omaa tilaa, hygieenistä elinympäristöä, liikojen kieltojen poistamista, sekä sukupuolenmukaista tilanjakoa. Modernit ihanteet ydinperheestä ja lapsen keskeisyydestä tilanjaossa olivat keskeisiä. Moniulotteiset ongelmat niputettiin sotien jälkeen kaupunkivihan sävyttämän asumiskysymyksen ympärille. Normittamalla ja säätelemällä asumisoloja uskottiin ratkaistavan moninaisia sosiaalisia ongelmia. Lapsen ihannereviiri kulki sodanjälkeisessä kaupungissa ja kodeissa ihanteellisesti katse-ettäisyydellä äidistä, hiekkalaatikoilla tai lastenhuoneessa ja iän karttuessa urheilukentillä ja luonnossa. Keskeistä oli se, että lapset harrastaisivat, leikkisivät ja ylläpitäisivät fyysistä kuntoa heille osoitetuissa tiloissa. Omaehtoinen joutenolo nähtiin paitsi ajanhukkana, myös haitallisena.</p> <p>Kun edellisessä kategoriassa kritisoiitiin vanhanaikaista kaupunkia lapselle kelvottomana, joutui seuraavassa kategoriassa kritiikin kohteeksi uusi kaupunki: puutarhakaupunki ja lähiöt. Tutkimuksen toisessa diskursiivisessa kategoriassa (1965–1977) lähiössä asuvien lasten kirjoitettiin esimerkiksi eristäytyvän, tylsistyvän, olevan asuinympäristössään liian yksin tai väärässä seurassa. Vanhemmat eivät pystyneet kirjoittajien mukaan valvomaan lapsia toivotulla tavalla. Toisen kategorian ihannereviiri oli kodin sisätiloissa, jonne vanhemmat saattoivat rakentaa puitteet leikkiin. Tällaisia puitteita olivat esimerkiksi keinut ja puolapuut, välineet, joita pidettiin ennen ulkona. Kasvavat asuntokoot ja parantunut asumismukavuus mahdollistivat mielekkään ajanvieton sisätiloissa, joka osaltaan sittemmin passivoi lapsia ja nuoria. Vähenevään omaehtoiseen liikkumiseen kaupungissa vaikutti myös liikenteen voimakas kasvu, sekä lapsiin kohdistuva enenevä kontrolli ja huolenpito.</p> <p>Läpi tarkastelujakson kaupunkiympäristö pysyi puheenvuoroissa lapselle vihamielisenä. Molemmissa diskursiivisissa kategorioida asiantuntijoiden piirtämä lapsen ihannereviiri määriteltiin sinne, missä se ei häiritse moottoriliikenteen kasvua.</p>			

Avainsanat – Nyckelord – Keywords

Lapsi

Puutarhakaupunki

Lähiö

Tila

Reviiri

Diskurssianalyysi

Ympäristöhistoria

Ympäristöterveystutkimus

Kaupunkisuunnittelu

Kaupunkitutkimus

Kaupungistuminen

Rakennemuutos

Asuminen

Puutarhakaupungin utopiasta lähiörealismiin

Lapsi kaupunkisuunnittelukeskustelussa 1946 – 1977

Veera Marjatta Moll

Helsingin yliopisto

Valtiotieteellinen tiedekunta

Talous- ja sosiaalhistoria

Pro gradu -tutkielma

Helmikuu 2016

I Johdanto	4
II Tutkimuskysymykset ja aikarajaus	6
III Aiempi tutkimus	8
3.1 Lasten kaventunut elinpiiri	8
3.2 Kodin uusi järjestys	16
3.3 Lähiöt kolmesta eri näkökulmasta	19
IV Teoreettinen viitekehys ja käsitteet	21
4.1 Tila	21
Tilan kolme ulottuvuutta	23
Lapsi, lapsuus ja tila	24
4.2 Puutarhakaupunki, asumalähiö ja lähiö	26
4.3 Lapsen reviiri	27
V Tutkimusaineistot ja tutkimusmenetelmät	31
5.1 Aineistojen jäljillä	31
Väestöliiton ja Mannerheimin Lastensuojeluliiton aineistot	33
Kaunis Koti ja Avotakka	34
Lyhytelokuvat	36
Aineistojen reunaehdot	36
5.2 Diskurssianalyysi	37
Diskursiiviset kategoriat	39
Kaksi kategoriaa	39
VI Aineiston analyysi	41
6.1 Kohti puutarhakaupunkia 1946–1965	41
6.1.1 Asuntopula ja jälleenrakennus	41
6.1.2 Saneltu pakko	42
6.2 Ulkona kaupungissa	48
6.2.1 Vaarallisen kaupungin diskurssi	48
6.2.2 Luontodiskurssi	55
Unelmakoti	57
Unelmakaupunki	58
Luonto	61
Luonnon ja fyysisen liikunnan liitto	63
6.2.3 Lapsen säädelty reviiri	67
6.3 Sisällä kotona	68
6.3.1 Vapausdiskurssi	69
Oma tila	71
Puhdas tila	73
Lastenhuone	74
Muuallakin kuin omassa huoneessa	79
Fyysiset leikit	82
6.3.2 Sukupuolenmukainen tilanjärjestelyn diskurssi	84
Pojat, lasihäkkiin suljetut käenpoikaset	86
Tyttäret romanttisuuden vaikutus kentässä	88
6.4 Kategorioiden välissä	91
6.5 Sisäleikkien aikaa 1966–1977	94

6.5.1 Suuri rakennemuutos ja kiihtyvä kaupungistuminen.....	94
6.6 Sisällä kodissa: Lapset saivat pääroolin	95
6.6.1 Materiaalisten tarpeiden diskurssi	96
6.6.2 Lasten ehdoilla -diskurssi.....	99
6.6.3 Sisätiloihin siirtyvä reviiri.....	101
6.7 Vaimeneva keskustelu ulkotilasta.....	103
6.7.1 Kasvava lähiökritiikki	104
6.7.2 Ongelmallisen lähiön diskurssi.....	108
6.7.3 Kaupunkilaislapsen uusi reviiri.....	115
VII Johtopäätökset.....	116
VIII Lähteet ja kirjallisuus	122
8.1 Painetut lähteet.....	122
8.2 Lehdet.....	122
8.3 Elokvat, ohjelmat ja lyhytdokumentit.....	123
8.4 Verkkolähteet.....	123
8.5 Tutkimuskirjallisuus.....	124
IX Liitteet	128

I Johdanto

Sata vuotta sitten kymmenesosa, 1950-luvulla kolmasosa ja nyt jo puolet maapallon väestöstä asuu kaupungeissa.¹ Kaupunkilaislapsia on täällä hetkellä maailmassa noin miljardi.² Lapsuuden siirtyminen maaseutumaisesta ympäristöstä kaupunkimaiseen on tapahtunut vähitellen ja kaupunkilapsuudesta on tullut maalaislapsuutta yleisempää monissa maissa viimeisten vuosikymmenten kuluessa.³ Kaupunkiympäristöä on kuitenkin tähän päivään saakka pidetty lapselle huonosti sopivana kasvu-ympäristönä.⁴

Suomessa keskustelu asumisesta ja lapsen hyvinvoinnista kaupungissa vilkastui 1800-luvulla.⁵ Seuraavalla vuosisadalla kiihtyvän kaupungistumisen myötä sanat muuttuivat enenevässä määrin teoiksi. Esimerkiksi vuonna 1946 Väestöliiton toiminnanjohtajan Heikki von Herzenin huomiota herättäneen ja poleemisen *Koti vaiko kasarmi lapsillemme?* -pamfletin katsotaan sysänneen liikkeelle Tapiolan puutarhakaupungin rakentamissuunnitelmat.⁶ Lapsilla oli kiihtyneessä kaupunki- ja asuntokeskustelussa keskeinen asema. Parantamalla lasten, huomisen kansalaisten, asumisoloja uskottiin parannettavan koko kansakuntaa.

Lapsiin olikin syytä kiinnittää huomiota. Lapsikuolleisuus oli korkealla,⁷ ravitsemustaso heikko ja asuminen ahdasta. Lapsia oli paljon ja koulut olivat ylikansoitettuja. Suuret ikäluokat elivät lapsuuttaan juuri sotien jälkeen.

Sotien jälkeen Väestöliiton kanta asumiseen oli selvä: silloiset asutuskeskukset olivat sosiaalisesti epäterveitä ja liitto julisti tavoitteekseen hajakeskityksen edistämisen kaupunkilaiselämän ja asutuksen tervehdyttämiseksi.⁸ Käytännössä tämä tarkoitti vaatimusta puutarhakaupunkien rakentamisesta. Niihin luvattiin rakentaa riittävän suuria, hygieenisia, valoisia ja ihmis- ja luonnonläheisiä, lapsille ihanteellisia koteja,

---

¹ Broberg ym. 2009, 6.

² UNICEF-raportti *The state of the world's children* 2012, 4.

³ Raittila 2012, 56.

⁴ Broberg ym. 2009, 22.

⁵ Katainen ym. 1999, 123.f

⁶ *Asuntopolitiikka* 1/1956 & 3/1961.

⁷ Suomen virallinen tilasto, kuolemansyyt: http://tilastokeskus.fi/til/ksyyt/2010/ksyyt_2010_2011-12-16_kat_007_fi.html, 4.4. 2015.

⁸ *Asuntopolitiikka* 1/1956.

joitka pelastaisivat asukkaat kaupungin lialta ja turmiolta.

Puutarhakaupunkiutopia kytkeytyi läheisesti lasten ajateltuihin tarpeisiin kaupungissa. Samalla se liittyi eskapismissaan yleiseurooppalaiseen kaupunkivihaan.⁹ Väestöliiton erityisen huolen aiheena olivat vastavalmistuneet ”asuntokasarmit” Taka-Töölössä Kuusitien ja Mannerheimintien risteyksessä, sekä Kallion ja Sörnäisten työläiskaupunginosat.¹⁰ Kaupunkisuunnittelun lisäksi 1940-luvulla alettiin perheiden oloja parantaa myös muilla tavoin: lapsilisillä, kodinperustamislainoilla, äitiysavustuksella, sekä neuvolaverkoston avulla.¹¹

Sodanjälkeiseen Kallion kaupunginosaan sijoittui myös kandidaatin tutkielmani. Tarkastelin työssäni lasten käyttämää kaupunkitilaa 1950-luvun Kalliossa. Pysin teemahaastatteluilla selvittämään 1950-lukulaisten lasten suhdetta ympäröivään kaupunkiin ja kartoittamaan heidän reviiriään. Minua kiinnosti se, miten lapset ratkaisivat ahtauden ongelman ja sain selville, että ahtautta ei muistettu ongelmana ylipäätään. Kuten Anna-Maria Åström huomioi 1950–60-lukujen Koillis-Helsinkiä koskevassa tutkimuksessaan, koti oli enemmän ponkaisulauta ulospäin suuntautuvalla aktiviteetille, ei niinkään paikka viihtyisälle kotielämälle.¹² Tekemäni tutkimushaastattelut vahvistivat väitteen: lapsen maailma aukesi kotioven ulkopuolelle.

Se, mikä haastateltavien muistikuvissa piirtyi kiinnostavana ja jännittävänä kasvuympäristönä 1950-luvun Helsingissä, oli ajan asiantuntijoille kauhistus. Perehdyn nyt pro gradu-työssäni tämän ristiriidan nostattamaan kysymykseen siitä, miten asiantuntijat määrittelivät lasten tilalliset tarpeet sodanjälkeisessä Helsingissä ja miten ihanteet muuttuivat 1946–1977. Siinä missä edellisessä työssäni lapset olivat historian toimijoita ja kokijoita, keskityn nyt lapsista käytyyn keskusteluun ja lapsiin kohdistuneeseen vallankäyttöön.

Lapset vaihtuvien kaupunkisuunnitteludiskurssien keskiössä on Suomessa tutkimaton

---

⁹ Knapas ym. 1996, 64.

¹⁰ von Herzen 1946, 14.

¹¹ Kelan verkkosivut: <http://www.kela.fi/aitiysavustus-historia> ja Väestöliiton verkkosivut <http://www.vaestoliitto.fi/vaestoliitto/historia2/> haettu 1.2.2016.

¹² Åström ym. 1998, 15.

aihe, eikä kaupunkisuunnittelukeskustelua ole aiemmissä tutkimuksissa tarkasteltu lasten tarpeiden näkökulmasta. Lähimpänä kysymyksenasettelujani ovat ne tutkimukset, joissa selvitetään kaupunkilaislasten elinpiirin kaventumista ja omaehtoisen liikkumisen vähentymistä. Kotimaista, esimerkiksi sukupolvia vertailevaa tieteellistä tutkimusta ei suomalaiskaupungeista kuitenkaan ole juuri tehty.

Moni suomalaistutkimus lähtee liikkeelle siitä oletuksesta, että suomalaislasten liikkuma-alue on kaventunut ja omaehtoinen liikkuminen vähentynyt vaikka aihetta ei ole täällä juuri tutkittu. Tämä johtuu siitä, että kansainvälistä tukea väitteelle löytyy runsaasti.¹³ Suomessa keskustelua on käyty lähinnä mediassa. Esimerkiksi *Helsingin Sanomat* otsikoi vuonna 2009 ”Lapset eivät saa enää liikkua niin vapaasti kuin 50-luvulla”.¹⁴ Vuoden 2010 *Helsingin Sanomissa* kirjoitettiin artikkelissa ”Lapset kärsivät aikuisten sairauksista”¹⁵ lasten vähentyneestä liikkumisesta, joka liittyy läheisesti myös reviirin kutistumiseen ja omaehtoisen liikkumisen vähentymiseen. Yleisradio uutisoi vuonna 2010 ”Aikuisten pelot vievät lapsilta ulkoleikit”.¹⁶

II Tutkimuskysymykset ja aikarajaus

Lapsen vähentyneen omaehtoisen liikkumisen selvittämiseksi ja ymmärtämiseksi on historian tutkimus tarpeellinen väline. Ympäristöhistoriallinen ja sosiaalishistoriallinen tutkimus tarjoaa mahdollisuuden ymmärtää yhteiskunnassa, kaupunkiympäristössä ja lapsuudessa tapahtuneita muutoksia. Selvitän työssäni näitä muutoksia tutkimalla asiantuntijakeskustelua.

Kysyn pro gradu-työssäni, miten asiantuntijakeskustelussa määriteltiin ja konstruointiin lapsen tilallisia tarpeita: tilantarvetta kodissa ja kodin ulkopuolella kaupungissa. Analysoin sitä, miltä lapsia haluttiin suojella tilasuunnittelussa ja mihin

---

¹³ Griffin & Wolley 2014 ks. myös Frost 2010, Kinoshita, 2009, Krogh 2009, Karsten, 2005 & Tandy 1999.

¹⁴ Moilanen 2009.

¹⁵ Pusa 2013.

¹⁶ Yleisradion uutiset 2.3. 2010:

http://yle.fi/uutiset/aikuisten_pelot_vievat_lapsilta_ulkoleikit/5519987, haettu 1.10.2015.

heitä kannustettiin. Kysyn myös, miten keskustelun painopisteet muuttuivat asuntopulan hellittäessä, uuden rakentamisen myötä.

Rajaan työni vuosiin 1946–1977. Aineistonani käytän pamfletteja, julkaisuja, asiantuntijapuheenvuoroja, aikakauslehtiä, lyhytelokuvia ja Suomen Tilastollisia Vuosikirjoja aikaväliltä 1946–1977. Tarkastelujakso alkaa vuodesta 1946, koska silloin julkaistiin Heikki von Herzenin huomiota herättänyt pamfletti *Koti vaiko kasarmi lapsillemme?* Teos aloitti kiinnostavan ja uudenlaisen keskustelun yleisesti kaupunkisuunnittelusta ja lasten huomioonottamisesta kaupunkisuunnittelussa. Keskustelun tarkastelun luonnollinen päätepiste on vuosi 1977, jolloin Mannerheimin Lastensuojeluliitto julkaisi ensimmäisen lasten tilantarpeisiin keskittyvän teoksen *Mitä lapsi tarvitsee asumisessa?*

Aikarajaukselle löytyy perusteita myös aiemmista tutkimuksista. Tutkija Irene Roivainen otsikoi lähiödiskursseja käsittelevässä tutkimuksessaan lähiökeskustelun alkupuoliskon (1955–1967) ”uljaana, uutena maailmana”. Vuodesta 1968 lähiökeskustelu sai kuitenkin ongelmakeskeisempää kategorisointia Roivaisen tutkimissa sanomalehtiaineistoissa. Kysynkin työssäni, miten lasten tarpeita määritellään ja konstruoidaan näissä vaihtuvissa kaupunkisuunnittelu- ja lähiödiskursseissa.

Myös kansainvälisen tutkimuksen nojalla juuri toisen maailmansodan jälkeinen aika oli lasten liikkumisen kannalta muutoksen aikaa.¹⁷ Lasten liikkumisen muutokset kytkeytyivät muiden muassa autoistumiseen, joka tapahtui Suomessa laajamittaisesti 1950–1960-lukujen vaihteessa.¹⁸

Lähden työssäni siitä käsityksestä, että tila ilmaisee aina tiettyjä, historiallisesti vaihtelevia valtasuhteita ja kulttuurisia käsityksiä.¹⁹ Toisin sanoen kysyn, miten lapsen parasta lupaavat puheentavat rakentavat todellisuutta eli lapsen tilallisia tarpeita ja miten nämä tarpeet suhteutuvat historialliseen kontekstiin.

---

¹⁷ Griffin ym. 2014; Frost 2010; Kinoshita, 2009; Krogh 2009; Karsten; 2005 & Tandy 1999.

¹⁸ Hoffmann 1997, 417.

¹⁹ Strandell 2012, 14.

Lähden analyysissäni siitä oletuksesta, että mikään yhteiskunnallinen ilmiö ei sinänsä ole ongelma ennen kuin joku tai jotkut siitä sellaisen muodostaa puheiden ja tekstien kautta. Se, mitä yhteiskunnassa pidetään toivottavana on aina arvovalinta. Samaan tapaan mikä tahansa kysymys on politisoitavissa, käsitettävissä valinnanvaraisena ja kiistanalaisena.²⁰

Minua kiinnostaa se, mihin tarkastelujaksolla esiintyvät väitteet perustavat positiviteettinsa. Tarkastelujaksolla esitettiin esimerkiksi puutarhakaupunki välttämättömänä, jolloin tultiin häivyttäneeksi esitettyihin lausumiin käytetty valta. Myös yksinkertaistamalla, ryhmittelemällä ja kategorisoimalla yhteiskunnallisia ongelmia esimerkiksi ”kaupungin ongelmiksi” keskustelijat tulivat häivyttäneeksi väitteisiin kätkeytyvää valtaa. Samaan tapaan ratkaisuehdotukset esitettiin ainoina ja oikeina.

III Aiempi tutkimus

3.1 Lasten kaventunut elinpiiri

Lapsen liikkuma-aluetta ja sen muutoksia on tutkittu esimerkiksi eri sukupolvien tilankäyttöä vertailemalla. Tutkimustulokset tukevat kandidaatin työssä tekemääni huomiota 1950-luvun lasten vapaasta tilankäytöstä verrattuna nykyiseen.²¹ Esimerkiksi Lia Karsten on tutkinut lapsen liikkuma-alueen muutoksia Amsterdamissa. Karsten kirjoittaa 1950–60-lukujen lapsilla olleen paljon liikkumavapautta, ja hän kertoo lasten liikkuneen laajalla alueella kaupungissa. Lapset kävelivät kouluun omin päin tai sisarusten ja ystävien kanssa. Haastateltavat muistivat vanhempien saattaneen nämä kouluun ainoastaan ensimmäisenä koulupäivänä, lasten ollessa vain 4-5-vuotiaita. Vapaapäivinä haastateltavat muistivat liikkuneensa myös oman kaupunginosan ulkopuolella. Lapset liikkuivat usein jalan, sillä polkupyöriin ei Karstenin mukaan monella ollut varaa. Lapsia kyllä kontrolloitiin – niin omissa tutkimushaastatteluissani kuin Karsteninkin haastatteluissa – mutta valvojina eivät

---

²⁰ Palonen 1997, 16.

²¹ Verrattain vapaalla tilankäytöllä viittaa siihen, että haastateltavat muistivat liikkuma-alueen olleen laaja ja liikkumisen liittyneen vähemmän rajoituksia ja kontrollia kuin nykylapsilla.

olleet vain oman ydinperheen jäsenet vaan myös naapurit, perheenjäsenet, vanhemmat sisarukset, jopa poliisi.²²

Myös Sheffieldin yliopiston tutkijat Helen E. Wolley ja Elizabeth Griffin huomioivat viime vuonna julkaistussa artikkelissaan lasten elinpiirin kaventuneen

”dramaattisesti” kolmen sukupolven aikana.²³ Kirjoittajien otos, 6 haastateltavaa, on pieni, mutta aiemmat tutkimukset ovat osoittaneet samansuuntaisia tuloksia.

Newyorkilaisten lasten elintilaa 1915–1976 tutkinut Sanford Gaster analysoi 29 teemahaastattelua ja yhdisti tähän väestönlaskentatietoja demografisten muutosten ymmärtämiseksi. Hän tuli siihen lopputulokseen, että naapurustot, joissa lapset elivät, olivat muuttuneet vähemmän leikkiin kannustaviksi ja lasten oman kaupunginosan ”käyttö” ylipäätään vähentyi merkittävästi 1940-luvulta alkaen.²⁴ Lasten liikkumisen vapaus ja monipuolisten ”tarjoumien”²⁵ löytyminen ovat puolestaan asioita, joita eri puolilla maailmaa asuvat lapset osaavat tutkimusten nojalla arvostaa.²⁶ Lasten arkinen liikkuminen näyttää kuitenkin jatkuvasti vähentyvän. Syyksi nähdään ainakin osittain lasten vapaan liikkumisen mahdollisuuksien radikaali kaventuminen erityisesti USA:ssa, Etelä- ja Keski-Euroopassa sekä Australiassa.²⁷

C.A. Tandy esittää artikkelissaan ”Children’s diminishing play space. A study of intergenerational change in children’s use of their neighbourhood” lasten käyttämän elintilan pienentyneen ja leikkien siirtyneen sisälle, vaikka lapset Australian Newcastlella näyttävät kvalitatiivisen aineiston nojalla yhä arvostavan eniten juuri ulkoleikkejä.²⁸ Karsten on tehnyt samansuuntaisia tulkintoja Amsterdamissa,²⁹ Skar ja Krogh Norjassa,³⁰ Kinoshita Japanissa³¹ ja Joe L. Frost Yhdysvalloissa.³²

---

²² Karsten 2005, 281.

²³ Griffin ym. 2015, 14.

²⁴ Griffin ym. 2015, 679.

²⁵ Lapsiystävällisen ympäristön keskeisiksi tekijöiksi voidaan tutkija Marketta Kytän mukaan määrittellä yhtäältä lasten itsenäisen liikkumisen mahdollisuudet omassa lähiympäristössään ja toisaalta lasten ympäristöstä löytämät tarjoumat eli toimintamahdollisuudet.

²⁶ Broberg 2009, 8.

²⁷ Broberg 2009, 8.

²⁸ Tandy 1999, 154.

²⁹ Karsten 2005.

³⁰ Krogh ym. 2009.

³¹ Kinoshita 2009.

³² Frost 2010, 200.

Joe L. Frost on tutkinut töissään erityisesti leikkiä ja sen muutosta ajassa. Leikin muuttuminen ajassa onkin yksi kiinnostava tapa tutkia lapsen tilankäytön muutoksia ajassa. Ansiokkaassa teoksessaan *A History of Children's Play and Play Environments. Toward a Contemporary Child-Saving Movement* Frost esittää huolensa lasten vähentyneestä leikistä ulkona. Frost kirjoittaa lasten leikin olleen vuosisatoja vapaata, luovaa ja omaehtoista. Hänen mukaansa leikin näyttämönä toimi ennen ulkotila: maaseudulla luonto ja kaupungissa kadut, pihat ja ympäröivä maaseutu.³³ Nyt leikit ovat Frostin mukaan siirtyneet sisälle paitsi Yhdysvalloissa, myös muualla maailmassa. Hän nojaa teoksessaan laajaan, 2400 lasta käsittäneeseen tutkimukseen, joka toteutettiin 16 eri maassa.³⁴

Voisiko kyse olla sittenkin vain romantisoidusta menneisyydestä? Karsten kysyy osuvasti artikkelissaan ”It All Used to be Better? Different Generations on Continuity and Change in Urban Children's Daily Use of Space” tutkimusmetodien vaikutuksesta saatuihin tutkimustuloksiin lasten kaventuneesta liikkumatilasta. Hän kuitenkin vahvistaa miltei sata haastateltavaa ja kolmea amsterdAMILAISTA katua vertailevassa tutkimuksessaan lasten liikkuneen 1950–1960-luvuilla kaupungissa nykyistä vapaammin. Karsten kirjoittaa julkisen tilan muuttuneen lasten tilasta aikuisten tilaksi, jossa lapset saavat liikkua lähinnä aikuisten seurassa.³⁵ Karstenin mukaan lapset viettivät ylipäättään nykyistä enemmän aikaa ulkona. Sisätila oli ennen aikuisten tila ja ulkotila lasten, 1960-luvulle tultaessa tilanne kääntyi hänen mukaansa päinvastaiseksi. Kodista tuli enenevässä määrin lasten tilaa ja autoistuva kaupunki muuttui aikuisten tilaksi.³⁶ Karsten kuitenkin toteaa, että muutos lasten tilankäytössä on myös hajautunut: osa lapsista liikkuu Amsterdamissa edelleen kohtalaisen vapaasti, mutta huomattava osa paljon entistä rajoitetummin ja pienemmällä alueella.³⁷ Myös lukuisat tutkimustulokset lasten heikentyneestä fyysisestä kunnosta³⁸

---

³³ Frost 2010, 198.

³⁴ Joe L. Frost perustelee näitä väitteitä nojaamalla vuonna 2009 tehtyyn, 16 pohjois- ja eteläamerikkalaista, afrikkalaista, eurooppalaista ja aasialaista maata ja 2400 lasta käsittäneeseen tutkimukseen. Edellä mainittujen tutkimusten tapaan kyseessä oli haastattelututkimus, jossa kysymykset esitettiin lasten äideille. Työn tarkoituksena oli selvittää, mitä lapset tekevät kun he eivät ole päivähoitossa tai koulussa. Tutkijat olivat ensinnäkin yllättyneitä siitä, kuinka samankaltaisia leikkejä lapsilla oli maasta riippumatta ja kuinka eri maiden äidit olivat huolissaan omaehtoisen, omatoimisen ja kokeellisen leikin puutteesta. Ks. myös. D'Agostino ym., 2009.

³⁵ Karsten 2005, 287. Ks. myös Valentine, 1996.

³⁶ Karsten 2005, 287.

³⁷ Karsten 2005, 283.

³⁸ Ojajarvi & Salasuo 2009, 99. Ks. myös Frost, 2010, 210.

tukevat väitettä siitä, että lasten omaehtoinen liikkuminen on länsimaissa vähentynyt.³⁹

Nämä lasten ympäristösuhteen muutosta selvittävät maantieteelliset tutkimukset voitaisiin laskea myös ympäristöhistorian piiriin. Ympäristöhistoriassa tutkitaan ihmisen ja ympäristön vuorovaikutusta ajassa. Alalla on selvitetty perinteisesti esimerkiksi ihmisen aiheuttamia ympäristömuutoksia pitkällä aikavälillä, laajoilla alueilla ja monitieteisestä näkökulmasta.⁴⁰ Ympäristöhistoriallisen tutkimuksen keskiössä voi kuitenkin olla myös lapsi. Keskustelun lapsen ympäristöhistoriasta Helsingissä on aloittanut Jorma Kivistön ja Simo Laakkosen artikkeli “Kaatopaikan helmi: avaus helsinkiläisten lasten ympäristöhistoriaan”⁴¹. Artikkelin puolustuspuhe ympäristöhistoriantutkimukselle, jossa lähdeaineistona käytetään perinteisten lähteiden, kuten asiantuntijoiden ja viranomaisten tuottamien sijaan muistitietoaineistoa. Tutkijat tarkastelevat Helsingin ympäristöhistoriaa korostaen ajatusta, että lapsella on oma näkökulma maailman tarkasteluun ja sen huomioonottaminen myös historiantutkimuksessa on tärkeää.⁴²

Ajatus on hyvin lähellä uuden lapsitutkimuksen tapaa käsitellä lasta tutkimuskohteena. Uuden lapsitutkimuksen juuret ovat 1980-luvun historiantutkimuksessa, antropologiassa, sosiologiassa ja kulttuuriantropologiassa. Keskiössä on lasten passiivisuuden ja näkymättömyyden kyseenalaistaminen. Uudessa lapsuudentutkimuksessa pyritään tulkitsemaan lapsuutta uusista, aikaisempaa lapsilähtöisemmistä näkökulmista. Uusi lapsuustutkimus⁴³ lähestyy puolestaan mikrotutkimuksellista lähestymistapaa pyrkiessään tulkitsemaan ja ymmärtämään elämää ja maailmaa historiallisten toimijoiden omista lähtökohdista, kokemusmaailmasta ja elämänkokonaisuudesta käsin silloinkin, kun tutkitaan

---

³⁹ Frost 2010, 2.

⁴⁰ Ympäristöhistorian määritelmä Ympäristöhistoria-sivustolla:

http://blogs.helsinki.fi/envirohist/helsinki-etusivu/laakkonen_kivisto_2001/, haettu 23.10. 2015.

⁴¹ Hannikainen ym. 2001.

⁴² Hannikainen ym. 2001, 21.

⁴³ Hyvä esimerkki uudesta lapsitutkimuksesta on käyttämäni artikkelikokoelma *Children in the city. Home, neighbourhood and community*. Artikkelikokoelmassa selvitetään lapsen roolia kaupunkiympäristössä lasten omista lähtökohdista. Tutkimuksen kohde ei ole passiivinen tutkittava, vaan osallistuu totuttua aktiivisemmin tutkimukseen.

laajempia yhteiskunnallisia ilmiöitä ja kysymyksiä.”⁴⁴ Vaikka en omassa työssäni tutki lasten kokemusmaailmaa⁴⁵ tai muistoja kaupungista, lähestyn aineistoani lapsiperspektiivistä käsin: pyrin tekemään näkyväksi lasten maailmaa ja historiaa.

Kappaleen alussa mainitut maantieteen tutkimukset liittyvät läheisesti myös ympäristöterveystutkimukseen, jossa selvitetään ympäristön terveyttä edistäviä ja sairauksia ennaltaehkäiseviä piirteitä, sekä pyritään löytämään ympäristön positiivisia terveysvaikutuksia.⁴⁶ Lainaan alalta ajatuksen siitä, että käytännön kaupunki- ja yhdyskuntasuunnittelussa ajatukset terveyden edistämisestä ja ”terveellisestä kaupungista” muuttuvat ajassa ja sekoittuvat muihin ihanteisiin.⁴⁷

Ympäristöterveystutkimuksessa ollaan edellä mainittujen tutkimusten tapaan erityisen huolissaan lasten itsenäisen liikkumisen ja omatoimisen vapaa-ajanvieton vähentymisestä. Vähentynyt vapaa-ajan viettäminen ilman vanhempien valvontaa, lasten vähentynyt oman naapuruston ”haltuunotto” vaikuttaa professori Mayer Hillmanin mukaan lasten sosiaaliseen ja psyykkiseen kehitykseen.

Hillman kirjoittaa keskeisimpien ongelmien aiheuttajien olevan lisääntyneet autot, sekä vanhempien pelot esimerkiksi lasten hyväksikäytöstä ja lasten sieppaamisesta.⁴⁸

Liikennehuolesta kirjoitti jo 1970-luvulla mm. Colin Ward klassikkoteoksessaan *The Child in the City*⁴⁹. Mayer Hillman purkaa niin ikään teoksessaan *Children, Transport and the Quality of Life* (1993) lasten liikkumisvapautta koskevan tutkimuksen tuloksia, jossa huomioitiin vanhempien kontrollin lisääntyneen ja lasten omaehtoisen liikkumisen vähentyneen merkittävästi Englannissa 1970- ja 1990-lukujen välillä. Myös *Children in the City. Home, neighbourhood and Community* (2004) -teoksen kirjoittajat vaativat lapsen erityistarpeiden tarmokkaampaa huomioonottamista kaupungissa, sekä esimerkiksi kodin, naapuruston, yhteisön ja kaupungin yhteyden

---

⁴⁴ Uuden lapsitutkimuksen määrittely *Kasvatus ja aika*-julkaisussa http://www.kasvatus-ja-aika.fi/dokumentit/paakirjoitus_2610091711.pdf, 7.10.2012.

⁴⁵ Työni taustalla vaikuttaa vuonna 2011 tekemäni kandidaatin tutkielma, jossa selvitin 1950-luvulla Helsingissä lapsuuttaan viettäneiden muistikuvia kodista, kotiympäristöstä ja kaupungista.

⁴⁶ Manninen ym. 2006, 3.

⁴⁷ Manninen ym. 2006, 3.

⁴⁸ Hillman 1990, 7-18.

⁴⁹ Ward 1977, 118.

voimistamista.⁵⁰ Edeltäjiensä tapaan kirjoittajat puhuvat teoksessa kadun merkityksestä lapselle sosiaalisen ja kulttuurisen identiteetin rakentamisessa. Kirjoittajat painottavat esimerkiksi kadun kulttuurisia merkityksiä siltana koko naapurustoon ja tätä kautta aikuisuuteen.⁵¹

Myös ympäristöpsykologiassa tutkitaan ihmisen ja tämän fyysis-sosiaalisen ympäristön suhdetta. Ympäristöpsykologian ensisijaisena tavoitteena on tuottaa ympäristösuunnittelun käyttöön sellaista tietoa, joka edistää entistä ihmisläheisempien ympäristöjen aikaansaamista.⁵² Ihmisläheisellä ympäristösuunnittelulla tarkoitetaan esimerkiksi juuri lasten asettamista ympäristösuunnittelun keskiöön. Tausta-ajatuksena on se, että ihminen rakentaa minuuttaan elämänkaarensa eri vaiheissa ja eri tavoilla, ja siksi myös ympäristösuunnittelussa on perehdyttävä kunkin elämänvaiheen erityispiirteisiin ja pyrittävä niiden tukemiseen.⁵³ Tarkastelujaksoni loppupään Mannerheimin Lastensuojeluliiton lapsiraportit ovat yksiä ensimmäisistä lapsia koskevista ympäristöpsykologisista julkaisuista, joita Suomessa tehtiin.

Paitsi kaupunkien ja maiden sisäistä, lasten liikkumatiilan eroissa on myös runsaasti kansainvälistä hajontaa, kuten viime vuonna julkaistun Policy Studies Institutin kansainvälisen tutkimuksen loppuraportissa todetaan. Tutkimus lähtee työni tapaan liikkeelle siitä tiedosta, että lasten omaehtoinen liikkuminen on vähentynyt huomattavasti viimeisen 40 vuoden aikana.⁵⁴ Työssä vertailtiin 16 eri maata ja tutkimukseen osallistui kaikkiaan 18,303 ihmistä. Tutkittavat lapset olivat 7-15-vuotiaita, eli keskimäärin hieman tutkimiani lapsia vanhempia.⁵⁵ Työn pyrkimyksenä oli ymmärtää ja vertailla lasten omaehtoista liikkumista tutkittavien asuinalueilla, eri valtioiden sisällä ja valtioiden välillä. Tavoitteena oli selvittää, mistä erot johtuvat ja pohtia vähentyneen omaehtoisen liikkumisen seurauksia, ja antaa lisäksi konkreettisia korjausehdotuksia.⁵⁶ Omaehtoista liikkumista mitattiin muiden muassa kysymällä saavatko lapset ylittää pääkatuja yksin ja saavatko he kulkea itsenäisesti kouluun.

---

⁵⁰ Christensen ym. 2003.

⁵¹ Christensen ym. 2003, 6.

⁵² Aura ym. 1997, 2. Ympäristöpsykologia juontaa juurensa havainto- ja sosiaalipsykologiaan ja on saanut vaikutteita arkkitehtuurista ja suunnittelun teorioista.

⁵³ Aura ym. 1997, 67.

⁵⁴ Bicket ym. 2015, 5.

⁵⁵ Bicket ym. 2015, 6.

⁵⁶ Bicket ym. 2015, 5.

Lisäksi työssä kysyttiin, saavatko lapset liikkua itsenäisesti kävelyetäisyydellä muuallekin kuin kouluun, kulkea ulkona pimeän jälkeen, liikkua julkisilla kulkuneuvoilla tai polkea pyörällä pääväylillä. Jatkokysymyksiä esitettiin mm. aikuisten ja lasten asenteisiin ja pelkoihin liittyen.⁵⁷ Väite lasten vähäisestä omaehtoisesta liikkumisesta vahvistettiin jälleen, ja keskeiseksi liikkumisen rajoittajaksi todettiin liikennettä pelkäävät vanhemmat.

Kansainvälisessä vertailussa Suomi kuitenkin pärjäsi erittäin hyvin.

Kokonaisuudessaan suomalaislasten huomattiin liikkuvan selvästi muiden maiden lapsia vapaammin.⁵⁸

”The degree of independent mobility granted to Finnish children is striking. At age 7, a majority of Finnish children can already travel to places within walking distance or cycle to places alone; by age 8 a majority can cross main roads, travel home from school and go out after dark alone, by age 9 a majority can cycle on main roads alone, and by age 10 a majority can travel on local buses alone. Overall, Finland is the top-performing country across almost every independent mobility indicator in this study, coming second only to Germany for children’s self-reported freedom to travel on local buses alone.”⁵⁹

Niiden harvojen kotimaisten tutkimusten nojalla, mitä aiheesta on tehty, myös Suomessa muutos lasten omaehtoisessa liikkumisessa on kuitenkin ollut huomattava.

Neljän eri sukupolven poikien liikkumista vertailevasta tutkimuksesta tehdyssä artikkelissa Mikko Salasuo ja Anni Ojajärvi kommentoivat seuraavasti lasten muuttunutta liikkumista:

”Jos 1920-luvulla syntynyt lapsi astui pirtin ovesta suoraan fyysiseen (pakko)aktiivisuuteen, niin 1990-luvulla pirpanaa ei päästetty kotiovesta edes rappukäytävään ilman vanhempien valvontaa. Liikuntaa harrastettiin pääosin erikseen sitä varten rakennetuissa tiloissa. Vanhemmat kuljettivat lapset liikuntapaikoille, joissa toiminta tapahtui ohjatusti. Kehitys näkyy aineistossa vahvana niin kaupungeissa kuin maaseudulla eläneiden kohdalla. Koulumatkojen kulkeminen jalan tai polkupyörällä vaihtui linja-autoon tai autokyytiin.”⁶⁰

---

⁵⁷ Bicket ym. 2015, 6.

⁵⁸ Bicket ym. 2015, 6.

⁵⁹ Bicket ym. 2015, 7.

⁶⁰ Ojajärvi ym. 2014, 107

Kirjoittajien tutkimusmetodina on elämänkulku- ja ylisukupolvisuustutkimus, ja aineistona on käytetty 82 tutkimushaastattelua. Tutkijoiden huomio vähentyneestä omaehtoista liikkumisesta näyttäytyy kansainvälisen tutkimuksen ja omien tutkimushaastattelujeni rinnalla uskottavana, joskin kärjistettynä. Tutkimus ei työni tapaan myöskään sijoitu yksin kaupunkiin, vaan Hämeeseen, joka käsittää Lahden kaupungin lisäksi sen ympäristön. Mikäli aiheesta tehtäisi yksityiskohtainen, sukupolvien (ja molempien sukupuolien) omaehtoista liikkumista kaupungissa vertaileva tutkimus alankomaalaisen Lia Karstenin työn tapaan, näyttäytyisi muutos todennäköisesti monimuotoisempana. Tässä väite lasten liikkumisen muutoksista nojaa paitsi tutkijoiden tekemiin tutkimushaastatteluihin, myös pelon maantiedettä tutkineen Hille Koskelan teokseen *Pelkokierre*. Tutkimuksessa viitataan myös Marketta Kytän väitöskirjaan *Children in outdoor contexts: affordances and independent mobility in the assesment of environmental child friendliness*. Kyttä tutkii väitöskirjassaan lasten omaehtoista liikkumista ja sitä, minkälainen on hyvä ympäristö lapselle. Kukaan em.tutkijoista ei kuitenkaan ole tutkinut systemaattisesti lasten muuttunutta liikkuma-alaa tai lasten omaehtoisen liikkumisen muutoksia.

Kytän väitöskirjassa keskeisiksi hyvän ympäristön tekijöiksi nousevat lapselle tarjoutuva liikkumisvapaus ja ympäristön suomat mahdollisuudet, ”tarjoumat” (affordances). Kyttä on jakanut lapsuusympäristöt neljään erilaiseen ryhmään: ”melukylään”, ”aavikkoon”, ”selliin” ja ”akvaarioon”.⁶¹ Historiallisesta perspektiivistä lasten liikkumista tutkinut Alankomaiden Lia Karsten tekee samansuuntaisen jaon työssään ja toteaa nykylasten jakautuvan ulkona liikkuviin (outdoor children) ja sisällä pysytteleviin lapsiin (indoor children), sekä turvaistuinukupolveen (backseat generation). Ensimmäisenä mainittu ryhmä on hyvin lähellä niitä kuvauksia, joita 1950-luvulla lapsuuttaan muistelleet haastateltavat esittivät kuvailuissaan myös omassa kandidaatin tutkielmassani. Työni edetessä sovitan näitä malleja omaan teoriaani lasten reviiiristä.

Kuten johdannossa mainitsin, Suomessa ei ole tehty systemaattista sukupolvien tilankäyttöä vertailevaa tutkimusta. Lyhyitä mainintoja lasten pienestä elinpiiristä on tehty edellä mainittujen lisäksi ainakin vuoden 1970 Psykologian laitoksella tehdyssä

---

⁶¹ Kyttä 2003.

tutkimuksessa *Lapsen leikki- ja liikkumatila kaupunkiympäristössä*⁶² ja vuoden 1986 seminaarijulkaisussa *Onko lasten leikkiperinne katoamassa?*⁶³

Vaikka en voi kansainvälisen tutkimustiedon perusteella tehdä suoria johtopäätöksiä Helsingin tilanteesta eli siitä, missä määrin lasten liikkuminen on todellisuudessa muuttunut tarkastelujaksollani Helsingissä, vahvistavat edellä mainitut tutkimukset, oman kandidaatin tutkielmani johtopäätökset sekä tieto moottoriliikenteen voimakkaasta kasvusta sen, että lasten liikkumatila on ainakin jossakin määrin kaventunut myös Helsingissä.⁶⁴ Myös viimeaikainen tieteellinen ja julkinen keskustelu lasten heikentyneestä fyysisestä kunnosta tukee väitettä lasten omaehtoisen liikkumisen kutistumisesta.⁶⁵

3.2 Kodin uusi järjestys

Käytyäni läpi laajan kaupunkisuunnittelua koskevan aineiston huomasin pian, etten voi pitäytyä tarkastelussani ainoastaan kaupungin ulkotilassa. Tarkastelujaksolla keskustelu ulkotiloista vaimeni loppua kohti ja selitys löytyi kodin sisätiloista. Laajensin tarkastelua myös kotia koskevaan keskusteluun.

Suomalaistutkijoista professori Kirsi Saarikangas on tutkinut modernia asumista ja lasta kodissa ja kaupungissa kattavimmin. Saarikangas tarkastelee väitöskirjassaan *Asunnon muodonmuutoksia. Puhtauden estetiikka ja sukupuoli modernissa arkkitehtuurissa* (2002) asuntoa ja asumista sekä suunnittelijoiden että käyttäjien näkökulmasta. Hän toteaa modernin asunnon olevan sekä aiempaa yksityisempi tila että entistä julkisempi valistuksen ja säätelyn kohde. Saarikangas kirjoittaa uusien asuntojen luomisen merkinneen näkyvää ja nopeaa muutosta uusien asuntoalueiden rakentamisessa ja samalla näkymättömämpiä ja huomaamattomampia muutoksia

---

⁶² Nummenmaa ym. 1970, 1.

⁶³ *Onko lasten leikkiperinne katoamassa?*-seminaarijulkaisu 1986, 8.

⁶⁴ Vuoden 1986 ”Onko lasten leikkiperinne katoamassa?” otsikoidussa seminaarissa ja siitä tehdyssä julkaisussa puhutaan lasten leikkiperinteen mahdollisesta katoamisesta, mutta kahdenlaista erilaista kaupunkileikkiympäristöä vertailevassa tutkimuksessa tullaan siihen tulokseen, ettei lasten leikkiperinne ainakaan vielä ole kadonnut ja että sekä kerrostalovoittoiselta esikaupunkialueelta, että omakotitaloalueelta löytyy lapsille leikkiympäristöjä. Samaten Tampereella tehdyssä tutkimuksessa

⁶⁵ Ojajarvi ym. 2014, 107.

arkipäivän tavoissa ja liikkeissä, tilan ja ajan käytössä.⁶⁶ Tämä puhe tilan ja ajan käytöstä liittyi läheisesti myös lapseen: siihen, missä lasten haluttiin liikkuvan ja mitä lasten haluttiin tekävän kaupungissa ja kaupunkikodissa.

Modernilla asunnolla Saarikangas viittaa 1900-luvulla yleistyneeseen, luokattomana ja demokraattisena pidettyyn asuntoon, jonka pyrkimyksenä oli korvata säädynmukainen asuminen. Lähtökohtana oli se, että kaikilla ihmisillä oli asumisen suhteen samat perustarpeet kuten ilma, valo, aurinko ja luonnonläheisyys. Näitä asumisen perustarpeita pidettiin objektiivisina ja universaaleina.⁶⁷ Tähän samaan viittaa työssäni kirjoittaessani modernista asunnosta.

Hieman toisesta näkökulmasta samoja asumisen normeja käsittelee tutkija Julie Collins artikkelissaan ”’Small Children Dictate Home Plan’: Uncovering the Influence of Childrearing Ideals on the Design of the Modern Post-war House”. Collins tutkii Etelä-Australiaan sijoittuvassa työssään lapsenkasvatuksen vaikutusta modernien kotien tilanjärjestelyyn. Hänen huomionsa kontrollista ja lisääntyneestä vanhempien valvonnasta toistuvat omissa aineistoissani. Collins toteaa myös elämän siirtyneen sisätiloihin. Saarikankaan ja Collinsin huomiot sodanjälkeisestä ja modernista asumisesta vahvistuvat aineistoissani.

Pohjoismaat ovat erityisessä asemassa tutkimuksessani sillä aineistoissani, eli puheenvuoroissa kaupunkisuunnittelusta ja kotien järjestämisestä, näkyi voimakkaana pohjoismaalainen vaikutus. Tämä näkyi erilaisissa pohjoismaalaista asumista esittelevissä artikkeleissa ja viittauksissa pohjoismaalaisiin asumistutkimuksiin. Tukena työni taustalla käytän vuonna 2011 julkaistua teosta *Barnen och välfärdspolitiken. Nordiska barndomar 1900–2000*, joka on lasten olosuhteita analysoineen pohjoismaisen tutkimusprojektin loppuraportti. Teos alleviivaa niin ikään yhteispohjoismaalainen keskustelun merkitystä. Kirjassa tarkastellaan sitä, miten pohjoismaalaiset keskustelut vaikuttivat kansallisiin päätöksiin lapsista ja miten hyvinvointihistoria esittäytyy lasten kannalta. Kysymystä lapsista tarkastellaan tutkimalla pohjoismaista yhteistyötä lastensuojelukongressien kautta, tarkastelemalla lastensuojelukäytäntöjä, adoptiota, kouluterveydenhuoltoa, sekä sota- ja

---

⁶⁶ Saarikangas 2002, 304.

⁶⁷ Saarikangas 2002, 310.

pakolaislapsia ja demografiaa.

”Den profylatiska socialpolitikens direkta uppgift är att framskapa ett bättre människonmaterial” aloittavat Alva ja Gunnar Myrdal sosiaalipolitiikkaa koskevan luvun teoksessa *Kris i befolkningsfrågan*. Aivan erityisen roolin työssäni saa Alva Myrdal, ja häntä tulkinneet lukuisat tutkijat ja tutkimukset. Käytän hänen töitään, erityisesti *Kris i Befolkningsfrågan*- ja *Riktiga Leksaker*-kirjoja tutkimusaineistojen taustoittajana. Tunnetussa, Suomessakin huomiota herättäneessä *Kris i befolkningsfrågan*-teoksessaan Myrdalit tähdensivät, että asuntopolitiikka on väestön laadun parantamisen perusvaatimus. Viittaukset eugeniikkaan eivät kuitenkaan olleet Myrdalien ydinsanoma.

Teoksissaan kirjoittajat pyrkivät ratkaisemaan vähäisen syntyvyyden ongelmaa 1930-luvun Ruotsissa ja kannustavat sosiaalisiin uudistuksiin. Konkreettisimmin nämä vaatimukset liittyivät köyhien asumisolojen kohentamiseen ja huomion kiinnittämiseen lapsiin ja äiteihin.⁶⁸ Kuten Uppsalan yliopiston sosiologian professori Hedvig Ekerwald kirjoittaa *Acta Sociologica*-julkaisussa, *Kris i befolkningsfrågan* on ennen kaikkea erinomainen kuva 1930-luvun kehittymättömästä Ruotsista, jonka ongelmia olivat muiden muassa liian ahtaat ja huonosti kylmältä eristetyt asunnot, aliravittu väestö ja puutteellinen terveydenhuolto, epätasa-arvoinen koulutuslaitos ja autoritaarinen yhteiskunta. Pyrin työssäni näkemään, millä eri tavoilla Myrdalien vaikutus näkyi Suomessa.

Vaikutus oli ilmeinen. Myrdalien luoma kuva modernista lapsesta ja sen tarpeista on ollut keskeisellä sijalla, kuten esimerkiksi taidehistorian professori Kirsi Saarikangas osoittaa väitöskirjassaan. Myrdalien teoksissa tiivistyy uuden ihmisen ja asunnon luomisen teemat, jotka nousivat olennaisiksi myös Ruotsin ulkopuolella.⁶⁹ Myrdalilainen käsitys lapsesta ja tämän tarpeista ja samalla inho vanhaa kaupunkia, köyhien ahtaita, likaisia ja pimeitä asumuksia kohtaan sekä näiden seikkojen yhteys moraali- ja mielenterveyskysymyksiin ovat toistuvia teemoja myös miltei kaikissa tutkimusaineistoissani.

---

⁶⁸ Ekerwald 2000, 343-352.

⁶⁹ Saarikangas 2002, 288.

3.3 Lähiöt kolmesta eri näkökulmasta

Lapsen kaventuneen elinpiirin ja modernin kodin tutkimuksen lisäksi työhöni vaikuttaa kaupunkihistoriaan liittyvä tutkimus.

Kirsi Saarikangas kirjoittaa asuntosuunnittelun tason kohonneen, kun entistä suurempi joukko nuoria eturivin arkkitehteja paneutui arkiympäristön ja pienasuntojen suunnitteluun. Paradoksaalisesti toisen maailmansodan jälkeisen kriisi- ja murrosajan asuntorakentamista voikin pitää asuntoarkkitehtuurin ”kultakautena”. Rakentamisessa pyrittiin säästäväisyyteen, kestäviin materiaaleihin ja tilapäisratkaisuiden välttämiseen materiaali- ja asutopulasta huolimatta.⁷⁰ Huomio kiinnitettiin asuinympäristön laatuun sekä asuntojen tilajärjestelyjen ja käytännöllisyyden parantamiseen. Rakennustekniikoissa tapahtui suuri murros. 1950-luvun alussa rakentamista leimasi käsityömäisyys, ja talot muurattiin vielä yleisesti tiilestä, mutta vuosikymmenen lopulla teräsbetonirunko ja elementtirakentaminen yleistyivät. Uuden rakennustuotannon päätaivoitteeksi tuli mahdollisimman suuri nopeus: nykyaikainen rakentaminen ja elementtitekniikka samaistettiin.⁷¹

Johanna Hankonen selvittää väitöskirjassaan ”Lähiöt ja tehokkuuden yhteiskunta” lähiöiden suunnittelussa ja rakentamisessa vaikuttaneita aatteita.

Hankosen tarkastelujakso kattaa kahden kansainvälisesti merkittävän taloudellisen käänteen välisen ajan: Korean suhdanteesta vuonna 1951 alkaneesta kansantalouden nousukaudesta maailmantalouden taantumaan pari vuosikymmentä myöhemmin ja sitä seuranneeseen niin sanottuun ensimmäiseen öljykriisiin vuonna 1973.

Hankonen katsoo tämän aikakauden olleen kaupunkisuunnittelun ja asuntorakentamisen murrosaikaa. Hän tarkastelee prosesseja, vaikuttajia ja tapahtumia, jotka loivat edellytykset seuraavalla vuosikymmenellä tapahtuneelle asuntojen ja lähiöiden teolliselle suurtuotannolle massiivisena aluerakentamisena.

Hänen mukaansa taloudellinen kasvupolitiikka ja ”lähiöistyminen” kytkeytyvät toisiinsa ja hän näkee taustalla kulutuksen, asuntotuotannon ja asutokysynnän sekä

---

⁷⁰ Saarikangas 2002,

⁷¹ Saarikangas 2002, 384.

liikennejärjestelyjen säätelyn. Nämä ilmiöt näkyivät myös aineistoissani. Lisääntyvää lähiökritiikkiä selitettiin aineistoissa muiden muassa kaupunkisuunnittelun ja arkkitehtuurin etääntymisenä asukkaista ja arkkitehdeistä.

Suomalaisen kaupunkisuunnittelun käännekohdaksi Hankonen määrittelee 1960-luvun, sillä tällöin maankäytön suunnittelu ja asuntojen rakentaminen kytkeytyivät yhä tiiviimmin yleiseen talous- ja yhteiskuntapolitiikkaan. Hankosen mukaan yhteisenä tavoitteena oli yhteiskunnan rakennemuutoksen jouduttaminen kansainvälisen taloudellisen kanssakäymisen edistämiseksi. Hänen mukaansa tämä kehitysvaihe, joka oli osa läntisen teollisen kapitalismin leviämistä alkoi 1950-luvulla ja eteni erilaisina kaupungistumiseen liittyvinä ilmiöinä.

Työssäni keskityn suomalaisiin lähiöihin ja sivuan myös muita Pohjoismaita, mutta sitä kauemmaksi meneminen asettaa jo rajoitteita. Kerrostalovaltainen, työväenluokkainen hyvinvointivaltiollisin toimenpitein tuotettu pohjoismainen lähiö ei vastaa käsitteenä eikä yhteiskunnallisena ilmiönä esimerkiksi angloamerikkalaista ”suburbia”.⁷² Tutkija Irene Roivaisen mukaan Suomen kanssa suoraan vertailukelpoisia eivät ole myöskään amerikkalaisen ja eurooppalaisen kaupunkiköyhyystutkimuksen lähiöt.

Irene Roivainen tutkii väitöskirjassaan sitä, kuinka julkisuus on eri aikoina konstruoinut lähiön. Roivainen sijoittaa oman tutkimuksensa lähiötutkimuksen kolmanteen aaltoon. Ensimmäiseen aaltoon hän luokittelee urbaanit lähiöetnografiat ja toiseen niin kutsutut suuret lähiökertomukset ja hallinnolliset selvitykset.

Oman työnsä hän sijoittaa uuteen aaltoon, jossa lähiötä tutkitaan konstruktiona. Roivainen kirjoittaa sanomalehden lähiön kätkevän itseensä ”samanaikaisesti todellisia ja imaginaarisia, konkreettisia ja abstrakteja, materiaalisia ja metamorfisia puolia”.⁷³

Roivainen löytää tutkimusaineistostaan sanomalehtien 1960-luvun alun lupausten ja odotusten diskurssin, 1960-luvun puolivälin arkipäiväistyvän lähiökirjoittelun ja

---

⁷² Roivainen 1999, 13.

⁷³ Roivainen 1999, 21.

1960-luvun alussa alkavan ongelmakeskeisen tavan kirjoittaa lähiöistä. Kommentoin näiden diskurssien yhteyttä myös omiin diskursiivisiin kategorioihini.

Kaiken kaikkiaan kaupungistumiskeskustelua tarkasteltaessa on otettava huomioon, että vielä pitkälle 1950-luvulle suomalainen kaupungistuminen oli eurooppalaisittain hyvin pientä: valtaosa suomalaisista asui edelleen maaseudulla.

Sodanjälkeisen asuntopolitiikan ensimmäinen tehtävä oli siirtoväen asuttaminen juuri maaseudulle, ja vasta 1950-luvun puolivälissä kaupunkiin ryhdyttiin rakentamaan vuosittain enemmän asuntoja kuin maalle. Vasta vuonna 1970 kaupunkien asukkaiden määrä ylitti maaseudun asukkaiden määrän.⁷⁴ Suomen rakennemuutosta, kaupungistumista ja Helsingin kaupunkihistoriaa käsittelevistä kirjoista käytän työni taustalla Antti Tuurin ja Riitta Hjerppen teoksia⁷⁵, sekä Oiva Turpeisen, Timo Herrasen ja Kai Hoffmannin laajaa Helsingin historiaa kartoittavaa teosta *Helsingin historia vuodesta 1945*.

IV Teoreettinen viitekehys ja käsitteet

4.1 Tila

Tila on käsitteenä moniulotteinen ja monimerkityksinen. Elettyjä tiloja ja sukupuolta käsittelevässä teoksessaan Kirsi Saarikangas huomioi tilan tarkoittavan monissa kielissä sekä tilaa että avaruutta (esim. ranskaksi espace, portugaliksi espaço, englanniksi space). Ruotsin ja saksan tilaa tarkoittavat rum ja Raum viittaavat puolestaan huoneeseen. Kiinnostavasti suomen kielessä tila viittaa sekä fyysiseen tai paikalliseen tilaan ja sen laajuuteen että mentaaliseen tai emotionaaliseen olotilaan. Se voi viitata myös rakennusten ja maa-alueen kokonaisuuteen, kuten maatilaan. Saarikangasta mukailen: tilalla on sekä abstrakteja että konkreettisia merkityksiä.⁷⁶

---

⁷⁴ Tuuri 1998, 9.

⁷⁵ Käytän työssäni Antti Tuurin ”Linnuille pesänsä, ketuille kolonsa. Asuntorakentamisen viisi vuosikymmentä” -teosta, sekä Riitta Hjerppen teosta ”Kasvun vuosisata”.

⁷⁶ Saarikangas 2006, 12.

Tilan tutkimusta tehdään muiden muassa antropologian, filosofian, kasvatustieteiden, kulttuurimaantieteen, mediatutkimuksen ja sosiologian piirissä. Kaikilla näillä aloilla on oma vaikutuksensa ihmis- ja yhteiskuntatieteiden tila-ajatteluun.⁷⁷

Tilaorientoitunut tutkimus on lisääntynyt siinä määrin, että kiihtyvää kiinnostusta on kutsuttu tilalliseksi käännteeksi.⁷⁸ Keskeistä uudenlaisessa tilaan kohdistuvassa tutkimuksessa on tilan ymmärtäminen elettyinä tilana, jonka merkityksen muodostavat ihmiset aistimuksineen ja havaintoineen ja nämä on puolestaan sidottu ajalliseen ja paikalliseen ympäristöön.⁷⁹

Eri lähestymistapoja yhdistää alueen, tilan ja paikan käsitteiden kriittinen tarkastelu ja näiden välisten suhteiden pohtiminen. Aluetta, tilaa ja paikkaa ei oteta annettuna, vaan kysytään, miten näiden eri ominaisuudet muovautuvat jokapäiväisessä toiminnassa.⁸⁰

Kaupunkitutkimuksessa käsitteet alue, tila ja paikka kätkevät taaksensa kolme erilaista tutkimustraditiota, joiden taustat ovat erilaiset. Alue nojaa positivistiseen tieteenfilosofiseen traditioon, jonka keskiössä ovat alueellisten erojen ja piirteiden tarkastelu. Tällaisia ovat muiden muassa skaalat, rajat ja identiteetit, välineenä esimerkiksi kartografia.⁸¹ Tilan käsite nojaa puolestaan strukturalistiseen traditioon, jossa tilan nähdään rakentuvan sosiaalisten valtasuhteiden kautta. Tila ilmaisee aina tiettyjä, historiallisesti vaihtelevia valtasuhteita. Se muotoutuu arjen käytännöissä, tulkinnoissa ja kiistoissa.⁸² Tilan tutkimusaiheina ovat olleet perinteisesti esimerkiksi alueellinen eriarvoisuus ja sen taustat, liikkumismahdollisuuksien erot ja tilan sosiaalinen tuottaminen. Paikka viittaa käsitteenä puolestaan humanistiseen tutkimustraditioon, jonka keskiössä ovat henkilökohtaiset paikoille annettavat identiteetit ja merkitykset. Tällöin tutkimuskohteita ovat esimerkiksi jaetut ja yhteiset identiteetit, kuten alueidentiteetit.⁸³

---

⁷⁷ Strandell 2012, 14.

⁷⁸ Maantieteilijä Edward Soja puhuu tilallisesta käännteestä ”Seeking Spatial Justice in Asian Cities”-seminaarissa: <https://www.youtube.com/watch?v=I7Blgo4uY9s>, haettu 26.5.2014.

⁷⁹ Saarikangas 2006, 11-12.

⁸⁰ Strandell 2012, 14.

⁸¹ Tilan teoretisoinnista Alue- ja kulttuuritutkimuksessa: http://www.helsinki.fi/aluejakulttuuritutkimus/opiskelu/opinto-opas/alku_sl12_2_stadius_10.9.2012.pdf, haettu 17.9.2015.

⁸² Strandell 2012, 14.

⁸³ Kaupunkitutkimuksen johdantokurssi, luento 18.3.2008.

Tilantutkimuksen kannalta keskeisiä teoreetikkoja ovat Henri Lefebvre ja Michel de Certeau. Molemmat korostavat teoksissaan tilan tuottamisen eri tasoja ja tapoja ja sitä kautta kiinnittivät huomion tilojen käyttäjiin, tiloissa tapahtuvaan toimintaan ja muotoutuviin käytäntöihin. Seuraavassa käsittelen erityisesti Lefebvren tapaa jäsentää tilaa ja lopetan luvun yhdistämällä kaupunkimaantieteen ja samalla Lefebvren tilanjäsennystavat työni teoreettiseksi viitekehyykseksi: lapsen reviiiriksi.

Tilan kolme ulottuvuutta

Tilan teoreettisen tarkastelun keskeinen teos on ollut ranskalaisen filosofin Henri Lefebvren *The production of space*.⁸⁴ Teoksessaan Lefebvre käsitteellistää tilaa ja sen eri muotoja yhteiskunnallisesti tuotettuna ja yhteiskunnan tuottamiseen aktiivisesti osallistuvana elementtinä.⁸⁵ Lefebvre puhuu tilaan ja sen tuottamiseen liittyen kolmesta eri ulottuvuudesta.

Ensimmäinen ulottuvuus on havaittu tila. Tämä viittaa silmin havaittavaan, käsin kosketeltavaan ja korvin kuultavaan kaupunkitilaan. Siihen liittyvät elimellisesti ihmisen sijoittuminen tilaan ja tilassa liikkuminen. Arkiset rutiinit ovat keskeisessä osassa havaittua tilaa.

Toinen Lefebvren tilan ymmärtämisen ulottuvuus on käsitteellistetty tila, jolla viitataan kaupunkia koskeviin representaatioihin, eli siihen miten kaupunkia käsitteellistetään. Tutkimuksessani tähän ulottuvuuteen kuuluvat muiden muassa kaupunkisuunnittelun ja arkkitehtuurin näkemykset tilasta ja se, millä tavalla kaupunkisuunnittelussa otettiin huomioon lapsen tarpeet tai millä tavalla viralliset tahot pyrkivät tuottamallaan teksteillä vaikuttamaan lapsen reviiiriin. Näin käsitteellistetyn tilan taso liittyy läheisesti myös vallankäyttöön. Aineistoissani näkyy voimakkaasti tämä kaupunkisuunnittelun ammattilaisten ääni. Yksi keskeisiä kysymyksiäni onkin: Mihin suuntaan kaupunkia haluttiin kehittää kaupunkisuunnittelijoiden ja kaupunkisuunnittelukeskusteluun osallistuneiden näkökulmasta? Mitkä olivat näiden suunnitelmien taustalla olleet vaikutteet? Miten

---

⁸⁴ Alkuperäinen *La production de l'espace* ilmestyi 1974, englanninkielinen käännös 1991.

⁸⁵ Haarni ym. 1997, 88.

kaupunkitilan suunnittelusta käyty keskustelu muuttui 1946–1977? Yhtä aikaa pyrin ymmärtämään käsitteellistetyn tilan konstruktivistista luonnetta. Mihin esitetyt tarpeet ja väitteet perustavat positiviteettinsa? Tämän ymmärtäminen edellyttää myös tilan hahmottamista strukturalismin kautta ja sen pohtimista, millä tavoilla lasten haluttiin liikkuvan kaupungissa. Minkälaisia liikkumismahdollisuuksia, liikkumiseen kannustavia ja sitä rajoittaneita tekijöitä keskustelussa rakennettiin? Selvitän, miten puheissa uusien alueiden, lähiöiden, rakentamisesta konstruointiin lapsen tarpeita aikavälillä 1946–1977. Missä lasten toivottiin liikkuvan, oliko tila suljettu vai avoin, mikä oli rakentamattoman luonnon merkitys ympäristössä jne.⁸⁶

LeFebvren tilajaon kolmas ulottuvuus, eletty tila, lähenee aiemmin mainitsemaani paikan käsitettä. Siinä keskiössä ovat kaupungin saamat merkitykset, sellainen hiljainen tieto ja tunneside, joka kaupunkiin ja sen paikkoihin liittyy.⁸⁷

Olennaista tilanjaossa on ymmärtää, että tila ei ole vain se mitattava, nähtävä ja konkreettinen, ei vain arkkitehtien kädenjälki, mutta ei myöskään vain tilassa liikkuvien luoma todellisuus, vaan monisyinen prosessi: tila on sekä konkreettinen rakenne että kaikki ne sille uudestaan ja uudestaan annettavat merkitykset.

Lapsi, lapsuus ja tila

Määrittelen työssäni lapsen aineistolähtöisesti. Aineistossa puhutaan vauvoista, lapsista ja teineistä. Keskimäinen ryhmä viittaa siis vauvoja ja taaperoita vanhempiin ja taas teinejä (vrt. engl. ”teen”) nuorempiin. Se vastaa osapuilleen myös Robin Mooren ja Donald Youngin määrittelyä lapsesta työssä *Childhood Outdoors: Toward a Social Ecology of the Landscape* (1978). Kirjoittajien mukaan noin 5-12-vuotiaat ovat liikkumisen kannalta kiinnostava ryhmä siksi, että juuri näinä ikävuosina lapset kaikkien aktiivisimmin tutustuvat ympäristöön ja haluavat ymmärtää ympäröivää maailmaa.⁸⁸ Määrittely on ympäristöpsykologian leikki-ikäisiä ja

---

⁸⁶ Toinen ranskalaisfilosofi Michel de Certeau hahmottaa tilaa kirjassaan *The Practice of Everyday Life* (1984) Lefebvren kanssa samansuuntaisesti. Lefebvren havaittu ja käsitteellistetty tila yhdistyy Certain abstraktia tilaa kuvaavassa ”kartassa”, johon niin ikään linkittyy läheisesti kysymykset vallasta.

⁸⁷ Lefebvre 1991, 26-27 & 32-33, sekä Kaupunkitutkimuksen johdantokurssi, luento 18.3.2008.

⁸⁸ Moore ym. 1978, 84.

varhaiseen kouluikään kuuluvia ryhmiä hieman laajempi⁸⁹, mutta aineiston luonteen vuoksi olisi tarkempi rajausta ollut mahdotonta.

Ymmärrän työssäni lapsuuden ajallisesti ja paikallisesti muuttavana osana yhteiskuntaa. Lapsuus on siis erilainen eri yhteiskunnissa ja se muuttuu historiallisesti samassakin yhteisössä.⁹⁰ Tässä työssä tarkastelen erityisesti lapsuuden muuttumista ja määrittymistä suhteessa tilaan.

Niin ikään lapsuus ja tilallisuus ovat viime vuosikymmeninä nousseet erityisen tarkastelun kohteiksi yhteiskuntatieteissä.⁹¹ Teoksessa *Lapsuuden muuttuvat tilat* kirjoittajat huomioivat, että lapsuutta määritellään usein tilallisesti, esimerkiksi keskusteltaessa siitä, mikä on oikea paikka lapsille tai siitä, miten ja milloin lapset voivat liikkua julkisilla paikoilla.⁹² Samassa teoksessa kirjoittajat määrittelevät lapsuuden yhteiskunnallisena ilmiönä, joka muotoutuu erityisesti tilan käyttöön ja määrittelyyn liittyvissä arjen käytännöissä. Tällaisia käytäntöjä ovat esimerkiksi kaupungissa liikkuminen, matkustaminen, iltapäiväkerhojen toiminta ja erilaisten viestintäteknologioiden käyttö.⁹³

Oma tutkimukseni lähtee samasta uskosta tilan keskeisyyteen lapsuuden muotoutumisessa. Se, minkälaisia tiloja lapsille osoitamme, toisaalta kertoo suhteestamme lapsiin ja lapsuuteen ja toisaalta muokkaa lapsuutta ja lapsia. Samalla se on vain yksi tekijä lapsuuden muotoutumisessa. Lapset muuntelevat arkisia tiloja itselleen ja sosiaalisille suhteilleen sopiviksi rajoitteista huolimatta.

Koko työni lähti alun perin liikkeelle siitä huomiosta, että lapsen tarpeet esitettiin sodanjälkeisissä aineistoissa korostetusti tilaan liittyvinä tarpeina. Oli kyse sitten fyysisestä terveydestä, mielenterveydestä, siveellisyydestä, lapsen ”biologisista tarpeista” tai ihanteellisista puitteista kasvulle, kirjoitettiin oikeanlaisen tilan (kodin puutarhakaupungissa) ratkaisevan ongelmat. Usko ympäristön ja tilan parantavaan

---

⁸⁹ Aura ym. 1997, 68.

⁹⁰ Raattila 2011, 56.

⁹¹ Strandell ym. 2012, 9.

⁹² Strandell ym. 2012, 10.

⁹³ Strandell ym. 2012, 7.

voimaan oli voimakas. Aineistoja lukiessa heräsi myös kysymys siitä, mitä lapsen parhaan nimissä itse asiassa vaadittiin.

4.2 Puutarhakaupunki, asumalähiö ja lähiö

Käsite *asumalähiö* syntyi suomenkielisenä uudissanana 1940-luvulla.⁹⁴ Irene Roivainen kertoo asemakaavaopin ensimmäisen professorin Otto-I Meurmanin sitoneen omat käsitteensä anglosaksisiin, lähinnä englantilaisiin taustalähteisiin. Hajakeskitetyn yhdyskunnan kolme hierarkkista yksikköä olivat asumakunta (”community”), asumalähiö (”neighbourhood unit”) ja asumasolu (”residential unit”). Roivainen kirjoittaa Meurmanin lähiömallissa olleen puutarhakaupungin piirteitä, mutta hänen esittämänsä hajakeskitetty kaupunki ja asumalähiö poikkesivat kuitenkin tiiviisti rakennetuista esikuvistaan väljyydessään ja luonnonläheisyydessään.⁹⁵

Englantilaista perää on myös *puutarhakaupungin* käsite, jonka suomalaiksi versioiksi mainittiin aineistossani Kulosaari, Käpylä ja uusimpana Tapiola. Puutarhakaupungin esi-isäksi on mainittu englantilainen kaupunkisuunnittelija Ebenezer Howard, joka tunnetaan klassikkoteoksestaan *Garden cities of To-morrow*. Puutarhakaupungeilla tarkoitettiin kaupunkien ympärille muodostettuja pienempien alueiden kokonaisuuksia, jotka erotettiin toisistaan vihervyöhykkeillä. Esimerkiksi Tapiolan tavoitteena oli asuinalueen kokonaisvaltainen suunnittelu ja pyrkimyksenä oli tarjota kaupunkilaisille kohtuuhintaista asumista kaupunkimaisten palveluiden äärellä niin, että ihmiset pystyisivät edelleen nauttimaan luonnosta ja maiseman avaruudesta.⁹⁶

Suomessa puutarhakaupungin ja asumalähiöiden vaatijat, Väestöliiton edustajat etupäässä, joutuivat pettymään lähiörakentamisen edetessä, kun rakentamisen periaatteissa ei heidän mukaansa noudatettukaan oikeita asumalähiön periaatteita. Puutarhakaupungeja ja asumalähiöitä seurasivat yksinkertaisesti *lähiöt*.

---

⁹⁴ Irene Roivainen kirjoittaa asemakaavaopin ensimmäisen professorin Otto-I Meurmanin kehittäneen käsitteen yhdessä maisteri Hannes Tepon kanssa viittaamaan eksaktisti tiettyyn kaupunkisuunnittelujärjestelmään kuuluvaan yksikköön. Ks. Roivainen, 1999, 11.

⁹⁵ Roivainen 1999, 11.

⁹⁶ Tapiolan määrittely Suomen Arkkitehtuurimuseon sivuilla: www.mfa.fi/tapiola, haettu 1.11.2015.

Nykykeskustelussa lähiön käsitettä luonnehtii Irene Roivaisen mukaan yleisyys ja epätarkkuus. Yleisesti lähiöllä viitataan kaupunkirakenteesta erilleen rakennettuihin kerrostalovaltaisiiin asuntoalueisiin, joiden suunnittelussa, toteutuksessa ja markkinoinnissa on hyödynnetty lähiöideaa.⁹⁷

4.3 Lapsen reviiri

Reviiri on jo kandidaatin tutkielmaani kehittämä teoreettinen viitekehys, jolla hahmotin lapsen liikkuma-alueita kaupungissa. Reviiri on lapsen käyttämä elinpiiri ympäristössä. Se on usein yhteinen muiden ihmisten kanssa, mutta siihen saattaa sisältyä myös erilaisia omia, yksityisiä tai jaettuja tiloja. Aikuiset rajoittavat ja määrittävät lapsen reviiriä käskyillä ja rajoituksilla. Reviiriä saatettiin myös puolustaa esimerkiksi toisia lapsia vastaan tai salaamalla reviirin joitakin paikkoja aikuisilta tai muilta lapsilta. Reviiri saattoi noudattaa omia sallitun ja kielletyn sääntöjä, eli siihen saattoi kuulua aikuisten lapselta kieltämiä alueita. Samoin sitä rajoittavat lasten keskeiset rajanvedot. Esimerkiksi eräs haastateltava kertoi vältelleensä lapsuudessa niitä paikkoja, missä korttelin pahamaineiset pojat usein päivystivät.⁹⁸

Myös liikenne ja toisaalta myönteiseksi koetut ilmiöt, kuten vaikkapa mukavat reitit, hyvät leikkipaikat ja maisemat vaikuttavat kaupungissa liikkumiseen ja siten myös lapsen reviiriin.

Sittemmin huomasin, että ympäristöpsykologiassa oli käyty jo pitkään keskustelua hyvin samankaltaisen käsitteen, elinpiirin (home range), ympärillä.⁹⁹

Käsitteen avulla on pyritty selittämään lapsen suhdetta ympäristöön. Elinpiiri on määritelty esimerkiksi laveasti lapsen suhteena ulkoympäristöön.¹⁰⁰ Jotkut ovat käyttäneet käsitettä kuvaamaan etäisyyttä kodista, jonka lapsi kulkee päivän aikana leikkiessään ja liikkuessaan ulkona.¹⁰¹ Tutkijat Robin Moore ja Donald Young käyttävät käsitteitä *tavanomainen*, *toistuva* ja *satunnainen elinpiiri* kuvaamaan lapsen

---

⁹⁷ Roivainen 1999, 11.

⁹⁸ Haastattelu m/1945/Helsinki.

⁹⁹ Gester 1995, 677.

¹⁰⁰ Griffin ym. 2015, 677.

¹⁰¹ Matthews 1992, X.

suhdetta ympäristöön. Ensimmäinen näistä kattaa tyypillisesti kodin tai koulun lähiympäristön. Toistuvaan elinpiiriin kuuluu kaikki ne paikat, joissa liikutaan esimerkiksi viikoittain. Satunnainen elinpiiri kattaa puolestaan ne alueet, jonne mennään tai matkustetaan harvemmin, tyypillisesti ystävien, sisarusten tai vanhempien seurassa.¹⁰² Ympäristöpsykologi Roger Hart korostaa teoksessaan *Children's Experience of Place* (1978) lapsen ja aikuisen käymää keskustelua ja sopimista lapsen elinpiiristä, se ei siis ollut yksin aikuisen määräämä.¹⁰³

Se, että tutkimus lapsen elinpiiristä korvautui 1990-luvulla rajatumilla tutkimuksilla esimerkiksi lapsen omaehtoisen liikkumisen vähentymisestä,¹⁰⁴ kuvanee tutkimuksen reaktiivisuutta ajan ongelmille. Kasvanut huoli autoistumisen voimakkaasta lisääntymisestä, lasten heikentyneestä fyysisestä kunnosta ja vähentyneestä vapaasta liikkumisesta on kannustanut tutkijoita ongelman pariin.¹⁰⁵ Erityisesti kasvavaa liikennettä kritisoineen Mayer Hillmanin teoksen *Children, Transport and the Quality of Life* (1993) vanavedessä syntyi joukko lapsen aktiivisuutta ja liikkumista selvittäviä tutkimuksia¹⁰⁶, joista kirjoitin jo työn toisessa luvussa.

Juuri näistä viimeaikaisista tutkimuksista sain innon lähteä tutkimaan mennyttä keskustelua lapsen tilantarpeesta ja muuttuvasta reviiristä.

Työni lähtökohtana on ajatus 1950-luvulla hyvin vapaasti liikkuneesta lapsesta ja tausta-ajatuksena kuva kaupungista, jossa lapsi voisi liikkua vapaasti tai ainakin tasavertaisesti aikuisten kanssa.

Tarkoituksena ei ole esittää teoriaa siitä, miten asioiden pitäisi olla tai osoittaa lapsen reviirin olleen ennen parempi. Pyrkimyksenä on yksinkertaisesti käyttää reviirin käsitettä eräänlaisena työkaluna, jolla lapsen liikkumisessa tapahtunutta muutosta voidaan osoittaa.

---

¹⁰² Moore ym. 1978, 94. Ks. myös Griffin ym. 2015, 677.

¹⁰³ Hart, 1978, 46.

¹⁰⁴ Tästä hyvänä esimerkkinä toimii Mayer Hillmanin klassikkoteos *Children, Transport and the Quality of Life* vuodelta 1993.

¹⁰⁵ Griffin ym. 2014; Frost 2010; Kinoshita, 2009; Krogh 2009; Karsten 2005; Tandy 1999.

¹⁰⁶ Griffin ym. 2015, 677. Ks. myös Spilsbury 2005; Mackett ym. 2007; Tranter and Sharpe 2012; Villanueva ym. 2012.

Köyhissä oloissa eläneiden lasten tulkitaan herkästi eläneen kaikin puolin puutteellista elämää.¹⁰⁷ Lasta stimuloiva, monipuolinen ja omaehtoiseen liikkumiseen kannustava elinympäristö ei kuitenkaan katso varallisuutta: köyhissä oloissa eläneillä lapsilla, esimerkiksi 1950-luvun kalliolaisilla, saattoi olla hyvinkin monipuolinen elinympäristö. Vastaavasti toisaalla kasvaneen lapsen elinpiiri saattoi olla voimakkaasti liikkumista rajoittava. Kiinnostava kysymys onkin se, että onko vaurastumisen välttämätön hinta kaupunkilaisten lasten kaventuva elintila.

Tässä työssä en edes tarkastele sitä, millä tavalla reviiiri todellisuudessa muuttui. Tiedän aiempien tutkimuksen nojalla, että lapsen reviiiri kutistui ainakin jossakin määrin myös Helsingissä. Pyrin tässä tutkimuksessa selvittämään asiantuntijakeskustelua ja analysoin sitä, missä aikalaisasiantuntijat halusivat lasten liikkua, ja miten tämä suhteutuu teoriaan lapsen reviiiristä.

Myös tutkijat Pia Christiensen ja Margaret O'Brien puhuvat lasten reiteistä ja oikoreiteistä teoksessa *Children in the city. Introducing new perspectives*. He kuvailevat työssään reviiirin käsitettä vastaavan lapsen liikkumatilan. Kirjoittajat puhuvat siitä, kuinka omia reittejä luomalla lapset tutustuvat paikkaan, ja tässä reitinluomisprosessissa tulevat itsenäisiksi kaupunginkäyttäjiksi.¹⁰⁸

Uskon, että kaupunkisuunnittelulla voi olla joko lapsia integroiva tai lapset ulkopuolelle jättävä vaikutus. Toisaalta tiedostan sen etteivät lapset välttämättä noudata heille osoitettuja, paikkoja vaan luovat reviiiriään myös aikuisten asettamista säännöistä välittämättä. Toisin sanoen se, minkälaiseksi kaupunkikeskustelussa konstruointiin lapsen ihanteellinen reviiiri ei kerro vielä siitä, missä lasten todellinen reviiiri kulki. Tämä kysymys jää tutkimukseni ulkopuolelle.

Ilmeiset biologiaan viittaavat konnotaatiot, joita reviiiri-käsitteeseen liittyy, erotan puhumalla ihmisen käyttämästä reviiiristä. Kielitoimiston sanakirjassa reviiiri

---

¹⁰⁷ Cosco ym. 2002, 36.

¹⁰⁸ Christiensen ym. 2003, 6.

määritellään yksilön, parin tai lauman elinpiiriksi¹⁰⁹ ja sovelaan käsitettä tässä ihmiseen.

Myös Anna-Maria Åström puhuu teoksessa *Elämää kaupungissa. Muistikuvia Helsingin keskustassa* lapsen valtaamasta alasta, lasten omasta kulttuurista ja siitä, miten muistelijoiden teksteissä ”lapset ottavat kaupungin haltuunsa”¹¹⁰. Tämä tematiikka liittyy läheisesti ajatukseen lapsen reviiristä. Åström kirjoittaa: ”Tämä oman kulttuurin muodostaminen tapahtuu sillä alueella, jonka lapsi valtaa itselleen usein aikuisten katseen ulkopuolella ja lapsiin kohdistuvan määräysvallan ulottumattomissa.”¹¹¹

Samaan tapaan kirjoittaa dosentti Bo Lönnqvist vuoden 1986 *Onko lasten leikkiperinne katoamassa*-seminaarista tehdyssä julkaisussa. Kirjoittajan mukaan lasten elintilaan vaikutti heidän reviirinsä sekä sisällä talossa että kylän mailla ja metsässä. Kyseessä oli hänen mukaansa ”elinpiiri jolla oli tietyt rajansa joita ei saanut ylittää, mutta jotka kuitenkin rikottiin kun leikittiin rannoilla, tai kaivon vieressä tai käytettiin tulitikkuja.”¹¹² Juuri tästä reviirissä on kysymys. Toinen kuvaava esimerkki on saman julkaisun Evalis Bjurmanin artikkeli, jossa hän kirjoittaa lasten leikkiperinteestä. Bjurman ihmettelee työssään sitä, miten lapset saattoivat leikkiä aikuiselle tylsänoloisessa lähiöympäristössä.

”Kuinka lapset saattoivat saada voiton tästä mahdottomasta leikkiympäristöstä – sen taloriveistä, piikkisistä pienistä pensaista – sitä en vieläkään pysty ymmärtämään”¹¹³.

Köyhissä oloissa eläneiden lasten tulkitaan herkästi elävän kaikin puolin puutteellista elämää.¹¹⁴ Lasta stimuloiva, monipuolinen ja omaehtoiseen liikkumiseen kannustava elinympäristö ei kuitenkaan välttämättä katso varallisuutta: köyhissä oloissa eläneillä

---

¹⁰⁹ Kielitoimiston sanakirja:

https://alma.helsinki.fi/window/43166?callURL=http%253A%252F%252Fmot.kielikone.fi%252Fmot%252Fhelyo%252Fnetmot.exe&pX_UI=file&pX_Opt=8&pX_dic=6&pX_SearchWord=reviiri&pX_Search+=Etsi+, haettu 30.11. 2010.

¹¹⁰ Åström ym. 1998, 11.

¹¹¹ Åström ym. 1998, 12.

¹¹² Lönnqvist 1986, 15, seminaarijulkaisussa *Onko lasten leikkiperinne katoamassa?*

¹¹³ Lönnqvist 1986, 15, seminaarijulkaisussa *Onko lasten leikkiperinne katoamassa?*

¹¹⁴ Cosco ym. 2002, 36.

lapsilla, esimerkiksi 1950-luvun kalliolaisilla, saattoi olla hyvinkin monipuolinen elinympäristö.

V Tutkimusaineistot ja tutkimusmenetelmät

5.1 Aineistojen jäljillä

Aloitin tarkasteluni Väestöliiton vuonna 1946 julkaisemasta *Koti vaiko kasarmi lapsillemme* -pamfletista. Jo teoksen nimi antaa osviittaa sen sisällön poleemisesta tyylistä. Kirjassa vakuutettiin puutarhakaupungin olevan välttämätön ja että toisaalta perinteinen kaupunki oli haitallinen lapsen kasvulle. Ymmärtääkseni paremmin mustavalkoista jakoa laajensin tarkasteluni myös muihin Väestöliiton julkaisuihin, jotka sivuavat jollakin tavalla kysymyksiä lapsista kaupungissa. Tällaisia julkaisuja ovat *Asuntopolitiikka*- ja *Valtakunnansuunnittelu-Asuntopolitiikka*-lehdet, sekä Jorma Mäenpään ”Asuntopolitiikkamme ja sen tavoitteet” -teos.

Taustoittaakseni Väestöliiton kantoja valitsin aineistooni myös vuonna 1947 ilmestyneen Otto-I. Meurmanin *Asemakaavaopin* ja vuonna 1966 julkaistun *Asuntonäyttely 66* -pamfletin. Vasta tarkastelujakson loppupäästä löytyi yksin lasta koskevia aineistoja. Tällaisia ovat työssä käyttämäni Mannerheimin Lastensuojeluliiton *Asumispoliittiset tavoiteohjelmat* vuodelta 1971 ja vuonna 1977 julkaistu lapsiraportti *Mitä lapsi tarvitsee asumisessa?* Muuta aikalaikirjallisuutta käytän taustakirjallisuutena, en varsinaisena aineistona. Tutkimusaineistojen valintaa ohjasi niukkuus: käytin yksinkertaisesti kaikkia niitä löytämiäni aineistoja, jotka ottivat jollakin tavalla kantaa lapsen asumiseen ja tarpeisiin kodin sisätiloissa, kotiympäristössä ja kaupungissa.

Tavoittaakseni tätä keskustelua kotien sisätiloista tutustuin ajan aikakauslehtiin, joista *Kaunis Koti* -lehti vastasi parhaiten kysymyksenasetteluuni. *Kaunis Koti* yhdistyi vuonna 1971 *Avotakka*-lehteen, jota niin ikään käytin aineistonani aina tarkastelujakson loppuun, vuoteen 1977 asti.

Näin sain kokoon aineistot, joista ensimmäisenä mainitut on suunnattu asumiskysymysten ammattilaisille, toiset tavallisille asujille. On tosin huomion arvoista, että tässäkin lehden kohderyhmä oli keskivertoa varakkaammat asujat ja ensisijaisesti naiset.

Kaikissa näissä lähteissä näkyy voimakkaasti erilaisten asiantuntijoiden ääni. Koska sekä taustakirjallisuudessa, että aineistoissani viitattiin taajaan ajan lyhytelokuviin kaupunkisuunnittelusta, loin vielä katsauksen ajan dokumentti-, tv-ohjelma- ja lyhytelokuvatuotantoon ja valitsin näistä lähempään tarkasteluun viisi.

Elokuvat löytyivät Kansallisen audiovisuaalisen instituutin arkistosta ja tv-ohjelmat Yleisradion verkkosivujen Elävässä arkistossa. Käyttämäni lehdet löytyvät Kansalliskirjastosta, lukuun ottamatta yhtä lehtileikettä, jonka löysin Asuntoreformiyhdistyksen aineistojen joukosta Kansallisarkistosta. Kaikki käyttämäni pamfletit ja kirjaset löysin Helsingin yliopiston kirjastosta, työväenliikkeen kirjastosta, Lastensuojelun Keskusliiton kirjastosta ja Arkkitehtuurimuseon kirjastosta. Kokosin aineistot vuosina 2014–2015.

Kävin aineiston läpi kolmessa vaiheessa. Ensin valikoin koko materiaalista kirjoituksia, joissa esiintyi lapsia, kaupunkitilaa, vanhaa kaupunkia, puutarhakaupunkia ja lähiöitä koskevia puheenvuoroja tarkastelujaksolla 1946–1977. Tarkempaan analyysiin valitsin yhteensä 188 artikkelia *Kaunis Koti*-, *Avotakka*-, *Asuntopolitiikka*- ja *Valtakunnansuunnittelu-Asuntopolitiikka*-lehdistä. Näiden lisäksi käytin aineistonani seitsemää pamflettia tai muuta julkaisua ja taustoittavana kirjallisuutena vielä kuutta aikalaisjulkaisua. Näiden lisäksi on analyysissäni mukana vielä viisi lyhytelokuvaa.

Seuraavaksi tarkastelin valikoimani aineistoja, hain toistuvuuksia, aihekokonaisuuksia ja loin koodeja keskeisistä teemoista. Koodien luomiseen hain apua muiden muassa Johnny Saldañan *The Coding Manual for Qualitative Researchers* -teoksesta.

Kolmannessa analyysivaiheessa pohdin sitä, minkälaisina kielellisinä tekoina kielenkäyttö toimii: mihin diskursseihin selonteot nojaavat. Muodostin väitteistä kaksi kategoriaa.

Väestöliiton ja Mannerheimin Lastensuojeluliiton aineistot

Väestöliitto on sosiaali- ja terveysalan asiantuntijajärjestö, joka pyrkii kunakin aikana määriteltyjen yhteiskunnallisten ongelmien ratkaisemiseen. Väestöliitto perustettiin vuonna 1942, sen tehtäviin kuului laajenevassa määrin perhepolitiikan, avioliittoneuvonnan, kotisisartoiminnan ja kasvatustyön lisäksi asuntopolitiikka ja valtakunnansuunnittelu.¹¹⁵

Liiton 20-vuotista taivalta juhlistavassa vuoden 1961 ensimmäisessä *Asuntopolitiikka*-lehdessä tiivistettiin liiton kanta rakentamiseen:

Liiton edustaman käsityskannan mukaan asutuskeskukset nykyisessä muodossaan ovat sosiaalisesti epäterve ilmiö. Epäkohdan korjaamiseksi on työskenneltävä hajakeskityksen edistämiseksi eri muodoissa sekä kaupunkilaiselämän ja asutuksen tervehdyttämiseksi. (SIC)

Asuntopolitiikka-lehti ilmestyi 1950–1966. Lehden tarkoitus oli tehokas vaikuttamistyö asuntopoliittisissa kysymyksissä. Lehteä jaettiin vapaakappaleena asiantuntijoille sekä elimille, jotka olivat tekemisissä väestökeskusten asuntokysymysten kanssa.¹¹⁶ Samoilla perusteilla samankaltaisella sisällöllä toimi myöhemmin ilmestynyt *Valtakunnansuunnittelu-Asuntopolitiikka*, joka ilmestyi 1967–1970.

Väestöpoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisema Väestöliiton neljäs vuosikirja *Asunto-olomme ja niiden kehittäminen* oli niin ikään tarkoitettu tutkijoille ja käytännön sosiaalipoliitikoille. Samoille lukijoille toimitettiin myös myöhemmin paljon huomiota saanut *Koti vaiko kasarmi lapsillemme*. Pamfletti syntyi kirjoittaja Heikki von Herzenin mukaan Väestöliiton tehtyä tutustumismatkan maan suurten ja keskisuurten kaupunkien vastavalmistuneisiin, valmistumisvaiheessa ja suunnitteilla oleviin asuinalueisiin. Parantamisen varaa oli siinä määrin, että liitossa päädyttiin pamfletin julkaisemiseen tilanteen korjaamiseksi: pamfletin kuvat ja tekstit olivat kommentteja tältä matkalta.

---

¹¹⁵ *Asuntopolitiikka* 2/1961.

¹¹⁶ *Asuntopolitiikka* 1/1956.

Mannerheimin Lastensuojeluliitto perustettiin vuonna 1920. Liittoa perustettaessa oli lähtökohtana se, että kaikilla lapsilla oli oikeus asiantuntevaan huoltoon. Liiton työksi jäi kaikki se lastensuojelutyö, mikä ei lain mukaan kuulunut valtiolle tai kunnalle. Varapuheenjohtaja Arvo Ylpön mukaan liiton tärkein tehtävä oli taistelu imeväiskuolleisuutta vastaan, asuntojen parantaminen ja hygienian kohottaminen. Välineenä liitto käytti valistustyötä.¹¹⁷

Tätä valistustyötä lapsen tilantarpeiden osalta tehtiin kolmessa käyttämässäni liiton julkaisussa. Ensimmäiset kaksi näistä ovat vuodelta 1971¹¹⁸ ja kolmas vuodelta 1977¹¹⁹. Viimeisimmän kirjan tekijät kertoivat kirjoittaneensa teoksen antaakseen sovellettavissa olevaa tietoa lapsen ja ympäristön suhteesta ja että lähdeaineistona on enimmäkseen pohjoismaalainen tutkimus. Tekstien luonteen perusteella kirjat ovat ilmeisesti tarkoitettu päätöksentekijöille. Niissä vaaditaan voimakkaasti rakenteellisia muutoksia lapsen aseman parantamiseksi erityisesti taajama-alueilla. Ne olivat luonteeltaan samantyyllisiä kuin Väestöliiton aineistot: niissä paistoi asiantuntijoiden ääni ja vaatimukset. Väestöliiton aineistoista poiketen Mannerheimin Lastensuojeluliitto ei tyytynyt epätarkkoihin viittauksiin lapsen tarpeista kaupungissa vaan peräänkuulutti tutkimuksen tarvetta.¹²⁰

Kaunis Koti ja Avotakka

Kaunis koti -sisustuslehti syntyi vuonna 1947 ajankohtana, jolloin lapsia oli paljon, asuntopuola oli kova ja tuhannet nuoret avioparit etsivät kotia.

Lehti esitteli yläluokkaista asumista, joskin antoi toisinaan vinkkejä myös yksinkertaisempien asuntojen sisustamiseen. Omien sanojensa mukaan Kaunis Koti halusi ”opastaa ja antaa virikkeitä pyrittäessä parempaan asumiskulttuuriin”¹²¹.

---

¹¹⁷ Mannerheimin Lastensuojeluliiton verkkosivu: <http://www.mll.fi/mll/historia/>, 10.10. 2015.

¹¹⁸ Periäinen 1971a; Periäinen 1971b.

¹¹⁹ Sauro, 1977.

¹²⁰ Periäinen, 1971, 1.

¹²¹ *Kaunis Koti*

Kustantajan Taideteollisuusyhdistyksen Valiolehdet oy:n ääni näkyi lehden sivuilla. Lehdessä yksi keskeinen sisältö oli uusien tekijöiden ja tuotteiden esittely.

Erityisesti tarkastelujakson alkupäässä Kauniin Kodin näkemys toisti Väestöliiton julkaisuissa esitettyä ajatuksia sosiaalisesti epäterveestä kerrostaloasumisesta ja toisaalta omakotitaloasumisen paremmuudesta.

Siinä missä Väestöliiton julkaisut keskittyvät asuntopolitiikan suuriin linjoihin ja kaupunkiin makrotasolla, olihan julkaisu myös selkeästi asiantuntijoille osoitettu, liikkui *Kaunis Koti*-lehti mikrotasolla. Sen sivuilla pohdittiin arjen asumisratkaisuja, mutta samalla lukijoita kannustettiin osallistumaan asumiskeskusteluun. Asumisen ei tullut olla vain ylhäältä suunniteltua vaan ihmiskeskeistä, lehden sivuilla toistettiin. Lehden keskeisin viesti oli kodin ylistys. Kotikeskeisyys noudatteli jo 1930-luvulla erityisesti Alva Myrdalin johdolla tapahtunutta huomion kääntämistä suuresta maailmasta pieneen, tehtaista koteihin.¹²² Keskeistä olivat lasten hyvinvoinnin ja naisten aseman korottaminen uudessa yhteiskunnassa. Samalla lehden artikkelien voidaan katsoa olleen normatisoivia: kullakin (ydin)perheen jäsenellä oli oma paikkansa ja tehtävänsä kodissa ja kaupungissa.

Kirsi Saarikangas kirjoittaa väitöskirjassaan kodin saaneen modernissa tilanjaossa pääroolin. Kun arkielämä politisoitiin, naisen ja lasten asema elämän järjestyminen tuli erityisen kiinnostavaksi.¹²³

Kodista kannustettiin tekemään koko elämän keskus.¹²⁴

Kaunis Koti yhdistyi A-lehtien *Avotakkaan* vuonna 1968. Jo *Kaunis Koti*-lehden ilmestymisen loppuvuosina olivat lehden painotukset muuttuneet ihanteellisten kotien esittelystä astetta populaarimmiksi ja pragmaattisemmaksi. *Kaunis Koti*-lehden viimeisinä vuosina ja *Avotakka*-lehdessä aina vuoteen 1977 annettiin erilaisia konkreettisia ohjeita kodin ja pihan, myös kerrostalopihan, järjestelemiseen.

---

¹²² Saarikangas 2002, 290.

¹²³ Saarikangas 2002, 290; Hirdman, 1989, 92-96.

¹²⁴ Esimerkiksi Jorma Mäenpään kirjoituksessa "Ehdimmekö elää kodissamme" kaivattiin paitsi menneisyyden koteihin, vaadittiin myös yleisesti kodin arvostamisen lisäämistä ja kodin mukavuuteen panostamista. Samalla koti nähtiin työmaana, koskaan valmistumattomana projektina.

Lyhytelokuvat

Käytän työssäni yhteensä viittä lyhytelokuvaa ja Yleisradion tv-ohjelmapätkää. Näistä kronologisesti ensimmäisenä ilmestyi kuuden minuutin pituinen, Lii-filmin tuottama *Työtä ja lomailua*. Lyhytelokuva löytyy Yleisradion elävästä arkistosta.¹²⁵ Toinen työssäni käyttämä lyhytelokuva on Yleisradion seitsemän minuutin mittainen *Harrastuksia* -lyhytelokuva, joka löytyy niin ikään Yleisradion Elävästä arkistosta.¹²⁶ Kronologisessa järjestyksessä seuraavat kaksi aineistoihin valitsemaani lyhytelokuvaa ovat Postisäästöpankin tuottamia ja Risto Jarvan ohjaamia. Molemmat elokuvat olivat paitsi huomattavasti kestoiltaan edellisiä pidempiä (22 min ja 25 min), myös yhteiskunnallisesti merkittävämpiä. *Kaupungissa on tulevaisuus* (1967) -elokuvaa on pidetty yhtenä tärkeimmistä suomalaisista kaupunkimaisesta asumisesta tehdyistä elokuvista.¹²⁷ Sen seuraaja, *Maaseudun tulevaisuus* (1970) pohti puolestaan rakennemuutosta ja maaseudun tulevaisuutta. Viimeisin tarkastelemani lyhytelokuva löytyy Yleisradion Elävään Arkistoon kootusta, lähiöihin liittyvästä ohjelmakokoelmasta. Sen pituus on kolme minuuttia.¹²⁸ Käytän elokuvia työssäni etupäässä teksteinä. En siis analysoi elokuvien kuvakieltä, vaan purin elokuvien ja tv-ohjelmien narratiivit teksteiksi ja käytin aineistoa muiden tekstien tapaan. Tein tämän valinnan, sillä halusin tavoittaa elokuvien ja tv-ohjelmien asiasisältöjä ja niiden esittämiä väittämiä osana yleistä kaupunkisuunnittelukeskustelua. Nämä toimivat lähinnä muiden aineistojeni täydentäjinä ja elokuvien syvempi analyysi olisi vaatinut paitsi lisää resursseja, myös toisenlaisia tutkimusmetodeita.

Aineistojen reunaehdot

Tutkimusaineistoni eivät ole ongelmattomia. Sodanjälkeinen asumiskeskustelu ja sen myötä julkaisu-toiminta oli vilkasta. Aikalaisaineistoa asumisesta on siis erittäin runsaasti. Vaikka kävin läpi kymmeniä erilaisia julkaisuja etsien lapsesta ja tilasta käytyä keskustelua on mahdollista, että jotain on jäänyt huomaamatta.

---

¹²⁵ *Työtä ja lomailua*-lyhytelokuva: <http://yle.fi/aihe/artikkeli/2014/04/15/maalla-mieli-virkistyy>, 10.10. 2015.

¹²⁶ Yleisradion *Harrastuksia*-elokuvapätkä: <http://yle.fi/aihe/artikkeli/2007/03/19/hyvät-harrastukset-arjen-vastapainoksi>, 10.10. 2015.

¹²⁷ Suomen kansallisfilmografian verkkosivut: <http://www.elonet.fi/fi/elokuva/166777>, 10.10. 2015.

¹²⁸ *Lapset lähiössä*-ohjelmapätkä: <http://yle.fi/aihe/artikkeli/2009/10/19/kun-suomi-muutti-lahioon>, 10.10. 2015.

Myös valikoimani aineisto on runsas, sillä en löytänyt yhtään yksittäistä tahoa, joka olisi tyhjentävästi vastannut tutkimuskysymyksiini. Käytin runsaasti aikaa oikeiden aineistojen löytämiseen, aineiston koodaamiseen, kategorisointiin ja uudelleenkategorisointiin. Monista luku- ja katselukerroista huolimatta minulta on saattanut jäädä jotakin huomaamatta.

Lisäksi se, että tulkitseen vaihtuvia kaupunkikeskusteludiskursseja esimerkiksi ylellisen *Kaunis Koti*-lehden kaltaisesta julkaisuista ei välttämättä anna mahdollisimman kattavaa kuvaa kodista käydystä asiantuntijakeskustelusta. Käydessäni läpi lukuisia aikalaisjulkaisuja, puhuivat *Kaunis koti*- ja *Avotakka* -lehdet kuitenkin verrattain runsaasti lasten tarpeista kodin sisätiloissa, sekä kodin ympäristössä ja ne olivat kooltaan kohtuullisia. Siksi valitsin ne aineistoikseni. *Kaunis Koti* ja *Avotakka* eivät ole edustettavuudeltaan parhaita lähteitä asumiskeskustelun analyysiin, mutta koska tavoitteenani oli jäljittää ensisijaisesti asiantuntijoiden keskustelua, sopi julkaisu työni aineistoksi.

Myös Yleisradion Elävä Arkisto -palvelusta löytämiini aineistoihin liittyy edustettavuuden ongelma. Ensinnäkin palveluun on valikoitu jo etukäteen rajattu aineisto, tarjolla ei siis ole kaikkia Yleisradion tuottamia ohjelmia. Tästä jo rajallisesta tv-ohjelmien valikoimasta kävin läpi 40 ohjelmaa, joiden hakusanojen ja otsikoiden perusteella arvelin liittyvän tutkimiini teemoihin. Lopuksi valikoimani kolme ohjelmapätkää ovat erittäin lyhyitä ja jo Yleisradion palvelussa irti kontekstistaan leikattuja. Mikäli olisin käynyt laajempia arkistomateriaaleja läpi, olisin todennäköisesti löytänyt vielä rikkaampia ja tarkemmin kysymyksenasetteluihini sopivia aineistoja. Näin työmäärä ja aineisto olisi kuitenkin kasvanut tarpeettoman suureksi. Nyt käytän Yleisradion aineistoja lähinnä täydentämään kirjallista aineistoa.

Valikoimani lyhytelokuvat otin aineistoikseni siitä syystä, että niihin viitattiin taajaan sekä aineistoissani että tutkimuskirjallisuudessa. En siis käynyt läpi systemaattisesti myöskään audiovisuaalisen kirjaston aineistoja, vaan tiesin jo etukäteen mitä kirjastosta hain.

5.2 Diskurssianalyysi

Diskurssit koostuvat totena esitetyistä lausumista, selonteoista. Ne ovat käytäntöjä, jotka systemaattisesti muokkaavat objekteja joista puhuvat ja näin ollen tuottavat esimerkiksi seksuaalisuutta, sukupuolta ja oman työni tapauksessa kaupunkia, ideaa lapsista ja lapsen tarpeista kaupunkitilassa.¹²⁹

Diskurssit esittävät tietyn version todellisuudesta totena.¹³⁰ Diskursseja tarkastelemalla pyrin paljastamaan sen pohjan, johon esitetty tieto perustaa vääjäämättömyytensä.

Ymmärrän työssäni diskurssit tutkimusaineistoissa esiintyvänä puhetapojen kokonaisuuksina ja niiden suhteena historialliseen kontekstiin. Diskurssit luovat puolestaan kokonaisia diskurssiverkostoja, joista muodostuu kategorioita. Tutkimusmenetelmäni on diskurssianalyysi ja diskursiivinen kategoriatutkimus. Diskursiivisen kategoriatutkimuksen näen työssäni tapana orientoitua aineistoon, en tarkkarajaisena tutkimusmenetelmänä.

Diskurssianalyysissa kiinnostus kohdistuu siihen, miten toimijat tekevät ymmärrettäväksi asioita kielenkäytöllään. Lähtökohtaisesti saman ilmiön voi tehdä ymmärretyksi monin eri tavoin: yhden yksiselitteisen totuuden olettamusta pidetään puutteellisena.¹³¹ Keskeistä on kyseenalaistaminen ja sen osoittaminen, että asiat voisivat olla toisinkin. Kiinnostus on kulttuurisissa merkityksissä, yhteisen sosiaalisen todellisuuden rakentumisessa.

Tutkin Väestöliiton lehdissä, *Kaunis koti*- ja *Avotakka*-lehdissä, asumista käsittelevissä kirjallisissa julkaisuissa ja lyhytelokuvissa esiintyviä argumentteja ja luonnehdintoja vanhasta ja tiiviistä kaupunkiympäristöstä¹³², puutarhakaupungista ja lähiöistä lasten elinympäristöinä. Näitä luonnehdintoja tarkastelemalla tutkin sitä, miten puheissa rakennetaan ihanneympäristöä lapselle. Diskurssien kudelmiin, kategorioihin, perehtyen selvitän sitä, miten puheista tulee totta. 31 vuotta kestävä

---

¹²⁹ Taylor ym. 2001, 268.

¹³⁰ Keller 2012, 268.

¹³¹ Jokinen ym.1999, 18.

¹³² Vanhalla kaupunkiympäristöllä viitataan tässä erityisesti 1946 vuoteen asti rakennettuun kivikaupunkiin, jota Väestöliitto muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta hanakasti kritisoi.

aikaväli antaa mahdollisuuden myös tutkia ideaalikasvu ympäristön rakentamista, muutoksia ja argumenttien kestävyyttä tarkastelujaksolla.

Diskursiiviset kategoriat

Perinteisessä, kvantitatiivisessa sisällönanalyysissä teksteistä lasketaan ennalta muodostettuja satunnaisia tai itsestään selviä kategorioita. Käyttämässäni kvalitatiivisessa sisällönanalyysissä kategoriat konstruoidaan tekstilähtöisesti empiirisestä aineistosta.¹³³

Jäsenkategoriatutkimuksen piirissä ajatellaan, että jokapäiväinen kommunikaatio jakaantuu kategorisointiin ja partikularisointiin, tai että ainakin kanssakäymiseen taustalla tarvittava tieto on järjestynyt kategorioihin. Toisin sanoen sijoitamme puheissamme asioita ja ihmisiä kategorioihin (esimerkiksi kaupunki, maaseutu, ystävä, äiti) tai sitten emme kategorisoi, eli partikularisoimme asioita tai ihmisiä.¹³⁴

Harvey Sacks on yksi keskeisimpiä diskursiivisen kategoriatutkimuksen (Membership Categorization Device) kehittäjiä. Tutkimuskysymykseni kannalta olennaisempia jäsenkategorisoinnin jalostajia ovat myös Rod Watson, ja aivan erityisesti Lena Jayyusi, sekä hänen vanavedessään Irene Roivainen ja Helmi Järviluoma. Heidän kirjoituksissaan kategorian ajatus etenee kategorisoinnin ajatukseksi. Esimerkiksi puutarhakaupunkia voidaan pitää kategoriana. Kun puutarhakaupunki-kategoriaan liitetään adjektiivi, esimerkiksi ”paratiisimainen” on kyseessä puolestaan kategorisointi. Jäsenkategorisointi-termi viittaa siis tyyppien tilannesidonnaiseen rakentamiseen. Kysyn työssäni, millä tavoilla lapsen ihanneympäristöä kategorisoitiin tutkimusjaksolla.

Kaksi kategoriaa

Temaattisen analyysin myötä muodostin aineistoista kaksi kategoriaa. Ensimmäiseen kategoriaan, jonka nimeksi annoin ”kohti puutarhakaupunkia” päädyin temaattisen

---

¹³³ Roivainen 1999, 26.

¹³⁴ Järviluoma 1997, 1.

analyysin varhaisessa vaiheessa. Kävin läpi erilaisia sodanjälkeisiä asumista ja kaupunkisuunnittelua käsitteleviä julkaisuja, joissa toistuviksi teemoiksi nousivat lasten tarpeiden korostaminen kodeissa ja kaupungissa, sekä kaikenkattavana ongelmien ratkaisijana tarjottu puutarhakaupunki. Ensimmäisen kategorian tekstejä yhdisti myös niiden esittämien väitteiden vaihtoehdottomuus, eräänlainen väitteiden epäpolitisointi. Puutarhakaupunkiin liitettiin yksin myönteistä kategorisointia ja se nojasi vastaavasti voimakkaasti vanhan kaupungin kielteissävytteeseen kategorisointiin.

1960-luvun loppupuolella aineistosta nousi uudenlaista kategorisointia. Puhe muuttui ylipäättään moniäänisemmäksi. Lainasin toisen kategorian nimen ”sisäleikkien aikaa” *Kaunis Koti*-lehden vuoden 1965 otsikosta, sillä tutkimissani aikakauslehdissä kirjoittelu lapsen tilallisista ja materiaalisista tarpeista kodin sisätiloissa voimistui selvästi aikajaksolla. Yhtä hyvin olisin otsikolla voinut viitata aineistoissa lisääntyvään perinteisen kaupunkielämän kaipuuseen tai puutarhakaupunkikritiikkiin, sillä pamfleteissa, elokuvissa ja Yleisradion ohjelmissa alkoi esiintyä lisääntyviä vaatimuksia tiiviimmästä rakentamisesta ja perinteisestä kaupunkikulttuurista vaihtoehtona luonnon helmaan rakennetuille lähiöille. Myös Väestöliiton julkaisuissa keskustelu rikastui. Molemmissa tarkastelemissani lehdissä avauduttiin esimerkiksi kommentoimaan puutarhakaupunki- ja lähiökritiikkiä. Puutarhakaupunki-idea säilyi edelleen ihanteellisena varsinkin Väestöliiton piirissä, mutta ”epäpolitisoitu” keskustelu avautui eli politisoitui vähitellen. Politisoitumisella tarkoitan sitä, että kysymykset asumisesta huomioitiin enenevässä määrin valinnanvaraisina ja kiistanalaisina. Tässä mukailen tässä Kari Palosen tapaa määritellä politisointi asioiden ”merkitsemisenä poliittisiksi”.¹³⁵

Toisin sanoen 1960-luvun puolivälistä alkaen puutarhakaupunkiin alettiin liittää kielteissävytteistä kategorisointia ja sen vastapariksi nostettiin uusi (ja yhtä aikaa vanha) urbaania elämää ylistävä kaupunkikategoria.

---

¹³⁵ Palonen 1997, 16.

Yhdistämällä diskursiivisiin kategorioihin teorian lapsen reviiristä selvitän, millä tavalla nämä vaihtuvat diskursiiviset kategoriat vaikuttivat ajatukseen lapsen hyvästä, tarpeista ja lapsen ihannekaupungista.

VI Aineiston analyysi

6.1 Kohti puutarhakaupunkia 1946–1965

6.1.1 Asutuspula ja jälleenrakennus

Vuoden 1946 alueliitoksen myötä Helsingin koko viisinkertaistui ja käsitti maantieteellisesti 163 neliökilometriä.¹³⁶ Muuttovirta kaupunkiin, sodan jälkeen evakuoitujen karjalaiset ja luonnollisen väestönlisäyksen myötä syntyneet uudet helsinkiläiset kasvattivat pääkaupungin väestömäärää sodan jälkeen.¹³⁷ Pääkaupunkiseudun väestö miltei 22-kertaistui aikavälillä 1860–1980.¹³⁸

1950-luvulla, ennen kuin kaupunki pystyi vastaamaan tehokkaasti asutuspulaan, helsinkiläiset elivät ahtaasti. Asuminen oli tiivistä kaikissa sosiaaliluokissa.¹³⁹ Elettiin vuokrasäännöstelyn aikaa, joka tarkoitti sitä, että yhtä asukasta kohden sai olla enintään yksi huone.¹⁴⁰ Ylimääräiset huoneet oli vuokrattava ulkopuolisille. Ahtaan asumisen lisäksi vuosikymmentä leimasi lasten suuri osuus väestöstä. Sodan jälkeen syntyneet suuret ikäluokat elivät lapsuuttaan juuri 1950-luvulla.

Miten asutus sitten kehittyi maantieteellisesti kasvaneessa pääkaupungissa? Asukasluvun nousu oli selvästi nopeampaa liitosalueilla kuin asemakaavoitetulla keskusalueella. Väestöliiton piirtämät kauhukuvat Kallion täydennysrakentamisen aiheuttamasta slummiutumuksesta asettuvat toiseen valoon tilastoissa: 1950-luvulla Kallion väkiluku laski 11 % ja putosi noin neljänneksellä Kaartinkaupungissa, Punavuorella ja Sörnäisissä. Tämän suuntaisen kaupunkikehityksen voi toisaalta

---

¹³⁶ Turpeinen ym. 1997, 13.

¹³⁷ Åström ym. 1998, 15.

¹³⁸ Turpeinen ym. 1997, 13.

¹³⁹ Åström ym. 1998, 15.

¹⁴⁰ Åström ym. 1998, 15.

nähdä myös Väestöliiton työn onnistumisena, olihan ajan pyrkimys liiton peräänkuuluttama asumisväljyyden lisääntyminen, ”jota sotien ja sen jälkeisen ankeiden vuosien jälkeen oli hartaasti odotettu” kuten Oiva Turpeinen kirjoittaa Helsingin historiaa kartoittavassa teoksessaan.¹⁴¹

Tutkimukseni keskittyminen Helsinkiin ei saa kuitenkaan johtaa harhaan. Suomi oli vielä pitkälle 1970-luvulle saakka maatalousvaltainen, joten puhuessani kaupunkiasumisesta ja Helsingistä, koskettaa kysymys vielä maan vähemmistöä.

Sodanjälkeisen asuntopolitiikan ensimmäinen tehtävä oli kaupungin kehittämisen sijaan siirtoväen asuttaminen maaseudulla. Asuntojen rakentaminen keskittyi aluksi asutuslainojen avulla muodostetuille maaseudun asutustiloille ja rintamamiesten tonteille, joille asukkaat itse rakensivat kotinsa.¹⁴² Antti Tuuri kirjoittaa jälleenrakennusta koskevassa teoksessaan *Linnuille pesänsä, ketuille kolonsa* vuonna 1949 aloitetun aravalainoituksen siirtäneen rakentamista hitaasti maaseudulta kaupunkeihin. Vasta 1950-luvun puolivälissä kaupunkeihin rakennettiin vuosittain enemmän asuntoja kuin maaseudulle.¹⁴³

6.1.2 Saneltu pakko

Mikä tekee kategoriasta kategorian? Tarkastelin koko jaksolla 1946–1977 puheenvuoroja kaupunkilapsista ja heidän kasvuympäristöistään. Kysyin, minkä kirjoituksissa katsottiin olevan huono kaupunkiympäristö lapselle. Entä minkälainen oli ihanteellinen kasvuympäristö kaupungissa?

Aivan ensimmäisenä teen havaintoja niistä kielellisistä keinoista, joilla tarkastelemisani Väestöliiton julkaisuissa¹⁴⁴ konstruointiin vanhaa kaupunkia lapsille huonona kasvuympäristönä ja millä keinoilla puolestaan osoitettiin puutarhakaupungin tarpeellisuutta. Ei ole liioiteltua puhua Väestöliiton sanelemasta

---

¹⁴¹ Turpeinen ym. 1997, 20.

¹⁴² Tuuri 1998, 9.

¹⁴³ Tuuri 1998, 9.

¹⁴⁴ *Koti vaiko kasarmi lapsillemme* -pamfletissa ja *Asuntopolitiikka* -lehdessä.

puutarhakaupungin välttämättömyydestä ja pakosta – vanhaa kaupunkia kritisoitiin kärkevästi ja puutarhakaupunkia ihannoitiin.

Vuosina 1947–1965 lapsen ihanteellisen kasvuympäristön konstruointi nojasi väitteisiin vanhanaikaisen kaupunkiympäristön haitallisuudesta lapsen kasvulle. Esimerkiksi tarkastelujakson ensimmäisessä ”Koti vaiko kasarmi lapsillemme?” -pamfletissa tuomittiin vanhanaikainen ja tiiviisti rakennettu kaupunki luonnonvastaisena yhteensä 13 kohdassa. Vanhanaikaisen kaupunkirakenteen sosiaaliseen turmiollisuuteen viitataan viidesti. Samaten vanhanaikainen kaupunki tuomittiin terveydelle vaarallisena.

”Huonot asunto-olot sen sijaan tuovat mukanaan mitä erilaisempia yhteiskunnallisia sairauksia, synnyttävät rikollisuutta ja moraalittomuutta, lisäävät alkoholismia ja irtolaisuutta, kaivavat pohjaa kansan terveydeltä, hajoittavat kodit ja saavat aikaan vaikeita lasten ja nuorison huoltoprobleemeja.”¹⁴⁵ (SIC)

Väestöliiton erityisen huolen kohteena olivat Kallion ja Sörnäisten työläiskaupunginosat sekä vasta valmistuneet ”asuntokasarmit” Taka-Töölössä Kuusitien ja Mannerheimintien risteyksessä.¹⁴⁶

Myös muissa Väestöliiton julkaisuissa vanhaa, liian tiivistä ja usein umpinaista rakennustapaa kuvaillaan muiden muassa adjektiiveilla vaarallinen¹⁴⁷, paheellinen¹⁴⁸, luonnonvastainen¹⁴⁹ ja epäterve¹⁵⁰. Tällaisten elinolojen sanottiin aiheuttavan sosiaalisia sairauksia.¹⁵¹ Näitä sairauksia kirjoitettiin olevan muiden muassa alkoholismi, irtolaisuus ja lastensuojelulliset kysymykset.¹⁵²

Kahdeksankymmensivuisessa *Koti vaiko kasarmi* -pamfletissa varoitetaan yhteensä

---

¹⁴⁵ von Herzen 1946, 6.

¹⁴⁶ von Herzen 1946, 14.

¹⁴⁷ *Asuntopolitiikka* 4/1952.

¹⁴⁸ *Asuntopolitiikka* 4/1952; *Kaunis koti* 3/1953.

¹⁴⁹ von Herzen 1946, 15.

¹⁵⁰ von Herzen 1946, 5; *Kaunis koti* 3/1953.

¹⁵¹ von Herzen 1946, 36.

¹⁵² von Herzen 1946, 36.

viidessä eri kohdassa liiallisen asumistiheyden aiheuttavan em. kaltaisia sosiaalisia sairauksia.¹⁵³

Kannanotot olivat vielä pamflettiakin kärkevämpiä Asuntopolitiikan sivuilla. Lehdessä kaupunkikritiikki yltyi toisinaan todelliseksi kaupunkivihaksi, jossa vanhoja kaupunkeja kuvattiin esimerkiksi ”sairaina kaupunkiorganismeina, joita ei voida tervehdyttää muuten kuin repimällä talot”.¹⁵⁴ Maailman yhtä tiiviimmin asuttua kaupunginosaa Kalliota kutsuttiin slummikaupunginosaksi ja sen täydennysrakentamissuunnitelmia sosiaalisesti katastrofiksi.¹⁵⁵

Ääri-ilmauksia viljelleissä teksteissä ei puhuttu perinteisen kaupunkiasumisen mahdollisista myönteisistä puolista. Teksteissä ei myöskään otettu kantaa yhteiskunnassa käytävään asumis- ja kaupunkikeskusteluun mikäli se ei tukenut Väestöliiton diskurssia alueittain rakennettavista puutarhakaupungeista ja asumisolojen yleisestä kohentamisesta.

Diskurssianalyysissä tämän kaltaista vakuuttavaa retoriikkaa voidaan tarkastella faktan konstruktiona¹⁵⁶. Arja Jokinen kirjoittaa vakuuttelevaa ja suostuttelevaa retoriikkaa käsittelevässä artikkelissaan faktuaalisen kuvauksen olevan vakuuttavan retoriikan äärimuoto, joka pyrkii tuottamaan itsensä puhtaana kuvauksena, raporttina, joka kertoo, kuinka asiat *todella* ovat. Faktan konstruointi on pyrkimys saada väitteet näyttämään kiistattomilta tosiasioilta, jolloin sosiaalisen todellisuuden konstruktiiivinen luonne hämärtyy ja vaihtoehdot vaientuvat.¹⁵⁷ Samaa ilmiötä voi kutsua myös epäpolitisoinniksi, jolloin tiettyjen kysymysten (lasten huonot asumisolot kaupungissa) esittämistä pidetään välttämättöminä ja vastauksia (puutarhakaupunki) vaihtoehdottomina.¹⁵⁸

---

¹⁵³ von Herzen 1946, 6, 18, 26, 34 & 36.

¹⁵⁴ *Asuntopolitiikka* 4/1952. Sinänsä korttelien alas repiminen ei hygieniaan vedoten olisi ollut tavatonta, esimerkiksi Pariisin 1900-luvun alun epäterveellisiksi määriteltyjen korttelien alas repiminen 1900-luvulla oli osin sosiaalihygieeninen projekti. Ks. mm. Saarikangas 2002, 79.

¹⁵⁵ *Asuntopolitiikka* 3/1953.

¹⁵⁶ Potter & Edwards 1990; Potter 1996b; Juhila 1993, Jokinen ym. 1999, 129.

¹⁵⁷ Jokinen ym. 1999, 129.

¹⁵⁸ Palonen 1997, 16.

Millä keinoilla Väestöliiton julkaisuissa siis konstruointiin vanhaa kaupunkia lapsille huonona ja puutarhakaupunkia ihanteellisena? Osoitin jo esimerkkejä vanhanaikaisen kaupungin mustamaalaamisesta¹⁵⁹. Tämän lisäksi retorisia keinoja käytettiin imperatiiveja, kuten otsikkoja ”Asuntokysymys ratkaistava”¹⁶⁰, ”Myös kerrostalot on sijoitettava luontoon”¹⁶¹ ja ”Monikerroksiset vuokrakasarmit sosiaalisesti turmiollisina hylättävä”¹⁶².

Myös lapsen ajateltua uhriroolia käytetään väitteiden vahvistamiseen.

Teksteissä sairaan, paheellisen ja luonnonvastaisen kasarmikaupungin ensimmäinen uhri oli nimittäin lapsi, kuten Väestöliiton *Koti vaiko kasarmi lapsillemme* -pamfletin nimi jo vihjaa. Päätös jäi lukijalle: valitako lapsille asumapaikaksi lämpimiä miellelyhtymiä tuova koti vaiko kylmältä kalskahtava kasarmi. Tätäkin pidemmälle mentiin esimerkiksi otsikossa ”Lapset maksavat hengellään”¹⁶³. Lapsi esiintyi kirjoituksissa joko uhrina (liikenne, pimeys, lika, määrittelemättömät vaarat, fyysiset ja henkiset sairaudet) tai ongelmana (huonoissa sosiaalisissa oloissa kasvanut rikollinen). Uhrirooli esiintyi ongelmakategorisointia useammin. Maantieteilijä Gill Valentine on tehnyt nykyajan kaupungissa liikkuvista lapsista samankaltaista jaottelua: Lapsia voidaan ajankohdasta ja paikasta, sekä vanhemman suhteesta lapseen riippuen määritellä kaupunkitilassa joko suojelua kaipaaviksi ”enkeleiksi” tai yleistä järjestystä kaipaaviksi ”pirulaisiksi”.¹⁶⁴

Yksi keskeinen retorinen keino oli myös nk. järkiperusteet puutarhakaupunkia perusteltaessa. Järkiperusteisiin nojaamisesta toimii esimerkkinä otsikko ”Asemakaavoitus sivistyksellisenä ilmiönä”¹⁶⁵.

Myös kysymys puhujasta on kiinnostava Väestöliiton kohdalla. Tarpeesta riippuen kirjoittajat olivat joko asiantuntijoita¹⁶⁶, asiantuntijoiden sanansaattajia¹⁶⁷ tai

---

¹⁵⁹ Mainitsin vanhanaikaista kaupunkia kutsutun mm. vaaralliseksi, paheelliseksi, luonnonvastaiseksi, epäterveeksi ja sosiaalisia sairauksia aiheuttavaksi ja sairaksi.

¹⁶⁰ *Asuntopolitiikka* 1/1954

¹⁶¹ von Herzen 1946, 74-75.

¹⁶² *Asuntopolitiikka* 1/1955.

¹⁶³ *Asuntopolitiikka* 3/1950.

¹⁶⁴ Valentine 1996, 581-582; Haikkola 2012, 12.

¹⁶⁵ *Asuntopolitiikka* 4/1954.

¹⁶⁶ *Asuntopolitiikka* 2/1952.

¹⁶⁷ von Herzen 1946, 41; *Asuntopolitiikka* 1/1961.

maallikoita ja asunnontarvitsijoita¹⁶⁸. Esimerkiksi Koti vaiko kasarmi lapsillemme -pamfletin johdannossa Heikki von Herzen kertoo kirjan esittelevän maallikoiden ja asunnontarvitsijoiden kannan asunto- ja asemakaavakysymykseen.¹⁶⁹ Saman julkaisuun viimeisillä sivuilla nämä ”asunnontarvitsijat” esittävät toivomuslistansa.

”Me emme halua enää asua kasarmikaupungeissa, vaan toivomme, että uusista asuntoalueista luodaan puisto- ja puutarhakaupunkeja ja että vanhatkin kaupunginosat mahdollisuuksien mukaan uudistetaan nykyajan vaatimuksia paremmin vastaaviksi.”¹⁷⁰

Asunnontarvitsijoiden ryhmä oli luonnollisesti laaja, mutta ryhmän mielipiteet ja tavoitteet eivät todennäköisesti olleet niin yhtenäisiä kuin von Herzen pamfletissaan vakuutti. Sittemmin kolmen eri *Asuntopoliitikka*-lehden sivuilla kirjoittajat nimittäin valittivat, etteivät kuluttajat ymmärtäneet omaa parastaan. Vuoden 1951 *Asuntopoliitikka*-lehdessä valiteltiin asunnontarvitsijoiden vaatimuksien olevan ”mitä suurimmissa määrin väärään suuntaan kehittyneitä” ja artikkelissa vaadittiin suureen yleisöön kohdistuvaa valistustyötä, jotta nämä ymmärtäisivät kunnollisen perheasunnon vaatimukset.¹⁷¹

Vuoden 1952 *Asuntopoliitikan* toisessa numerossa mentiin vieläkin pidemmälle. Kirjoittaja oli huolissaan erityisesti ”kehittymättömimmistä osasta asunnontarvitsijoita”. Hän kirjoitti koko asuntopoliittiselta kehitykseltä olevan pohjan poissa, mikäli asuntokysymystä koskevat ratkaisut tehtäisi heidän makunsa mukaan.

”Asuntopoliittisen valistuneisuus suuren yleisön keskuudessa on maassamme todellakin vielä varsin vähäistä. On paljon asunnontarvitsijoita, jotka eivät tajua riittävän asumistilan merkitystä, joilla ei ole käsitystä vaatimuksista kotitaloustyön käytännöllisyyteen nähden, jotka eivät ajattele lasten elintilaa ja turvallisuutta, jotka asuvat mieluummin kuilupihaisessa kerrostalossa liikennekadun varrella lähellä keskustaa kuin kaukana työpaikastaan olevassa viihtyisässä puutarhakaupungissa. Toisaalta ovat useinkin juuri samat ihmiset

---

¹⁶⁸ von Herzen 1946, 3 & 78.

¹⁶⁹ von Herzen 1946, 3.

¹⁷⁰ von Herzen 1946, 78.

¹⁷¹ *Asuntopoliitikka* 2/1951.

kenties hyvin kärkkäitä vaatimaan erilaista enemmän tai vähemmän tarpeetonta 'silmänruokaa', turhia mukavuuksia ja ylellisyyteen viittaavia ratkaisuja. Juuri tässä asiassa meillä tarvitaan valistustyötä ja valistustyöntekijöitä.”¹⁷² (SIC)

Vuoden 1957 kolmannessa numerossa vaadittiin niin ikään, että erityisesti nuorille oli tehtävä selväksi nk. huomispäivän kaupungin periaatteet. Tämä tarkoitti käytännössä sitä, että nuorille oli opetettava puutarhakaupunkiasumisen olevan ihanteellista ja tavoiteltavaa.¹⁷³

Millä retorisisilla keinoilla toisessa aineistokokonaisuudessa, *Kaunis koti*- ja *Avotakka*-lehdissä konstruointiin vanhaa kaupunkia lapsille huonona ja puutarhakaupunkia ihanteellisena? Asiantuntijajärjestö Väestöliiton esittämä vanhan kaupungin ongelmallisuus lapsille ja toisaalta ainoana vaihtoehtona nähty puutarhakaupungin rakentamisen tarve toistetaan *Kaunis Koti*-lehdissä kritiikittä toteamalla muiden muassa ”nykyisen arkkitehtuurin pääpyrkimyksenä” olevan rakennusten siirtäminen luontoon niin, että asuminen ja luonto täydentävät toisiaan.¹⁷⁴ Samaan tapaan esimerkiksi vuoden 1962 *Kaunis Koti*-lehdessä kirjoitetaan ihanteellisen leikkipaikan suomalaislapselle olevan ”tietysti kotipiha ja sen lähetyvillä oleva metsä puineen, polkuineen ja mättäineen”.¹⁷⁵ *Kaunis Koti*-lehdessä kutsutaan vanhaa kaupungin keskustaa Väestöliiton julkaisujen tapaan ”kivierämaiksi”.¹⁷⁶ Myös Käpylää esittelevässä artikkelissa todetaan tässä esimerkillisessä puutarhakaupungissa onnistutun säilyttämään ”jokaisen perheen välitön yhteys maahan”¹⁷⁷

Eli vaikka Väestöliiton esittämän puutarhakaupungin paremmuus ei näkynyt *Kaunis Koti*-lehden sivuilla yhtä mustavalkoisena, näkyi se esimerkiksi omakotitaloasumisen ihannoimisena¹⁷⁸, perinteisen kaupungin vaarallisuuden osoittamisena¹⁷⁹ ja Tapiolan

---

¹⁷² *Asuntopolitiikka* 2/1952.

¹⁷³ *Asuntopolitiikka* 3/1957.

¹⁷⁴ *Kaunis Koti* 2/1950.

¹⁷⁵ *Kaunis Koti* 3/1962.

¹⁷⁶ *Kaunis Koti* 3/1962.

¹⁷⁷ *Kaunis Koti* 2/1964.

¹⁷⁸ von Herzen 1946, 66.

¹⁷⁹ von Herzen 1946, 70.

puutarhakaupungin rakentamisen ja valmistumisen yksityiskohtaisena raportoimisena ja ihannointina.¹⁸⁰

Seuraavaksi syvennyn seikkoihin, joilla puutarhakaupungin tarvetta perusteltiin lapsille.

6.2 Ulkona kaupungissa

6.2.1 Vaarallisen kaupungin diskurssi

Juuri ennen lehtemme painoon menoa menetti yksin Helsingissä kymmenen päivän aikana 6 lasta henkensä jäädessään auton alle. Kaikkiaan joutui maassamme viime vuonna 500 lasta liikenneonnettomuuksien uhreiksi. Tämä on asia, joka koskee kipeästi kaikkia koteja. Kymmenet tuhannet äidit elävät lastensa vuoksi alituisessa jännityksessä. Katsokaa viereistä kuvaa Mannerheimintieltä. Vieläkö tällä linjalla jatketaan?¹⁸¹

Lainaus on vuoden 1950 kolmannesta Asuntopolitiikka-lehdestä. Autoistumisen kasvaessa myös liikenneonnettomuudet lisääntyivät, ja tämä oli yksi keskeisimmistä asiantuntijoiden määrittämistä ongelmista kaupunkilaislasten elämässä. Ongelmaksi ei määriteltä kuitenkään Mannerheimintien kiihtyvää liikennettä, vaan sen varrelle rakennettuja taloja. Asuminen piti Väestöliiton mukaan siirtää muualle.

Vuoden 1950 toisessa Asuntopolitiikka-lehdessä vaadittiin, että lasten oli päästävä kotiovelta kouluun kulkematta ainoankaan liikenneväylän yli.¹⁸² Seuraavassa numerossa todettiin monien joutuvan maksamaan hengellään liian vilkkaasti liikennöidystä tiestä.¹⁸³ Seuraavana vuonna lehdessä aloitettiin ratkaisukeskeisempi linja: artikkelissa kiiteltiin nykyaikaisia vapaan ja väljän asemakaavan puitteissa rakennettavia asuintaloja, joissa lapsille voitiin varata liikenteeltä turvattuja,

---

¹⁸⁰ *Kaunis Koti* 3/1954; *Kaunis Koti* 3/1954; *Kaunis Koti* 3/1954; *Kaunis Koti* 5/1954; *Kaunis Koti* 6/1954; *Kaunis Koti* 4/1955; *Kaunis Koti* 4/1957; *Kaunis Koti* 6/1958; *Kaunis Koti* 6/1960; *Kaunis Koti* 7/1967.

¹⁸¹ *Asuntopolitiikka* 3/1950.

¹⁸² *Asuntopolitiikka* 2/1950.

¹⁸³ *Asuntopolitiikka* 3/1950.

rauhallisia leikkipaikkoja.¹⁸⁴ Myös vuoden 1953 ensimmäisen numeron asuntoreformikilpailun tuloksia esittelevässä artikkelissa keuhuttiin erityisesti työtä, jossa oli ymmärretty, että asuntoalue oli eristettävä totaalisesti moottoriajoneuvoliikenteestä.¹⁸⁵ Tapiolan puutarhakaupungin suunnittelusta kertovassa artikkelissa niin ikään Heikki von Herzen korosti turvallisen kasvuympäristön merkitystä. Liikenteen tuli kirjoittajan mukaan alistua rajoituksiin ja tyytyä palvelemaan asukkaita. Myöhemmissä kirjoituksissaan von Herzen tosin valitteli sitä, ettei ollut osannut ennakoida autoistumisen voimakasta kasvua.¹⁸⁶ Myös vuoden 1957 kolmannen Asuntopolitiikan sivuilla ote oli ratkaisukeskeinen: artikkelissa hahmoteltiin tulevaisuuden kaupunkia, jossa taattaisiin eristetyillä valtavyylillä mahdollisuudet sujuvaan liikenteeseen ja toisaalta erilliset jalankulkutiet lasten turvallista liikkumista varten.¹⁸⁷ Lehdissä esiteltiin Zürichin puutarhakaupunginosia,¹⁸⁸ saksalaisen Interbau-näyttelyn puutarhakaupunkia ja Washingtonin ensimmäistä puutarhakaupunkia¹⁸⁹, joissa kaikissa jalankulkuväylät ja moottoriajoneuvot oli eroteltu esimerkillisesti.

Henkilöautokanta nousi Suomessa, suuren pudotuksen jälkeen, vuonna 1950 sotaa edeltävälle tasolle.¹⁹⁰ Tästä eteenpäin autoliikenne kasvoi koko maassa voimakkaasti. Autokanta ylitti 100 000 rajan vuonna 1952 ja 200 000 auton raja ylittyi jo vuonna 1958. Kai Hoffmann kirjoittaa varsinaisen autoistumisen tapahtuneen 1950–1960-lukujen vaihteessa kun ulkomaankaupan vapautuminen mahdollisti henkilöautojen lähes vapaan maahantuonnin.¹⁹¹ Vuodesta 1965 lähtien uusia autoja on rekisteröity keskimäärin yli 100 000 vuodessa.¹⁹²

Toisen maailmasodan jälkeen alkanut moottoriliikennekeskeinen kaupunkikehitys vaikutti suuresti elinympäristöihin ja liikkumistottumuksiin myös Suomessa.

---

¹⁸⁴ *Asuntopolitiikka* 2/1952.

¹⁸⁵ *Asuntopolitiikka* 1/1953.

¹⁸⁶ esim. *Valtakunnansuunnittelu-Asuntopolitiikka*-lehden numerossa 6/1971: ”Heikki von Herzen: Asuntosäätiö ja Tapiola 20 vuotta” von Herzen toteaa, että Tapiolaa suunniteltaessa autoistumisen ja liikenteen kasvua oli mahdotonta ennustaa ja nyt pyrkimyksenä oli edelleen suojella Tapiolan asuntoalueita kauttakulkuliikenteeltä tai ainakin minimoida kauttakulkuliikenteen haitat eri keinoin minimiin.

¹⁸⁷ *Asuntopolitiikka* 3/1957.

¹⁸⁸ *Asuntopolitiikka* 4/1952.

¹⁸⁹ *Asuntopolitiikka* 4/1963.

¹⁹⁰ Vuonna 1939 rekisteröityjä autoja oli 51 771. Ks. Hoffmann 1997, 416.

¹⁹¹ Hoffmann 1997, 417.

¹⁹² Hoffmann 1997, 417.

Yhdysvalloissa henkilöautoiluun perustuva elämän muotoutui jo 1950-luvun alussa, kun moottoritieverkosto mahdollisti laajojen esikaupunkialueiden rakentamisen. Suomi tuli perässä 1960-luvulla, vaikkakin huomattavasti pienemmällä volyyymilla. Kauppa seurasi autoilevien asiakkaiden perässä ja keskitti toimintaansa suuriin yksikköihin pikateiden risteyksiin. Ihmisten arki alkoi pyöriä entistä enemmän henkilöauton varassa.¹⁹³

Autojen määrän kasvaessa lisääntyivät myös liikenneonnettomuudet. Kun vuonna 1950 poliisin tietoon tulleita kuolemaan johtaneita tieliikenneonnettomuuksia tapahtui Suomessa yhteensä 365, oli määrä miltei kaksinkertaistunut vuonna 1970.¹⁹⁴ Onnettomuuksien huippuvuonna 1972 menehtyi liikenteessä yhteensä 1072 ihmistä.¹⁹⁵ Liikenteessä vakavasti ja lievästi loukkaantuneita oli vielä paljon enemmän.

Lasten liikenneturvallisuusongelmiin esitettiin yksi ratkaisu: puutarhakaupunki. Ainoastaan yhdessä artikkelissa sivuttiin tarpeellisuutta ratkaista liikenneongelma myös vanhoissa kaupunginosissa.

”Lasten on päästävä kotiovelta kouluun kulkematta ainoankaan liikenneväylän yli’ Tämä on vaalilause, jonka pitäisi sopia yhtä hyvin Suomen kuin Amerikankin asuntopolitiikan ja kaupunkisuunnittelun ohjenuoraksi. *Vanhoissa kaupunginosissakin voitaneen saada aikaan parannuksia, mutta ennen kaikkea on huolehdittava siitä, ettei ainoatakaan uutta asuntoaluetta enää suunnitella suunnittelematta samanaikaisesti myös alueen koulujen sijoitusta ja lasten koulutien turvaamista.*”¹⁹⁶

Väestöliiton esittämä huoli lapsesta kaupunkiliikenteessä oli onnettomuustilastojen valossa erittäin perusteltu ja liiton aloittama keskustelu lapsen huomioonottamisessa kaupunkisuunnittelussa urauurtava.

---

¹⁹³ Broberg ym. 2011, 11.

¹⁹⁴ Vuonna poliisin tietoon tulleita kuolemaan johtaneita tieliikenneonnettomuuksia tapahtui Suomessa yhteensä 365, vuonna 1970 729.

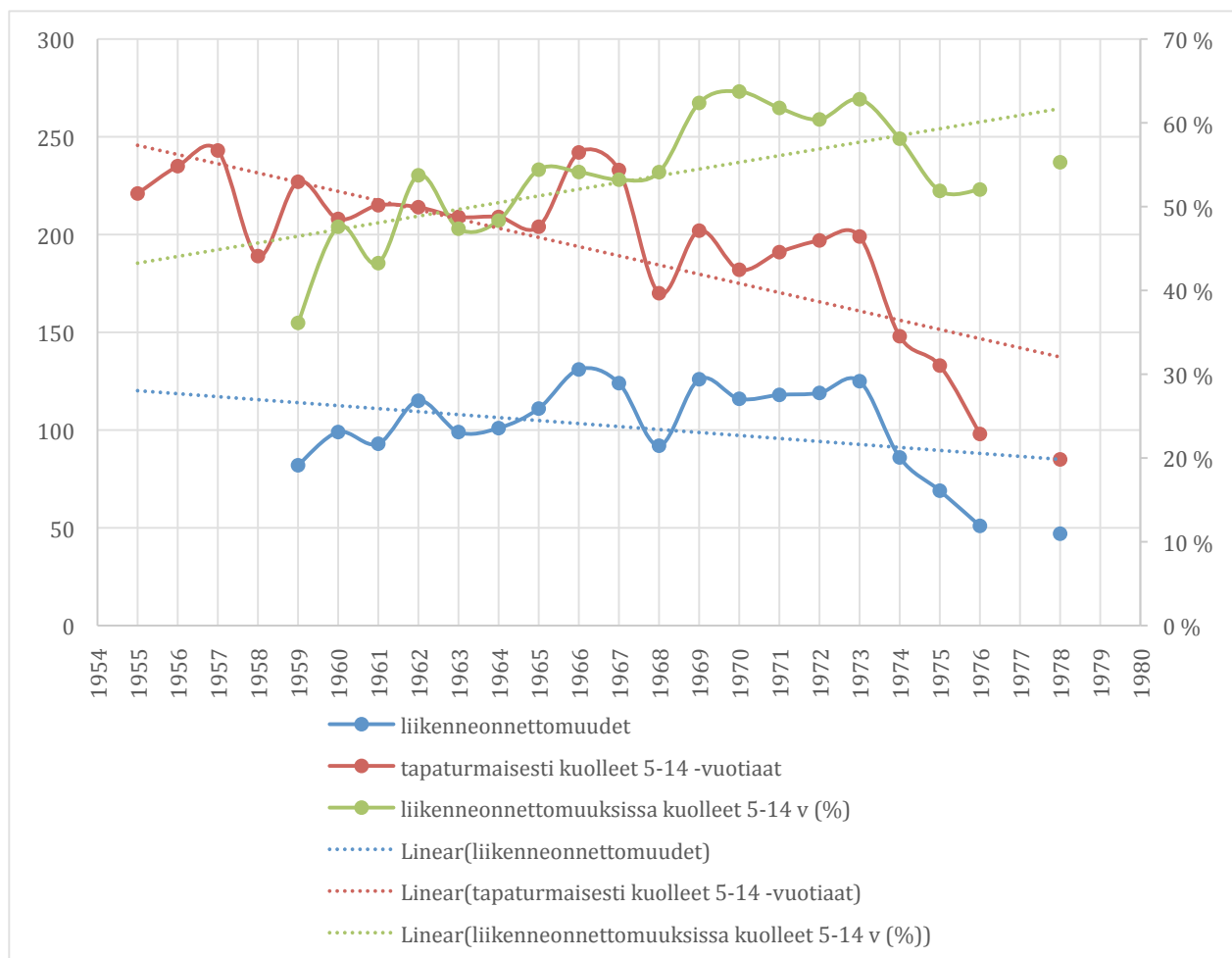
¹⁹⁵ Tilastokeskuksen tieliikenneonnettomuustilastot:

http://pxweb2.stat.fi/Dialog/varval.asp?ma=100_ton_tau_110_fi&ti=Tieliikenneonnettomuudet+vuosina+1931+-+2011&path=../Database/StatFin/lii/ton/&lang=3&multilang=fi, 10.10.2015.

¹⁹⁶ *Asuntopolitiikka* 2/1950.

Kuvio 1,

5–14 -vuotiaiden kuolemaan johtaneet tapaturmat aikavälillä 1955–1978

Lähde: Suomen tilastolliset vuosikirjat vuosilta 1956–1980.

Kuvion ”tapaturmaisesti kuolleet” -käyrä kuvaa kaikkia 5–14-vuotiaita tapaturmaisesti kuolleita aikavälillä 1955–1978 Suomessa. Vuoteen 1958 asti Suomen Tilastollisessa vuosikirjassa tämä ryhmä oli merkitty kategoriaan ”tapaturmat”. Vuodesta 1959 on tapaturmaisesti kuolleiden ryhmä jaettu kahteen: moottoriajoneuvojen vahinkoihin ja muihin tapaturmiin. Kaiken kaikkiaan tarkastelujaksolla kuolemaan johtavat lasten tapaturmat vähenivät.

Kuvaajan ”liikenneonnettomuuksissa kuolleet 5–14v (%)” osoittava käyrä kuvaa sitä, kuinka monta prosenttia kaikista kuolemaan johtaneista tapaturmista oli liikenteen aiheuttamia. Kuten kuviosta näkyy, liikenteen osuus 5–14-vuotiaiden lasten kuoleman

aiheuttajana on tarkastelujaksolla noussut. Erityisesti tämän tiedon valossa oli ymmärrettävää, että Väestöliitto ajoi niin voimakkaasti lasten turvallisuutta edistävän puutarhakaupungin rakentamista.

Kuvaajan kolmas käyrä osoittaa, että 5–14-vuotiaisiin lapsiin kohdistuneiden, kuolemaan johtaneiden onnettomuuksien määrä on kokonaisuudessaan vähentynyt. Vaikka tilasto ei keskity yksin Helsinkiin voi siitä tehdä tulkintoja myös helsinkiläislapsien osalta.

1970-luvun loppupuoliskolla liikenneonnettomuuksien määrä kääntyi laskuun. Tarkastelujaksone loppuvuonna 1977 tapahtui koko väestön osalta poliisin tietoon tulleita, kuolemaan johtaneita tieliikenneonnettomuuksia yhteensä 636 (vrt. vuoden 1972 1072 kuolemaan johtaneeseen onnettomuuteen).¹⁹⁷ Selityksiksi liikenneonnettomuuksien vähentymiselle on esitetty teiden laadun ja ajoneuvojen turvallisuuden paranemista, tiukentuneita liikennesäädöksiä kuten nopeusrajoituksia, valistuksen kautta edistynyttä liikennekulttuuria ja sattuneissa onnettomuuksissa nopeutunutta ensiapuvalmiutta ja terveydenhuollon tehokasta toimintaa vammojen hoidossa.¹⁹⁸

Työni tarkastelujakson ensimmäisen kategorian, joka sijoittuu vuosiin 1946–1965, muodostavat puutarhakaupunkia vaativat tekstit. Miltei kaikki lasta ja asumista koskevat puheenvuorot perustelivat eri tavoilla puutarhakaupungin paremmuutta ja välttämättömyyttä. Kuten edellä olen osoittanut, puutarhakaupunkia argumentoitiin muiden muassa vetoamalla perinteisen kaupungin liikenteen vaarallisuuteen. Jaksolla puhuttiin kaupungin liikenteen vaarallisuudesta ja oikein suunnitellun kaupungin lapselle tarjoamasta suojasta liikenteeltä yhteensä kymmenessä artikkelissa.¹⁹⁹ Kolmessa ensimmäisessä keskityttiin osoittamaan vanhanaikaisen kaupungin liikenteen vaarallisuutta, ja loput seitsemän artikkelia keskittyivät uusien puutarhakaupunkien tai puutarhakaupunkisuunnitelmien ja niiden esimerkillisten liikennejärjestelyjen esittelemiseen.

¹⁹⁷ Tilastokeskuksen verkkosivut: <http://pxweb2.stat.fi/Dialog/>, 28.10.2015.

¹⁹⁸ Duodecim-terveyskirjastossa annettava selitys liikenneonnettomuuksissa menehtyneiden määrän vähenemiseen: http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=seh00135, 28.10.2015.

¹⁹⁹ *Asuntopolitiikka* 2/1950; *Asuntopolitiikka* 3/1950; *Asuntopolitiikka* 3/1950; *Asuntopolitiikka* 2/1952; *Asuntopolitiikka* 4/1952; *Asuntopolitiikka* 4/1952; *Asuntopolitiikka* 1/1953; *Asuntopolitiikka* 3/1957; *Asuntopolitiikka* 4/1959; *Asuntopolitiikka* 4/1963.

Artikuloitu liikenneongelma samaistettiin kaupungin ongelmaksi. Toisin sanoen liikenteen kasvun ja autoistumisen ongelmat niputettiin siihen samaan kaupunkivihan sävyttämään kuvaan kaupungin huonommuudesta asuinympäristönä. Ongelmaksi määriteltiin kaupunkiliikenne, ei yksityiskohtaisemmin esimerkiksi lisääntyvä liikenne tai lisääntyvä autoistuminen, kuten alkupään lainauksessa paljastuu.

Lisääntyvä liikenne ja sen tuomat turvallisuusongelmat valjastettiin perustelemaan puutarhakaupungin välttämättömyyttä: ainoana ratkaisuna liikenneongelmaan tarjottiin kaupungin laidoille rakennettavia puutarhakaupunkeja, jossa liikennejärjestelyt ratkaistaisiin uudella tavalla.

Tahallisesti ja tahattomasti tehtiin hajakeskityssuunnitelmilla tilaa juuri sille, mitä (epäsuorasti) kritisoitiin, autoistumiselle. Asuminen ja sen ympärille kaavailut vapaa-ajanviettopaikat ja jalankulkijat haluttiin siirtää toisaalle vedoten lasten kohdalla alituisen (ja todelliseen) liikenteen vaaraan. Tarkastelemisiani keskusteluissa kukaan ei tullut kysyneeksi, voitaisiinko itse ongelmaa ratkaista. Todennäköistä on, ettei ongelmaa (autoistuminen) edes haluttu poistaa, sillä sen voimakasta kasvua ei osattu ennustaa ja toisaalta autojen tuoma liikkumismukavuus oli tärkeämpää kuin sen aiheuttamat haitat.

Puheisiin vaarallisesta kaupungista ja ihanteellisesta asumismuodosta liittyivät myös kysymykset lapsen valvottavuudesta. Erityisesti *Kaunis Koti*-lehden sivuilla oli ihanteellinen leikkiympäristö sijoitettu sekä tekstien että kuvien tasolla kotitöitä tekevän äidin silmien alle – näin äiti saattoi valvoa lastaan taukoamatta. Ihanteellinen omakotitalo tai pientalo mahdollisti lapsen tehokkaan suojelemisen mm. liikenteeltä.²⁰⁰ Lapsen ulkotilojen leikkitalan valvottavuus oli yhtenä perusteena omakotitalon ja pientalojen ihanteellisuudelle,²⁰¹ ja vastaavasti yksi keskeisiä ongelmia suurten kerrostalojen kohdalla.²⁰²

---

²⁰⁰ Von Herzen, 1946, 66; *Kaunis Koti* 1/1951; *Kaunis Koti* 4/1969; *Kaunis Koti* 7/1965.

²⁰¹ *Kaunis Koti* 4/1957; *Kaunis Koti* 5/1957; *Kaunis Koti* 7/1965.

²⁰² *Valtakunnansuunnittelu-Asuntopolitiikka* 8/1977.

Julie Collins selvittää Etelä-Australiaan sijoittuvassa tutkimuksessa lasten kasvatusideaalien vaikutusta moderniin asuntosuunnitteluun ja tilan järjestelyyn. Aineistonaan tutkija käyttää 1950-luvun *The Small Homes Servicen*²⁰³ asuntosuunnitelmia. Yksi Collinsin keskeisiä huomioita artikkelissa on se, että tiloja suunniteltiin enenevässä määrin juuri lasten valvonta mielessä. Collinsin mukaan lisääntyvä lasten valvontatarve liitettiin sodanjälkeisessä Australiassa erityisesti äidin vastuualueelle. Huoli lapsen valvonnasta yllytti kirjoittajan mukaan vanhempia korostuvaan tarpeeseen pitää lapsia silmien alla koko ajan. Kirjoittaja nostaa esimerkiksi Australian *Women's Weekly*-lehdessä julkaistun artikkelin, jossa todettiin äidin olevan onnellisempi ja lasten liikkuvan turvallisemmin, mikäli leikkialuetta oli mahdollista valvoa talosta käsin. Näin perheenäiti saattoi hoitaa kotiaskareitaan ja vahtia lasta yhtä aikaa. Käytännön suunnittelussa tämä tarkoitti lisääntyvää lasitusta sekä ovien ja ikkunoiden asianmukaista asetelua suhteessa leikkialueeseen.²⁰⁴

Millä tavalla tämä turvallisuuskeskustelu sitten sijoittuu teoriaan lapsen reviiristä? Lisääntyviä autojen määriä seurasivat lisääntyvät onnettomuudet, tätä myöten myös lisääntyvä onnettomuuksien pelko ja kasvava tarve kontrolloida lasten omaehtoista liikkumista. Jos kandidaatin tutkielmaan haastatteleman Helsingin Kalliossa lapsuuttaan viettäneet muistivat reviirin omaehtoisena ja liikkuma-alan verrattain suurena²⁰⁵, oli ajan asiantuntijoiden vaatimuksena juuri tähän liian vapaaksi ja sitä kautta vaaralliseksi katsottuun reviiriin vaikuttaminen. Se tarkoitti tässä yhteydessä säätelyä, kontrollia ja riskien eliminointia.

Kirjoituksissa haluttiin edelleen kyllä lapsen kulkevan itsenäisesti ja jalan mutta niin, että tämä ei joutuisi tekemisiin moottoriliikenteen kanssa. Tällaisten olosuhteiden aikaansaaminen oli kirjoittajien mukaan mahdollista vain uudenaikaisessa puutarhakaupungissa, jossa moottoriteliikenne erotettaisiin kokonaan jalankulkuväylistä. Pihapiirissä korostuivat valvottavuuden teemat. Ihannetapauksessa

---

²⁰³ Small Homes Service tarjosi arkkitehtien huolella suunniteltavia ja modernistisia perheasuntoja halpaan hintaan: <http://www.smh.com.au/national/melbourne-life/a-grand-plan-for-small-homes-20111206-1ohlj.html>, 22.10.2015

²⁰⁴ Collins 2009, 204.

²⁰⁵ Niin ikään mm. Lia Karsten kirjoittaa lasten liikkumisen olleen verrattain vapaata hänen tutkimillaan alueilla Amsterdamissa aina 1950-luvulle asti, mutta hän kirjoittaa lasten siirtyneen Amsterdamissa ulkoa sisälle aikavälillä 1950–1975. Tällöin tilankäytössä tapahtui hänen mukaansa vaihto: lapset siirtyivät sisälle kun autot, autotiet ja parkkipaikat valtasivat heidän alueensa. Karsten 2005, 276.

lapsi leikki omalla, tarkkaan rajatulla pihalla, johon äiti näki sisältä kotoa.

6.2.2 Luontodiskurssi

Koti vaiko kasarmi lapsillemme -pamfletissa on varattu kokonaisia sivuja²⁰⁶ suomalaisille luontokuville. Kuvateksteissä korostetaan Suomen luonnon tarjoamia mahdollisuuksia. Teksti muuttuu yksityiskohtaisen kuvailevaksi von Herzenin kertoessa pamfletissaan niistä mahdollisuuksista, joita nimenomaan Suomessa luonto rakentamiselle antaa.

”Luonto ja maasto on kaunista ja vaihtelevaa. Järviä ja jokia, salmia ja lahtia, laaksoja, harjanteita, niemiä ja poukamia on tarjolla runsaasti. Lehtevät koivikot tai punapintaisia mäntyjä kasvavat rinteet ja kangasmaat eivät nekään ole harvinaisia rakennusalueita. Meidän on vain tarkoin valvottava, etteivät menneiden vuosien kaupunginrakentajat enää pääse pahantekoon niille alueille, jotka tähän asti ovat säilyneet.”²⁰⁷

Heikki von Herzen toteaa Asuntopolitiikan vuoden 1951 neljännessä numerossa maaseudun olevan ihmiselle luonnollinen ja terve elinympäristö, ”ylivoimainen kaupunkiin verrattuna”. Silloiset väestökeskukset olivat hänen mukaansa sosiaalisesti sairaita. Siksi von Herzen vaati maaseudun suosimista ja väestön siirtämistä maaseudulle tai puutarhakaupunkiin.²⁰⁸

Lii-Filmin vuonna 1950 esitetty, Usko Kempin käsikirjoittama lyhytelokuva *Työtä ja Lomailua* romantisoi samaan tapaan maaseutua. Sen mukaan nykyisenä, alati koneellistuvana ”autojen, reaktiokoneiden ja helikoptereiden aikana tekee varsinkin kaupunkien lapsille hyvää joutua kosketukseen oikean maalaiselämän kanssa”.²⁰⁹ Maaseudun kotieläinten, rauhallisen työtahdin ja vapaa-aikojen leppoisuuden luvattiin opettavan kaupunkien ”kivimuurien asukkaille”²¹⁰ oikeata henkeä, suvaitsevaisuutta, avuliaisuutta ja rauhallisuutta. Kaupungin ahtaissa, nokisissa ja tukahduttavissa

---

²⁰⁶ von Herzen 1946, 4, 8-10, 42-43.

²⁰⁷ von Herzen 1946, 22.

²⁰⁸ *Asuntopolitiikka* 2/6/1951.

²⁰⁹ Lyhytelokuva *Työtä ja lomailua*: <http://yle.fi/aihe/artikkeli/2014/04/15/maalla-mieli-virkistyy>, 17.5.2015.

²¹⁰ Lyhytelokuva *Työtä ja lomailua*: <http://yle.fi/aihe/artikkeli/2014/04/15/maalla-mieli-virkistyy>, 17.5.2015.

kivimuuripihoissa vietetyt kesät kostautuisivat elokuvan tekijöiden mukaan myöhemmin. Tässä esimerkissä tulee konkreettisesti esille se, miten juuri tilallisiin kysymyksiin yhdistettiin useita ajan ongelmia. Huonolaatuiseen kaupunkiympäristöön yhdistettiin kaikki koneista, kiireestä ja kivimuureista epäaitouteen, suvaitsemattomuuteen, epäavuliaisuuteen, rauhattomuuteen, ahtauteen, nokisuuteen ja tukahduttavaan elinympäristöön. Kategorisoimalla kaikki ajan ongelmat asumis- ja kaupunkikysymyksen ympärille, saatiin puutarhakaupunkia perusteltua tehokkaasti.

Vastaavasti puutarhakaupungin luvattiin ratkaisevan moninaiset sosiaalis-tilalliset ongelmat. Esimerkiksi vuoden 1957 Asuntopolitiikan pääkirjoituksessa ”Huomispäivän kaupunki” uudenlaisen asumisajattelun tarvetta korostettiin erityisesti toivotunlaisten perhesuhteiden säilymiseen vedoten. Vastaavanlaisia huolia esiintyi myös kodin sisätiloista puhuttaessa vuoden jo vuoden 1953 *Kaunis koti*-lehden sivuilla.²¹¹ Kaupungin ei kirjoittajan mukaan uskottu pystyvän vastaamaan lisääntyneen vapaa-ajan tuomiin haasteisiin eikä se pystynyt tarjoamaan kaupunkilaisille olosuhteita ”luonnolliseen, virkistävään ja samalla henkisesti kehittävään vapaa-ajanviettoon”²¹² Sen tilalla olivat erilaiset keinotekoisiksi kutsutut ajanvietemuodot, ”jättiläismäiseksi paisunut huviteollisuus, tyhjänpäiväiset sensaatit ja erilaatuinen tähtipalvonta”²¹³

”Perhesiteiden muodostumiseen ja perheen luonnolliseen yhdessäoloon ei tässä ympäristössä enää ole riittäviä edellytyksiä, lasten ja nuorten terveen kehityksen mahdollisuudet ovat heikentyneet.”²¹⁴

Perinteisessä, luonnonmukaisessa ympäristössä uskottiin myös perinteisiksi ajateltujen perhearvojen säilyvän. Näin luonnonläheiseen asumiseen kytkettiin paitsi kansanterveyteen liittyvät liikunta- ja virkistäytymiskysymykset, myös ydinperheen säilyttämisen teemat.

Väitteiden taustalla näkyy voimakkaana jo 1800–1900-luvun taitteessa esitetyt maaseutuun ja talonpoikaiselämään liittyvät terveysihanteet, kuten ruumiillisen

---

²¹¹ *Kaunis Koti* 4/1953.

²¹² *Asuntopolitiikka* 3/1957.

²¹³ *Asuntopolitiikka* 3/1957.

²¹⁴ *Asuntopolitiikka* 3/1957.

hyvinvoinnin ihannoiminen, jolle urbaani elämä ei voinut antaa puitteita. Maaseudun elämän vastakohtana esitettiin turmiollinen kaupunkilaiselämä, joka uhkasi kansalaisten moraalialla ja terveyttä.²¹⁵ Keskeistä oli kaupungin ja luonnon, rakennetun ja luonnon ja jopa arkkitehtuurin ja luonnon välille luotu vastakohta-asetelma.²¹⁶

Myös Kirsi Saarikangas kirjoittaa modernin arkkitehtuurin ja kaupunkiajattelun diskurssissa luonnon olleen keskeinen elementti. Suomalaisessa toisen maailmansodan jälkeisessä asuntosuunnittelussa se nousi kaiken muun edelle

217

Koska kaupunkiin muuttaneita ihmisiä ei voitu kuitenkaan pakkosiirtää takaisin, kuten von Herzen asian muotoili, oli heille hankittava asunnot.²¹⁸

Unelmakoti

Omakotitalo esitettiin ihanteellisimpana asumismuotona kaikissa aineistoissa. Perusteet liittyivät mm. terveyteen: omakotitalon kirjoitettiin tarjoavan mahdollisuuden lepoon ja virkistykseen, jota ei kerrostalossa naapurien, liikenteen, melun ja yleisen levottomuuden vuoksi voitu tavoittaa. Samalla se tarjosi kirjoittajien mukaan ”juurettomuudesta kärsiville” kaupunkilaisperheelle tilaisuuden terveelliseen ulkoiluun ja ulkoilma-askarteluun vapaa-aikana.²¹⁹ Omakotitalojen, samaten kuin pientalojen tila ei rajoittunut kotiseinien sisälle vaan jatkui ulos.²²⁰

”Ihmiset tulevat luontevasti ja pakotta oleskelleeksi terveellisessä ulkoilmassa paljoo runsaammin kuin kerrostalossa asuessaan.”²²¹

Omakotitalon kerrottiin myös tuovan lapsille turvaa, sillä omassa talossa lapsi pysyi äidin näköpiirissä myös ollessaan omalla pihalla. Kerrostalojen ikkunoista äidin oli

---

²¹⁵ Tähtinen 2011, 193.

²¹⁶ Saarikangas 2002, 490.

²¹⁷ Saarikangas 2002, 490.

²¹⁸ *Asuntopolitiikka* 2/6/1951.

²¹⁹ von Herzen 1946, 66; *Kaunis Koti* 1/1951; *Kaunis Koti* 4/1969; *Kaunis Koti* 7/1965.

²²⁰ Esimerkiksi *Asuntopolitiikan* numerossa 1/1961: ”Miksi jatkuvasti liian suuria asukastiheyksiä?” todettiin Käpylän puutarhakaupungista puhuttaessa olennaisen piirteen olevan se, että asunnosta pääsee välittömästi omaan puutarhaan. Tällaista asumismuotoa pidetään kirjoittajan mukaan ’kaikkiällä länsimailla lapsia omaavien perheiden ihanteena’.

²²¹ von Herzen 1946, 51.

hankalampi seurata lasten puuhia.²²² Vuoden 1957 *Kaunis Koti*-lehdessä myös atrium-muotoon rakennetun talon sopivuutta juuri suomalaiseen yhteiskuntaan, sillä se toi mieleen maaseudun suljetun pihaneliön aittoineen ja navettarakennuksineen. Ulkoilutilan kirjoitettiin olevan tällöin ihanteellisesti täysin eristetty ja suljettu vieraiden katseilta.²²³ Jälleen lasten suojeleminen, näiden pysyminen vanhempien silmien alla nähtiin asumisen toivottavana tavoitteena.

Usean perheen talo esitettiin aineistoissani toiseksi parhaana vaihtoehtona, erityisesti jos suunnittelussa onnistuttiin esimerkiksi Käpylän tapaan noudattamaan puutarhakaupunkimaisen rakentamisen periaatteita. Rivitalo oli niin ikään hyvä vaihtoehto niille, joilla ei ollut mahdollisuutta omakotitalon hankintaan. Kerrostaloasumista pidettiin Väestöliiton julkaisuissa välttämättömänä pahana. Vuokrakasarnit, joiksi Väestöliiton julkaisuissa kutsuttiin tiiviisti asuttuja ja suuria kerrostaloja, haluttiin kieltää kokonaan. Mutta jos kerrostalot olivat pieniä ja ne oli sijoitettu oikein luontoon ja auringonvalo maksimoitu, saattoi kerrostaloasuminenkin olla tyydyttävää.²²⁴

Unelmakaupunki

Keskeistä koko luonnonläheisessä, uudenlaisessa asumisessa oli sen ajateltu lapsiystävällisyys. Puutarhakaupunkia perustellessaan Otto-I. Meurman käytti kaupungista vertauskuvana puun runkoa. Puun vuosirenkaat kasvoivat toistensa ympärille – aivan kuten kaupunki – joka suuntaan ja samalla kasvattaen painetta keskustassa.

”On ilmeistä, että tällainen asutuksen liiallinen keskittyminen johtaa ei vain teknillisiin, vaan myös sosiaalisiin epäkohtiin. Pihat ja kadut supistuvat, virkistysalueet häviävät ja korkeat rakennukset riistävät toisiltaan valon saannin sekä kasarmoidessaan asukkaansa valavat heidät samaan muottiin laumaihmisiksi.”²²⁵

---

²²² *Kaunis Koti* 4/1957, *Kaunis Koti* 5/1957; *Kaunis Koti* 7/1965.

²²³ *Kaunis Koti* 5/1957.

²²⁴ von Herzen 1946, 70.

²²⁵ *Asuntopolitiikka* 1/1950.

Paineen vähentämiseksi oli rakennettava keskustan ulkopuolelle. Meurman vaati uusiksi asuinalueiksi itsenäisiä yksiköitä: asumasoluja ja asumalähiöitä, jotka eivät olisi riippuvaisia kaupungin keskustasta, vaan jotka muodostaisivat omat keskustansa omine palveluineen.

Lapset olivat etäisyyksien mitoituksen perusyksiköitä. Asumasolu mitoitettaisiin kirjoituksen mukaan suppeaksi ”lastenvaunuetäisyyden” mukaan. Asuntojen, palveluiden, kuten myymälöiden, lastentarhojen ja lasten leikkipaikkojen tuli sijaita asumuksen välittömässä läheisyydessä. Asumalähiö mitoitettiin kirjoittajan mukaan puolestaan lasten koulumatkojen mukaan, n. 600–800 metrin säteiksi. Lähiön tuli tarjota koulu, oma pienehkö myymäläkeskuksensa, pienteollisuutta, vapaa-ajanviettopaikkoja, pallokenttiä ja keskusautotallit. Meurman kirjoitti asumalähiön olevan sinänsä tavallaan jo pieni kaupunki, joskaan ei aivan täydellinen, vaan vielä kokonaisuudesta riippuvuussuhteessa oleva.²²⁶

Väestöliiton yksi keskeinen tapa tarjota vaihtoehtoja tiiviille kaupunkirakentamiselle oli muiden maiden puutarhakaupunkien esittely. Näissä esimerkeissä oli luonnolla aina keskeinen rooli. Esimerkiksi vuoden 1952 *Asuntopolitiikka*-lehdessä esiteltiin ihastuneena Zürichin vihreitä kaupunginosia, jotka saivat teksteissä paratiisimaisia piirteitä. Alueiden kerrottiin olevan suunnitellun esimerkillisesti siten, että niiden keskellä on kansakoulu, lastentarha ja lastenseimi. Niin ikään kadut eivät olleet suorakaiteen muotoisia (kuten kaupungeissa yleensä) vaan ”kaarevia kuten maantiet” eikä niitä oltu tarkoitettu varsinaiselle ajoliikenteelle.²²⁷

”Talojen välissä on suuria vihreitä alueita ja kullakin yhdyskunnalla on aivan oma persoonallinen luonteensa. Yhdyskunta muodostaa ikään kuin keuhkon, joka yhdistyy liikennetiellä toiseen yhdyskuntaan. Viihtyisyyttä lisäävät tuuheat, lehtevät omena- ja päärynäpuut sekä erilaiset pensas- ja kukkaistutukset. Lapset voivat mennä kouluun huoleti, sillä he eivät joudu kulkemaan vilkkaalla liikennetiellä.”²²⁸ (SIC)

---

²²⁶ *Asuntopolitiikka* 1/1950.

²²⁷ *Asuntopolitiikka* 4/1952.

²²⁸ *Asuntopolitiikka* 4/1952.

Näillä alueilla kerrottiin olevan ”tietysti omat lasten leikkikenttensä”, joita kaupungin arkkitehdit olivat suunnitelleet kiipeämistelineineen, mielenkiintoisine esineineen ja omine paviljonkeineen. Talojen pihamailla kirjoittaja näki ”siellä täällä kahluulammikoita”, ja vapaat nurmialueet olivat lasten ”innokkaiden leikkien kohteena”. Tällaiset asuma-alueet kehittivät kirjoittajan mukaan terveitä ja onnellisia kansalaisia, jotka hyvin viihtyivät kodeissaan kaipaamatta oikeastaan maalle, koska he asuivat kaupungissa niin kuin maalla.²²⁹

Kahta vuotta myöhemmin Otto-I. Meurman esitteli artikkelissaan ”Asemakaavoitus sivistyksellisenä ilmiönä” Greenbeltin ihanteellista kaupunkisuunnittelua. Artikkelin Meurman huomioi tässä alusta alkaen yhtenäisen suunnitelman puitteissa rakennetussa kaupungissa otetun huomioon erityisesti lasten tarpeet. Kuvituskuvassa lapset kävelevät puutarhakaupungissa, jossa näkyy vain kapeita kävelyteitä, puita ja taustalla oleva matala kerrostalo. Samaan tapaan kirjoitti Heikki von Herzen Malmön puutarhakaupungista.²³⁰ Esimerkillisenä esitellään myös Crawley, jonka kirjoitettiin olevan Lontoon satelliittikaupungeista onnistunein.²³¹ Artikkelissa huomioitiin alueelta varatun laaja pinta-alan koulu- sekä urheilukenttä- ja puistoalueille. Näiden lisäksi asuntoalueille kirjoitettiin varatun runsaasti erilaisia viheralueita ja lasten leikkikenttiä.

Suomalaisesta kaupunkirakentamisesta esiteltiin ihanteellisina Käpylä ja tehdastyöläisille rakennettu asuinalue Varkaudessa.²³² Sittemmin vanhempien esimerkkien rinnalle nousi itse Asuntosäätiön rakennuttama puutarhakaupunki Tapiola.

Vuoden 1961 *Asuntopoliitikka*-lehdessä todettiin Tapiolan nuorisolla olleen monipuoliset harrastelumahdollisuudet. Artikkelissa kirjoitettiin lasten ja nuorison elinolojen ja harrastelumahdollisuuksien järjestämisen kuuluneen olennaisena osana nykyaikaiseen yhdyskuntasuunnitteluun. Tähän on kirjoittajan mukaan pyritty myös Tapiolan puutarhakaupungissa, jossa nuorisotoiminta oli muodostunut ”erittäin monipuoliseksi ja vilkkaaksi”. Vakuuttavana osoituksena Asuntosäätiön

---

²²⁹ *Asuntopoliitikka* 4/1952.

²³⁰ *Asuntopoliitikka* 1/1955.

²³¹ *Asuntopoliitikka* 3/1956.

²³² *Kaunis Koti* 2/1964.

kiinnostuksesta juuri nuorisoa kohtaan kirjoitettiin olevan Tapiolaan kohonnut kokonainen nuorisokortteli, joka käsitti nuorisotalon, kaksi partiomajaa, yhteiskoulun monipuolisine nuorisotiloineen, ja urheilukentän huoltorakennuksineen.²³³

Tapiola esitettiin paitsi erityisen lapsi- ja perheystävällisenä, myös kauniina. Myös tapa kuvailla uutta asuinalueetta on Asuntopolitiikan sivuilla romantisoiva.

”Vaikka esteettinen kokonaisuus puistosuunnittelussa onkin päätavoitteena on muistettava, että tuo tavoite voidaan saavuttaa vain sommittelemalla yhteen eri tarkoituksia palvelevia puiston osia. Lasten leikkipaikoista tunnelmallisiin käytäviin, pallottelukentistä valaistuihin suihkuihin, vanhoista taisteluhautoista hiekkarantoihin – siinä riittää aineksia puistokeitoksen kypsyttäjälle.”²³⁴

Tapiolan Pohjoisrannalle, kansakoulun itäpuolelle kerrotaan sijoitetun ison lasten leikkipaikan pussitappeluratoineen ja kesäsuihkuineen. Kirjoittajan mukaan puisto ei saanut olla pelkkää silmänruokaa, sinne on saatettava elämää ja mieluummin elävämpää elämää kuin vain kävelijät. Lasten leikkipuiston uskottiin olevan vilkas puiston elävöittäjä laajan pallonurmikentän lisäksi.²³⁵

Luonto

Kuten edellisessä luvussa on tullut selville, hyvässä asuinympäristössä oli keskeistä harrastus- ja liikuntamahdollisuudet, sekä luonnon välitön läheisyys.

Professori Alvar Aalto peräänkuulutti ihmisen tarvitsemaa vapautta ja luonnonläheisyyttä, jota vanhanaikainen kaupunki ei voinut tarjota. Vuoden 1950 Asuntopolitiikan sivuilla Aalto totesi viimeisten 20–30 vuoden aikana kiinnitetyn liikaa huomiota asunnon fyysiseen puoleen. Samalla oli unohdettu viihtyvyys, ihmisen tarvitsema vapaus ja luonto. Asuntoihin oli kirjoittajan mukaan ahdettu

---

²³³ *Asuntopolitiikka* 1/1961.

²³⁴ *Asuntopolitiikka* 4/1964 .

²³⁵ *Asuntopolitiikka* 4/1964 .

”iskulauseena ollutta mukavuutta” ja asunnot oli sijoitettu täysin sopimattomaan ympäristöön, kuten esimerkiksi Etu-Töölöön. Keskusta-asujan luontosuhdetta hän kuvasi seuraavasti: ”yksi puu 17 perhettä kohti, vaikka asian tulisi olla päinvastoin”.²³⁶

Kirjoittajille ei riittänyt, että luonto tuotaisiin kaupunkiin ”pieninä pisaroina”²³⁷ eli esimerkiksi puistoina. Kaupungistumisen suhteen Väestöliiton viesti oli selvä. Suomessa oli vähän asukkaita ja paljon maata, joten tiiviisti rakennettuja kaupunkeja ei ollut syytä rakentaa.

Professori Kirsi Saarikangas kirjoittaa vihreän ja rakentamattoman tilan, kaupungin ”keuhkojen” merkitystä korostetun modernissa kaupunkisuunnittelussa myös muualla. Luonnontarve liittyi hänen mukaansa sekä lisääntyvään vapaa-aikaan ja tekemistarpeeseen, että puhtaan ilman kaipuuseen. Saarikangas nostaa esimerkiksi keskeisen eurooppalaiskaupunkien viheralueiden edistäjän Martin Wagnerin, joka ei tarkastellut urauurtavassa väitöskirjassaan²³⁸ kaupunkien viheralueita vanhaan tapaan esteettisinä, vaan juuri terveyteen liittyvänä määrällisenä kysymyksenä. Hän uskoi kaupungin viheralueiden puhdistavan hengitysilmaa.²³⁹ Hän korosti myös viheralueiden, urheilukenttien ja ulkoilualueiden merkitystä, samoja asioita, joita muiden muassa Otto-I. Meurman kirjasi Asemakaavaoppiinsa vuonna 1947.

Modernin kaupunkiajattelun ytimessä oli luonto, mutta suomalaisessa toisen maailmansodan jälkeisessä asuntosuunnittelussa se nousi kaiken muun edelle.²⁴⁰ Pohjoismaissa luonnon helmaan rakentaminen nousi muita maita keskeisemmäksi. Kirsi Saarikangas kirjoittaa, että rakentamattomaan maastoon, metsän keskelle väljästi rakennetut metsälähiöt tulivat kansainvälisen modernismin pohjoismaiseksi ja erityisesti suomalaiseksi ja ruotsalaiseksi toteutumaksi.²⁴¹

---

²³⁶ *Asuntopolitiikka* 2/1950.

²³⁷ von Herzen 1946, 24.

²³⁸ Das sanitäre Grün der Städte. Ein Beitrag zur Freiflächenthorie, 1915.

²³⁹ Saarikangas 2002, 73.

²⁴⁰ Saarikangas 2002, 490.

²⁴¹ Saarikangas 2002, 379.

Luonnon ja fyysisen liikunnan liitto

Lasten kohdalla luonnontarve liittyi erityisesti kysymykseen riittävän liikunnan saannista ja sopivasta tekemisestä. Näistä tarpeista kirjoitettiin eri tavoin yhteensä seitsemässä eri artikkelissa.²⁴²

”Ihanteellisin suomalaisen lapsen leikkipaikka on tietysti kotipiha ja sen lähetyvillä oleva metsä puineen, polkuineen ja mättäineen. Mutta se ei ole kaikkien ulottuvilla – ei edes kesäisin. Kivierämaista ollaan onneksi pääsemässä, mutta kuinka paljon tarjoavat uudet kaupunkien laitamille nousseet asuntoalueet tässä suhteessa lapsille! Niihinhan sijoittuu lähinnä lapsiperheitä, ei vain omakoti- ja rivitaloihin vaan myös kerrostaloihin, joissa yhteisen piha-alueen olisi riitettävä joka Matille ja Maijalle.”²⁴³

Artikkelissa jatketaan kertomalla lapsen tarvitsevan hiekkalaatikon lisäksi leikkikenttiä, keinoja, kiipeilytelineitä ja urheilutankoja. Talveksi lasten kirjoitettiin tarvitsevan luistinratoja ja liukumäkiä.²⁴⁴

Vuoden 1957 Asuntopolitiikan kolmannessa numerossa esiteltiin Berliinin INTERBAU-näyttelyn antia. Nk. huomispäivän kaupungissa oli kirjoituksen mukaan jokaisella tilaisuus käyttää vapaa-aikaansa harrastuksiin, jotka virkistävät häntä ja rikastuttavat hänen elämänsä.

Tarkemmin ottaen tämä tarkoitti ajanviettoa runsailla viheralueilla, puistoissa ja nurmikentillä. Näin tilaratkaisuilla asukkaille tarjottiin ”mahdollisuus biologisten tarpeiden mukaiseen, terveeseen elämään.”²⁴⁵ Samaan näyttelyyn palattiin Asuntopolitiikan sivuilla vielä vuonna 1959, kun näyttelyn aineistot oltiin saatu julkisuuteen. Asuntopolitiikan sivuilla perehdyttiin professori E. Kühnin puutarhakaupunkiin, joka oli suunniteltu Aachenin tytärkaupungiksi määrättyyn

---

²⁴² *Asuntopolitiikka* 1/1950; *Kaunis Koti* 2/1950; *Asuntopolitiikka* 4/1952; *Asuntopolitiikka* 2/1952; *Asuntopolitiikka* 4/1954; *Asuntopolitiikka* 3/1956; *Asuntopolitiikka* 3/1957; *Asuntopolitiikka* 4/1959; *Asuntopolitiikka* 2/1961; *Asuntopolitiikka* 3/1962; *Asuntopolitiikka* 4/1964.

²⁴³ *Kaunis Koti* 3/1962.

²⁴⁴ *Kaunis Koti* 3/1962.

²⁴⁵ *Asuntopolitiikka* 3/1957.

maastokohtaan noin viiden kilometrin päähän vanhasta keskustasta. Lasten osalta suunnitelmissa oltiin jälleen kiinnitetty erityistä huomiota puistoihin, nurmikenttiin ja lasten käyttöön tarkoitettuihin viheralueisiin, jotka oli sijoitettu kaistaleina asumasolujen väliin.²⁴⁶ Kaukana olivat kivikadut ja umpikorttelit, joita pidettiin tämän modernin, avoimen rakennustavan vastakohtana.

Myös Otto-I. Meurman vaati lasten asuinalueille puitteet liikkumiselle ja harrastamiselle. Meurman ratkoi jo vuonna 1947 ilmestyneessä teoksessaan *Asemakaavaoppi* kaupunkilaisten lisääntyvän vapaa-ajan ”ongelmaa”. Kirjassa alleviivattiin urheilun merkitystä erityisesti nuorimpien ikäluokkien osalta ja vaati huolellista urheilualueiden, kenttien, leikkipaikkojen, puisto- ja retkeilyalueiden rakentamista lapsille ja nuorille.²⁴⁷

Samaan tapaan vuoden 1960 Asuntopolitiikka-lehdessä referoitiin YK:n kansainvälisen asunoseminaarin loppuraporttia. Lasten osalta siinä esitettiin vaatimus pikkulapsia varten varustetuista leikkipaikoista kotien välittömään läheisyyteen. Sama koski nuorison vapaa-ajanviettiloja: niille, jotka eivät olleet kiinnostuneita järjestötoiminnasta, oli varattava vapaita kokoontumispaikkoja.²⁴⁸

Lasten hyvinvoinnin näkökulmasta hyvät uutiset tulivat aina puutarhakaupungeista.

”Kuvaavaa Tapiolan puutarhakaupungin rakentamiselle on, että ensimmäisten sinne valmistuneiden rakennusten joukossa oli lastentalo. Asuntosäätiö onkin suunnitellut Tapiolan erikoisesti lasten ja nuorisohuollon asettamia vaatimuksia silmälläpitäen.”²⁴⁹

Perinteinen kaupunkiympäristö ei kirjoittajien mukaan tarjonnut luontoa, leikki- ja liikuntapaikkoja ja siksi puutarhakaupungit olivat välttämättömiä.²⁵⁰

---

²⁴⁶ *Asuntopolitiikka* 4/1959.

²⁴⁷ Meurman 1947, 352-367.

²⁴⁸ *Asuntopolitiikka* 4/1960.

²⁴⁹ *Asuntopolitiikka* 1/1961.

²⁵⁰ *Kaunis Koti* 2/1950.

Aineistoistani löytyi vain yksi poikkeus. Vuoden 1964 artikkelissa huomioidaan 1900-luvun alun talojen sokkeloista pihojen olleen aina kouluikäisten poikien mieluisia leikkipaikkoja. Tämä on ainoa kerta kun missään tarkastelemassani tämän kategorian julkaisussa liitetään minkäänlaisia myönteisiä mielikuvia vanhasta kaupungista lapsen kasvuympäristönä. Artikkelissa tosin jatketaan huomiolla, että vaikka vanhat pihat ovat kouluikäisten poikien mieluisia leikkipaikkoja, ei näiltä alueilta löydy pienemmille lapsille paikkaa.

Vanhaan kaupunkirakenteeseen ei myöskään teksteissä liiemmin vaadittu puitteita lasten ulkoleikeille. Keskustelu lapsiystävällisen kaupungin kehittämistä keskittyi uusiin kaupunginosiin.

Ajatukseen luonnonläheisestä asumisesta sisältyi implisiittisesti liikunta ja urheilu. Jos lapsi asui luonnon lähellä, hänen uskottiin myös liikkuvan. Vastaavasti kaupunkimaisessa ympäristössä lasten pelättiin täyttävän vapaa-aikansa ei-toivotulla tekemisellä. Tämä käsitys on säilynyt sitkeänä tähän päivään saakka.²⁵¹

Kandidaatin työhön tekemäni teemahaastattelut kertoivat kaupunkilaislasten ympäristösuhteesta toisenlaisen version. 1950-luvun kalliolaislapset muistivat tehneensä pitkiä retkiä kaupungin metsiin ja muistivat kaupunkiluonnon ja puistot monipuolisina ja liikkumisen vapaana. Liikkuminen ei tapahtunut vain puisto- ja luontoalueilla vaan myös urbaanissa ympäristössä, kuten paikoissa, joita aikuinen ei tulkitseisi lapsiystävälliseksi. Samansuuntaisia huomioita tekivät esimerkiksi Simo Laakkonen ja Jorma Kivistö helsinkiläisten lasten ympäristöhistoriaa muistitiedon valossa tekemässään tutkimuksessa.²⁵² Nykyisin tällaista kaupungissa vapaana liikkumista kutsuttaisiin lasten omaehtoiseksi liikkumiseksi, ilmiöksi, jonka katoamisesta ollaan tällä hetkellä laajalti huolissaan.²⁵³

Myös kansainvälinen tutkimus antaa vahvaa näyttöä siitä, että ennen moottoriliikenteen voimakasta kasvua lasten liikkuminen kaupungeissa oli nykyiseen verrattuna erittäin runsasta.²⁵⁴

---

²⁵¹ Broberg 2009, 22.

²⁵² Laakkonen ym. 2001, 21-43.

²⁵³ Hillman & Whitelegg 1990; Frost, J.L. 2010; Broberg ym. 2009.

²⁵⁴ Griffin ym. 2015, Frost 2010, Kinoshita, 2009, Krogh 2009, Karsten, 2005 & Tandy 1999.

Tällä en yritä osoittaa sodanjälkeisen Kallion erinomaisuutta kaupunkiympäristönä, ainoastaan muistuttaa Väestöliiton epäpolitisoinnista keskustelusta. Vaihtoehtoja ei puhuttu. Hyvät esimerkit tulivat aina puutarhakaupungista, korjausehdotuksia esitettiin uusiin kaupunginosaan ja huonot uutiset tulivat aina vanhasta kaupungista. Vastaavasti lasten tilaongelmaa ei ajateltu pystyttävän ratkaisemaan kaupungissa, vaan ainoa ongelmanratkaisutapa oli lapsiperheiden asumisen siirtäminen keskustan ulkopuolelle.

Juhani Tähtinen kirjoittaa moraalista ja terveyttä kansalais- ja koulukasvatuksessa käsittelevässä artikkelissaan vuosisadan vaihteen urheiluväen yhtyneen kaupunkivihaan. Tähtinen nostaa artikkelissaan esille Ivar Wilskmanin, 1900-luvun alun urheiluvaikuttajan, jonka mukaan ihminen, joka ei huolehtinut ruumiinsa hyvinvoinnista, oli vaarassa rappeutua myös siveellisesti ja älyllisesti.²⁵⁵

Liikunta oli ylipäätään yksi niistä keskeisistä seikoista joilla eurooppalaisia kansakuntia parannettiin 1800–1900-luvun taitteesta lähtien. Terveyskysymyksiin oltiin toki aiemminkin kiinnitetty huomiota, mutta lääketieteen kehittymisen ja sosiaalidarvinistisen suuntauksen myötä kansalaisten ruumiillinen hyvinvointi alettiin nähdä voimavaraksi, johon sekä yksilöiden että yhteiskuntien tuli panostaa. Asenne oli entistä moralisoivampi, terveys liitettiin ihmisen ja kansakunnan moraalisiin. Sairaudet eivät enää olleet välttämättömiä luonnonilmiöitä, vaan selvemmin sosiaalisia ongelmia, jotka johtuivat ihmisistä itsestään ja heidän elinoloistaan.²⁵⁶ Ennaltaehkäisystä tuli keskeinen terveyttä edistävä tavoite niin lääketieteessä kuin sosiaalihuollossakin ja tätä kautta kaupunki- ja kotisuunnittelussa.

Urheilu ja kaupunki sopivat kuitenkin huonosti yhteen.

1900-luvulta alkaen ruumistaan saattoi kyllä kehittää myös kaupungin keskustan tuntumassa, esimerkiksi Eläintarhan urheilukentällä, Töölön Pallokentällä, Johanneksen kirkon alapuolella Brahen leikki- ja urheilukentällä Kalliossa ja Väinämöisen kentällä uudessa Töölössä, Yrjönkadun uimahallissa, Seurasaarella,

---

²⁵⁵ Tähtinen 2011, 193.

²⁵⁶ Tähtinen 2011, 191.

Korkeasaarella, siirtolapuutarhoissa ja Olympiastadionilla.²⁵⁷ Aiemman tutkimuksen nojalla lapset eivät myöskään olleet paikallaan esimerkiksi 1950-luvun kaupungissa, vaan käyttivät ympäristöään monipuolisesti ja liikkuivat paljon. Aineistoissani tästä ei puhuttu lainkaan. Sen sijaan huomiota saivat esimerkiksi ulkomaisten puutarhakaupunkien leikkikentät ja Tapiolaan liikunnalle ja leikille rakennetut puitteet.

Ainoastaan yhdessä artikkelissa luontoa vaadittiin myös kantakaupunkiin. Vuoden 1951 ensimmäisessä numerossa todettiin, että pääkaupungin alueiden harvat tyhjä tontit pitäisi jättää rauhaan ja rakentaa niistä esimerkiksi pieniä puistikoita ja lasten leikkipaikkoja.²⁵⁸

6.2.3 Lapsen säädely reviiri

Aineistojeni pohjalta voidaan sanoa, että asiantuntijat toivoivat aikavälillä 1946–1965, ettei lapsen reviiri kulkisi kaupungin vanhassa keskustassa enää lainkaan. Keskusta-alueella lapsen turvallisuutta uhkasi liikenne. Vähintään yhtä ongelmallista oli kaikki se kontrolloimaton ja aikuisten ulottumattomissa tapahtuva tekeminen, joka asiantuntijoiden mukaan tuli korvata lapsille varta vasten varatuissa paikoissa: ihanteellisesti katse-etäisyydellä äidistä, hiekkalaatikoilla ja lapsen iän karttuessa leikkipuistoissa, urheilukentillä ja luonnossa. Osittamalla lapsille ajanviettopaikat tultiin paitsi viestineeksi mitä lasten tulisi vapaa-ajallaan tehdä (leikkiä, harrastaa ja ylläpitää fyysistä kuntoa), tultiin myös vieneeksi lapsilta oikeus päättää siitä, missä tämä aikaansa vietti ja mitä teki. Tämä ei luonnollisesti tarkoita sitä, että lapset olisivat alistuneet vanhempien täyteen kontrolliin (lapsilla on myös oma tahto), mutta tutkimustulos viestii siitä, että lasten tilankäyttöä haluttiin enenevissä määrin kontrolloida ja säädellä.

Samalla kun Väestöliiton julkaisuissa esitettiin vaatimuksia asuintalon, asuinympäristön, leikkipaikkojen, puistojen, kenttien ja ulkoilualueiden järjestämisestä lapsille puutarhakaupungeissa, kiihtyi keskustelu lapsen roolista myös kodin sisätiloissa. Väestöliiton aineistoissa vaadittiin ensinnäkin enemmän tilaa

---

²⁵⁷ Saarikangas 2002, 141.

²⁵⁸ *Asuntopolitiikka* 1/1951.

lapsiperheille ylipäättään. Järjestön kirjoituksissa vaadittiin myös mm. valtion laajaa taloudellista tukea asumiseen, kuten lainoja ja tukea vuokra-asumiseen.²⁵⁹ Järjestö vaati sinnikkäästi myös muutosta tapaan rakentaa. Sen sijaan, että rakennettaisiin talo kerrallaan, tuli suunnitella monipuolisia asuinalueita, joissa sisätilat ja ulkotilat eli asuinympäristö ylipäättään, oli rakennettu toimivaksi kokonaisuudeksi.²⁶⁰ Näihin seikkoihin paneudun seuraavassa luvussa.

6.3 Sisällä kotona

Huolestunut keskustelu erityisesti työväestön asumisoloista oli alkanut Suomessa jo 1800-luvulla. Huoli liittyi tuolloin ennen kaikkea moraalisiin, ei niinkään työväenluokan asumismukavuuteen. Kaupungistuneen työväestön asumisen epäkohdaksi käsitettiin esimerkiksi yhteiskeittiöiden ja lukuisien alivuokralaisten yhdistelmä, jonka nähtiin rohkaisevan siveettömyyteen. Tähän liittyi läheisesti myös huoli liiasta alkoholinkäytöstä.²⁶¹ Asumiskysymys oli jatkossakin moniulotteinen sosiaalipoliittinen ja moraalinen kysymys, ja se liittyi läheisesti myös kansanterveyteen: sekä fyysiseen että psyykkiseen hyvinvointiin.

Lapset olivat enenevässä määrin tämän keskustelun keskiössä paitsi ulkona kaupungissa, myös kotien sisätiloissa. Asunto-olojen parantamisella uskottiin pystyttävän vaikuttamaan lasten kautta koko tulevaisuuden kansalaisiin. Ellen Keyn ja Alva Myrdalin johdolla poliittinen mielenkiinto siirtyi suuresta maailmasta pieneen maailmaan ja tehtaista koteihin, kuten Kirsi Saarikangas kirjoittaa. Saarikangas kirjoittaa kodin siirtyneen asumiskeskustelussa päärooliin. Kun arkielämä politisoitiin, naisten ja lasten elämän järjestäminen tuli erityisen kiinnostavaksi.²⁶²

Tämän pienen maailman järjestäminen alkoi lähiympäristöstä: kotoa, pihoilta ja lasten leikeistä. Ajalle tyypillisessä hygieniakeskustelussa korostettiin ympäristön merkitystä yleisesti, mutta ennen kaikkea lasten osalta. Siinä missä mielenkiinto, myös kodin sisäiset moraaliset vaatimukset kiteytyivät kotiin ja asuinympäristöön. Modernit kodit olivat heteronormatiivisia: ne oli tehty perheille, äidille, isälle, tyttö-

---

²⁵⁹ *Asuntopolitiikka* 4/1960.

²⁶⁰ *Asuntopolitiikka* 4/1960.

²⁶¹ Katainen ym. 1999, 123.

²⁶² Saarikangas 2002, 290.

ja poikalapsille. Kullekin oli oma paikkansa ja oma tehtävänsä.

6.3.1 Vapausdiskurssi

Keskustelu lapsen tarpeista ja oikeuksista kodin sisätiloissa oli aktiivista sodanjälkeisissä *Kaunis Koti*-lehdissä. Tarkastelujaksoni alkupäässä 1948–1964 *Kaunis koti*-lehdessä kirjoitettiin lapsen tarpeista kodin sisätiloissa yhteensä 45:ssä eri artikkelissa. Osa näistä artikkeleista keskittyi yksin lapsiin, osassa lapset olivat sivuroolissa.

Kotiympäristön vaikutusta lapsen kehitykseen korostettiin läpi tarkastelujakson, sen kirjoitettiin jopa olevan lapsen keskeisin kasvattaja.²⁶³ Ympäristöllä viitattiin niin kodin sisätiloihin ja sen esineistöön kuin kotitalon lähiympäristöönkin. *Kaunis koti*-lehdessä jaettiin Alva Myrdalin ajatus kodin keskeisyydestä lasten ja perheiden hyvinvoinnissa, sekä porvarillinen ajatus kodista kasvatukseen, levon ja yhdessäolon paikkana.²⁶⁴

Professori Kirsi Saarikankaan mukaan porvarillisessa asuntosuunnittelussa huomion kiinnittäminen lapsiin, heidän oman tilan tarpeeseensa ja leikin merkitykseen osana lapsen kehitystä näkyi Suomessa ensimmäisen kerran 1800–1900-luvun vaihteessa yksityisille tilaajille suunniteltujen suurimpien asuntojen lastenhuoneissa. Funktionalismissa ja lähiöideologiassa lasten huomioon ottaminen laajeni suurten asuntojen tilanjärjestelystä pieniin asuntoihin ja koko lähiöiden suunnitteluun sekä lastentarhojen korostamiseen sosiaalisen kasvatuksen välineinä.”²⁶⁵

Sotienjälkeinen lapsiin panostaminen ei ollut vain pohjoismaalainen ilmiö. Esimerkiksi etelä-australialaista kotisuunnittelua tutkinut Julie Collins huomioi myös Australiassa panostetun lapsen tilalliseen tarpeeseen uudenaikaisessa, modernissa asuntosuunnittelussa. Siihen kytkeytyi Pohjois-Euroopan tapaan Australiassa tiiviisti ydinperheajatus, joskin Pohjoismaissa Myrdalin johdolla keskeistä oli äitien työssäkäynti, ja päivähoiton merkitys lapsen kasvatuksessa korostui. Tutkimissani

---

²⁶³ *Kaunis Koti* 1/1949.

²⁶⁴ Saarikangas 2002, 287.

²⁶⁵ Saarikangas 2002, 290.

aineistoissa tähän kysymykseen ei oteta selkeää kantaa. Collinsin mukaan Etelä-Australiassa vielä sodanjälkeisenä ihanteena oli kotona lapsia hoitava äiti ja leivän pöytään tuova isä. Tämä näkyi esimerkiksi Collinsin tutkimissa pienasuntojen tilasuunnittelussa.²⁶⁶ Collinsin työn kiinnostavinta antia ovat huomiot lisääntyvästä kontrollin tarpeesta lapsia kohtaan. Hänen mukaan vanhempien, erityisesti äidin, tehtäväkuvaan kuului sotien jälkeen enenevässä määrin lapsen valvonta.²⁶⁷

Omissa aineistoissani korostuivat lapsen sisätiloissa tarvitsema hallittu ja säädelty vapaus. Aineistoissa vaadittiin lapsille omaa tilaa, hygieniaa, liikojen kieltojen poistamista, sekä sukupuolenmukaista lastenhuoneiden sisustamista. Perehdyn näihin seuraavassa.

Vapausdiskurssin alle luen kaikki ne artikkelit, joissa eri tavoin vaaditaan lapselle oikeutta vapauteen kodin sisätiloissa. Vapausvaatimus ilmeni aineistoissa ensinnäkin vaatimuksena lapsen omasta, henkilökohtaisesta tilasta, jossa tällä olisi valtaa toimia oman mielensä mukaan, järjestellä omat tavaransa ja olla omassa rauhassa. Tämän lisäksi lapsille vaadittiin liikojen liikkumista ja elämistä rajoittavien kieltojen poistamista kodissa. Ei ole liioiteltua puhua lisääntyvästä lapsikeskeisyydestä kodin sisustuksessa ja tilan järjestelyssä ylipäätään.²⁶⁸ Vapaus oli hallittua ja säädeltyä sillä perusteella, että aikakauslehdissä vaadittiin lapsille yhtä aikaa toisaalta lisää oikeuksia liikkua esimerkiksi kodissa, mutta samalla tultiin määritelleeksi ja normittaneeksi lapselle kuuluvia ja soveliaita toimintoja.

Uudenlainen keskittyminen lapseen tilanjärjestelyssä oli pitkälinen prosessi, johon vaikuttivat lapsen hitaasti muuttuva rooli perheessä ja yhteiskunnassa. Muiden muassa Friedrich Fröbelin (1782–1952) kehittämä aktiivisuuspedagogiikka, Jacques Rousseau (1712–1778) vapauspedagogiikka ja Johan Pestalozzin (1746–1827) sosiaalipedagogiikka vaikuttivat muiden ohella Ruotsin Ellen Keyn (1849–1926) ja edelleen Alva ja Gunnar Myrdalin lapseen keskittyvään yhteiskuntasuunnitteluun.²⁶⁹

---

²⁶⁶ Collins 2009, 201.

²⁶⁷ Collins 2009, 204.

²⁶⁸ Lapsikeskeisyydestä kodin sisustamisessa voi pitää lukuisia aiheesta kirjoitettuja artikkeleja niin *Kaunis Koti*-lehdessä kuin muissakin käyttämässäni aineistoissa.

²⁶⁹ Välimäki 1999, 85.

Huomion kiinnittäminen lasten leikkeihin ja leikkikaluihin, sekä lastenkirjallisuuteen eneni Suomessa 1800-luvun lopulla.²⁷⁰ Lasten tilallisiin oikeuksiin huomion kiinnittäminen oli kuin seuraava aste tässä kehityksessä. Tilanjärjestelyn lapsikeskeisyyden käänköpuolena oli muiden ryhmien, kuten vanhusten jääminen vähemmälle huomiolle. Myrdalien sanoin he olivat jo ”valmiita”²⁷¹

Oma tila

”Lapselle olisi aina järjestettävä oma soppi pieneenkin kotiin niin, ettei lapsi tuntisi olevansa aikuisten tiellä, niin että lapsi jo pienestä pitäen saisi oppia tuntemaan että hänellä on jotain omaa.”²⁷²

Ihanteellisessa tapauksessa lapsen oma tila tarkoitti omaa huonetta, mutta aina vähintään omaa nurkkausta kodissa. *Kaunis Koti*-lehdissä oltiin huolissaan muiden muassa siitä, että uusiin ja verrattain ahtaisiin Arava-asuntoihin jätettiin vanhan tavan mukaan vierashuone, vaikka olisi ollut tärkeämpää taata esimerkiksi lapsille ja vanhemmille omat makuuhuoneet. Uusien asuntojen tuli kirjoittajien mukaan olla ennen kaikkea perheille, ei vieraille.²⁷³ Tarkastelujakson alkupäässä lehdessä vastustettiin ylipäättään turhaa prameilua ja muistutettiin, että koti on sen asukkaita varten.²⁷⁴

”Ei kukaan tule ajatelleeksi, että lasten pikkuriikkinen huone sijaitsee varjon puolella, Heidän hauskipia leikkejään eivät auringonsäteet koskaan pääse tirkistämään kodin seinien sisäpuolella, sillä talon ylpeys, oleskeluhuoneen hienostunut ja arka sisustus ei todellakaan ole lapsia varten. - - Pyrimme rakentamaan kulturelleja koteja vieraan silmää ilahduttavilla näkymillä ja

---

²⁷⁰ Saarikangas 2002, 290.

²⁷¹ Myrdal & Myrdal 1934, 236.

²⁷² *Kaunis Koti* 8/1965.

²⁷³ *Kaunis Koti* 1/1952: ”Koti on ennen kaikkea perheen omaa käyttöä varten”. Myös esimerkiksi *Kaunis Koti*-lehden numeron 4/1958 artikkelissa ”Miten talonmiehen perhe käyttää hyväkseen nykyaikaista asuntoa” kritisoidaan talonmiehen perhettä, jonka kaikki jäsenet nukkuvat samassa huoneessa ja jättävät olohuoneen ”kuolleeksi tilaksi” kun vanhemmat voisivat nukkua siellä.

²⁷⁴ *Kaunis Koti* 1/1952: ”Koti on ennen kaikkea perheen omaa käyttöä varten”, Samaan tapaan arkkitehti Kyllikki Halmeen kirjoittamassa, vuoden 1955 kolmannessa numerossa julkaistussa artikkelissa ”Kaksi huonetta ja keittiö perheasuntona II” kirjoitetaan, että ahtaissa oloissa on luovuttava kaunis olohuone-ajatuksesta.

unohdamme, että on olemassa jotakin sellaista kuin kodin henki, joka on jossain muualla kuin kodin ulkonaisissa teeskennellyissä piireissä.”²⁷⁵

Lehden esittämät ajatukset eivät olleet sodanjälkeisessä Suomessa harvinaisia. Esimerkiksi vuonna 1951 suomennettu, kristillisen perhe-elämän opaskirja *Koti Yhteiskunnan tukipylväs* -teoksen viesti oli kodin siveellisten olosuhteiden ja kodin todellisen rakkauden korostaminen turhan pröystäilyn sijaan.²⁷⁶ Kodin tuli olla viihtyisä turvapaikka, ”pesä” ja ”oma koti”, kuten Kirsi Saarikangas kirjoittaa väitöskirjassaan modernista asumisesta²⁷⁷. Kodin oli pidettävä lapsi poissa vaarallisena, likaisena ja paheellisena pidetystä kaupungista ja ulkomaailmasta.²⁷⁸ Aitouden ja totuuden korostamiseen kytkeytyi Kirsi Saarikankaan mukaan myös moraalinen ulottuvuus: funktionalistinen aitous ja totuudellisuus asetettiin porvarillisen edustuksellisuuden edelle. Aineistoissani funktionaaliseen aitouteen ja totuudellisuuteen liittyi myös ajatus *todellisesta* lapsista välittämisestä. Lapsiystävällisyys tarkoitti liiasta ja turhasta porvarillisesta materiaasta luopumista tai ainakin sen korvaamista lapsille suunnatulla materiaalilla.

Jos vanhemmat pitävät esineitä tärkeämpinä kuin elämää niiden keskellä, voi lapsi joutua huonoon asemaan hienossa kodissa.²⁷⁹

Kaunis Koti-lehden sävy oli kautta tarkastelujakson valistava, jopa holhoava, ja se puhui asiantuntijan äänellä ja usein asiantuntijoiden toimesta. Taustalla paistoi Myrdalienkin vaatimus siitä, että ihmiset oli opetettava asumaan oikein. Lehti joutui tosin tasapainottelemaan ylellis-modernistis-porvarillisen asumisen ihanteiden ja väestön enemmistön todellisuuden välillä. Vaikka lehdessä korostuivat ensin mainitut arvot, autettiin sen sivuilla toisinaan myös sisustamaan ahtaita koteja ja esimerkiksi esiteltiin asunnottomien karua todellisuutta. Artikkelit, joissa ohjattiin oikeanlaiseen sisustukseen, toistuivat läpi vuosikymmenten. Lehden sivuilla esimerkiksi kehoitettiin aktiivisesti hankkiutumaan eroon asumisen huonoista tavoista, kuten yhteisistä makuuhuoneista tai liian vanhanaikaisista huonekaluista. Tässä tosin *Kaunis Koti*-

---

²⁷⁵ *Kaunis Koti* 4/1953.

²⁷⁶ Muderspach 1951, 10.

²⁷⁷ Saarikangas 2002, 81.

²⁷⁸ Saarikangas 2002, 81.

²⁷⁹ *Kaunis Koti* 5/1963.

lehden kustantajan, Taideteollisuusyhdistyksen, mahdolliset myynninedistämisyrittäykset vaikuttivat todennäköisesti lehden sisältöön.

Vaatimukset makuuhuoneiden erottamisesta toisistaan toistui keskeisenä *Kaunis Koti*-lehden sivuilla. Vanhempien tuli nukkua erillään lapsista, ja lasten kasvaessa tuli poikien ja tyttöjen nukkua omissa huoneissaan. Mikäli koti ei pystynyt tarjoamaan omia makuuhuoneita, oli tytöt ja pojat ja vanhemmat ja lapset erotettava toisistaan sermeillä tai hyllyillä. Myös tyttären ja äidin ja pojan ja isän katsottiin sopivan paremmin nukkumaan samassa tilassa kuin eri sukupuolisten sisarusten tai vanhempien ja lasten. Palaan tuonnempana käsittelemään sukupuolenmukaista jaottelua lastenhuoneissa.

Puhdas tila

”Niissä onnellisissa tapauksissa, joissa lapsille voidaan antaa oma huone, on sen oltava aurinkoinen. Ikkunoita ei pidä peittää paksuilla verhoilla, värikkäät, eläin- ja kukkakuvioin somistetut pumpuliuutimet ovat parhaat. Nekin on vedettävä ikkunoiden sivuun, että valo pääsee vapaasti huoneeseen. Seinäpinnat maalataan helein värein tai katetaan pesun sietävällä öljypaperilla. - - Yleensä lastenhuoneessa tulee kaiken olla helposti puhdistettavaa. Lattialle ei koskaan pitäisi levittää mattoja lasten kiusaksi ja pölyn kokoojiksi.”²⁸⁰

Tässä vuoden 1951 neljännen *Kaunis Koti*-lehden artikkelissa kiteytyy auringonvalon ja puhtauden liitto, jotka edelleen liittyivät laajemmin ajan hygieniakeskusteluun. Kiinnostus lastenhuonetta, sen hygieniaa ja ilmanpuhtautta kohtaan kasvoi modernin asumisen kehittymisen myötä.²⁸¹

Hygienian tarve esiintyi aineistoissani esitettyinä tarpeena helposti puhdistettavasta lastenhuoneesta, sen huonekaluista ja tekstiileistä. Auringonvalo tuli maksimoida, ja sen tieltä oli poistettava liian raskaat ja peittävät verhot. 1930-luvulta juontavat hygieniakeskustelun teemat siirtyivät tehokkaasti *Kaunis Koti*-lehden sivuille kehotuksina, suosituksina ja esimerkkeinä.

---

²⁸⁰ *Kaunis Koti* 4/1951.

²⁸¹ Saarikangas 2002, 57.

Kyse ei kuitenkaan ollut ainoastaan bakteerien loitolla pitämisestä. Värien vaatiminen lasten huoneeseen liittyi paitsi niiden lasta aktivoivaan vaikutukseen myös valoisuuteen: kirkkaiden värien kirjoitettiin tuovan valoa pimeisiinkin vuodenaikoihin.²⁸² Kirsi Saarikangas kirjoittaa väitöskirjassaan hygieenisyydestä ja puhtaudesta tulleen esteettisiä arvoja: vaaleasta, helposti puhdistettavasta ja yksinkertaisesta tuli kaunista. Tämä koski myös lastenhuonetta.

”Puusänky on halvin. Sen on kuitenkin täytettävä eräs tärkeä vaatimus: se on maalattava tai lakattava pohjaa myöten. Karkeat, maalaamattomat sängynpohjat ovat vaikeita puhdistettavia. Luonnollisesti lastensairaaloissa käytetty rautasänky olisi ihanteellisin myös kotiin, mutta se on kallis.”²⁸³

Asumiskysymykset ja kansanterveys liittyvät tarkastelujaksolla läheisesti toisiinsa. Asumiseen liittyvä hygieniakeskustelu alkoi Suomessa jo 1800-luvun lopulla ja kamppailu puhtauden ja hygienian puolesta kesti aina 1960-luvulle asti tuberkuloosin vastaisesta taistelusta neuvoloiden ja kotitalousopistojen perustamiseen sekä kotisisarten toimintaan.²⁸⁴

Lastenhuone

Lastenhuone oli modernin asunnon olennaisimpia uutuuksia, vaikka suuressa osassa talouksista saatiinkin tyytyä vain lastennurkkaukseen.²⁸⁵ Tutkimusaineistoissa esitetään toistuvasti lapsen huomioon ottamisen tärkeys arkkitehtuurissa, kodin tilanjaossa ja sisustamisessa.²⁸⁶ Vaatimus omasta tilasta liittyi teksteissä ajatukseen siitä, että lapsilla(kin) tuli olla oikeus omaan vapaaseen ja rauhoitettuun oleskeluun kotona ja lapsella tuli olla paikka, jonne koota omat tavarat. Teksteissä tilan tarve kytkettiin myös kysymykseen lapsen mielenterveydestä.

---

²⁸² *Kaunis Koti* 1/1949.

²⁸³ *Kaunis Koti* 4/1951.

²⁸⁴ Saarikangas, 2002, 50.

²⁸⁵ Saarikangas, 2002, 293.

²⁸⁶ Esimerkiksi *Kaunis Koti*-lehden vuoden 1957 neljännen numeron artikkelissa ”Koti tavallisille ihmisille” ja artikkelissa ”Näin asutaan Norjassa” vuodelta 3/1959 kerrotaan norjalaispariskunnan priorisoivan lapset etusijalle kodin sisustuksessa. Edes olohuoneen ei kirjoitettu olevan heidän kodissaan ”rauhoitettu tila”. ”Tanskalaisessa lastenkamarissa”-artikkelissa vuodelta 1959 esitetään tanskalaiset lapset edellä – kotisuunnittelun edelläkävijöinä.

”Lasten sielulliseen hyvinvointiin kiinnitetään yleensä aivan liian vähän huomiota. Heidän ruokansa, vaatteensa ja huvinsa muistetaan kylläkin, mutta itse lapsi unohdetaan. Se työnnetään samaan huoneeseen vanhempiensa kanssa eikä sille varata neliösentiäkään omaa tilaa, jossa se saisi liikkua vapaasti ja säilyttää omia tavaroita.”²⁸⁷

Mentaaliterveyden takaaminen liittyi läheisesti ympäristön laatuun ja sillä uskottiin olevan keskeinen, ellei jopa ratkaisevin rooli lapsen kasvussa.²⁸⁸

Kaunis koti-lehden kirjoituksissa uskottiin siihen, että viimein oli ymmärretty lasten todelliset tarpeet. Kauhukuvana esitettiin menneisyys, jolloin lapset puettiin kuin aikuiset.²⁸⁹ Keskeistä oli lasten ymmärtäminen erityisryhmänä, heidän asemaansa asettuminen ja tarpeiden näkeminen nimenomaan lasten omasta (omaksi ajatellusta) näkökulmasta. Lapsi ei ollut enää ”äidin helmoissa taapertava, tahdoton olento, vaan aktiivinen pikkuihminen”.²⁹⁰ Tapa puhua lasten tarpeista kodissa vaihtelee aineistoissa. Toisinaan artikkeleissa kirjoitetaan esimerkiksi lasten pitävän selvistä ja puhtaista väripinnoista²⁹¹, toisinaan tyydytään kertomaan, mitä lasten ajatellaan tarvitsevan.

Minkälainen oman huoneen tai lapsen oman tilan tuli sitten lehden mukaan olla? Diplomiarkkitehti Sirkka Tarumaan *Kaunis Koti*-lehden artikkelissa ”Lastenhuone ja koti” vuodelta 1953 kerrottiin yksityiskohtaisesti lapsen tarpeista omassa huoneessa. Artikkelin lähti siitä huolesta, että silloinen yhteiskunta oli vienyt lapselta perheen ja kodin. Perheen yhtenäisyys oli kirjoittajan mukaan kadonnut äidin jakaessa huomiotaan kodin ja ammatin kesken, ja uudet ahtaat asunto-olot olivat riistäneet lapsen tilan.²⁹² (Tämä eroaa poikkeuksellisesti ja kiinnostavalla tavalla Myrdalin ajatuksista, jossa äitien työssäkäynti ei välttämättä ollut kielteistä, ja esimerkiksi lastentarha oli toivottava kasvu- ja kasvatusympäristö lapselle.²⁹³) Sirkka Tarumaa

---

²⁸⁷ *Kaunis Koti* 1 B/1948.

²⁸⁸ *Kaunis Koti* 1/1949.

²⁸⁹ *Kaunis Koti* 8/1965.

²⁹⁰ *Kaunis Koti* 4/1951.

²⁹¹ esim. *Kaunis Koti* 8/1965.

²⁹² *Kaunis Koti* 4/1953.

²⁹³ Myrdal 1932, 606-607, Myrdal 1935 9-14, Saarikangas 2002, 296.

vaati, että tilanteen korjaamiseksi lasten asunto-oloihin oli kiinnitettävä aivan erityistä huomiota. Äidin roolia lukuun ottamatta Tarumaan ajatukset lapsen tarpeista kodissa vastasivat Myrdalinen malleja. Samaan tapaan kuin ulkotiloissa yritettiin ratkaista urbaanin elämän ja lisääntyvän vapaa-ajan ”ongelmaa” rakentamalla puitteita toivottuun toimintaan, kuten ulkoiluun ja urheiluun, uskottiin kodin sisätiloissa tilanjärjestelyn voimin pystyttävän ratkaisemaan perheen kriisiä.

Ensinnäkin lasten huoneen oli oltava suorassa yhteydessä eteiseen ja kylpyhuoneeseen, ja sitä oli voitava valvoa keittiöstä tai olohuoneesta. Bill Hillerin ja Julienne Hansonin klassikkoteokseen *The social logic of space* (1984) nojaten tällainen monioiviseen lastenhuoneeseen, kirjoittajien termistöä käyttäen ”symmetriseen” tilaan, eli tilaan, johon pääsee useasta huoneesta, kätkeytyy epäsymmetristä tilaa vähemmän valtaa. Ajatukseen lastenhuoneesta kuuluikin juuri sen lapselle antama näennäinen yksityisyys, valta ja vapaus. Vanhempien tuli kuitenkin pystyä seuraamaan lapsen tekemisiä jatkuvasti.²⁹⁴ Samansuuntaisia huomioita lisääntyvästä kodin sisätilojen kontrollista teki Julie Collins tutkimuksessaan lasten kasvatusideaalien vaikutuksesta kotien tilanjärjestelyyn Etelä-Australiassa.²⁹⁵ Niin ikään mm. leluilla ja huonekaluilla sekä huoneen järjestelyllä ohjailtiin sitä, mitä lapsi omassa tilassaan tekee. Tämä tulee aivan erityisen konkreettisesti esille tavassa, jolla tarkasteleman *Kaunis Koti*-lehdet määrittivät tyttöjen ja poikien erilaisia tarpeita omissa huoneissaan. Palaan tähän kysymykseen tuonnempana.

Lapsen huoneen oli ajan tapaan oltava ilmava, valoisa ja helposti siivottava. Vapaata lattiatilaa tuli olla mahdollisimman paljon, huonekaluja oli oltava mahdollisimman vähän ja niiden tuli olla mitoitukseltaan ja muotoilultaan sellaisia, että ne sopivat lapsen liikkeisiin ja leikkitarpeeseen. Myrdalilainen ajatus rakentavasta ja liikkuvasta lapsesta oli läpikulkeva teema kautta kategorian. Lapsen kasvaminen oli otettava huomioon huoneen suunnittelussa, ja siksi huonekalut tuli jakaa kiinteään ja irtaimistoon, joista ensimmäiseen kuului sänky, pöytätila, kaapit, hyllyt, piirustustaulu, yksinkertaisia istuimia ja levy kuvien ja piirustusten kiinnittämistä varten. Istuimeen kiinnitettiin artikkelissa erityistä huomiota, ja sen oli toimittava

---

²⁹⁴ Saarikangas 2002, 29; Hanson & Hiller 1984.

²⁹⁵ Collins 2009, 204.

paitsi istuimena, myös käännettävänä leikkikaluna.²⁹⁶ Irtaimisto puolestaan vaihtuisi lapsen kasvaessa.

Vaikka muiden aiheeseen liittyvien artikkelien lähtöoletus perheestä ja kodista ei ollut ainakaan julkilausutusti edellä mainitun tapaan yhtä synkkä, olivat vaatimukset kodin sisätiloista samansuuntaisia. Huonekaluilta vaadittiin monikäyttöisyyttä. Vuoden 1949 ensimmäisessä numerossa kirjoitettiin seuraavasti:

”Lastenhuonekalujen on oltava sellaisia, että niistä voidaan yhdistelemällä ja kääntelemällä muodostaa oikeastaan mitä tahansa, että niillä lyhyesti sanottuna on jonkinmoinen tarkoitus kaikissa asennoissaan. Niiden on kestävä kaikkea ja annettava lapsen mielikuvitukselle aiheita leikkejä varten.”²⁹⁷

Toive kestävästä, lasten koon mukaisista ja mielikuvitusta yllyttävistä huonekaluista esiintyy *Kaunis Koti*-lehden sivuilla kautta tarkastelujakson.²⁹⁸

Vuoden 1949 *Kaunis Koti*-lehdessä myös oiottiin vääriä käsityksiä lastenhuoneesta. Lapsille tarkoitettua huonetta ei tullut sisustaa vain tavallisten huonekalujen pienoispainoksilla, tai sellaisilla huonekaluilla, jotka oli kulutettu loppuun muissa huoneissa ja ”vetivät viimeisiä virsiään lastenhuoneen vallattomassa ilmapiirissä”.²⁹⁹ Koska vanhat huonekalut eivät enää kelvanneet, tuli tilalle hankkia uusia. Vanhat huonekalut nähtiin luonnottomina varsinkin uudenlaisissa pienissä asunnoissa. Erityisesti *Kaunis Koti*-lehden sivuilla korostui uudenlaisten funktionalististen huonekalujen tarve. Kuin käsi kädessä kotimaisen huonekaludesignin kehittymisen

---

²⁹⁶ Myös *Kaunis Koti* 1/1964 artikkelissa ”Kalusteita pienimmille” vaadittiin lapsille monikäyttöisiä huonekaluja sillä ne olivat ”työkaluja, lapsen työskentelemisen eli leikkimisen välineitä”. Samaa kaipasi Viena Ritvanen *Kauniin Kodin* 8/1965 artikkelissa ”Sisäleikkien aikaa”.

²⁹⁷ *Kaunis Koti* 1/1949.

²⁹⁸ *Kaunis Koti* 1/1949; *Kaunis Koti* 4/1955; *Kaunis Koti* 5/1958; *Kaunis Koti* 6/1959; *Kaunis Koti* 4/1959; *Kaunis Koti* 6/1959; *Kaunis Koti* 1/1964; *Kaunis Koti* 8/1965.

²⁹⁹ *Kaunis koti* 1/1949: ”Sisustusarkkitehti Olof Ottelin: Lapsillekin oikeat huonekalut”. Käytettyjen huonekalujen siirtämistä lasten käyttöön kritisoitiin myös muiden muassa *Kaunis Koti*-lehden numerossa 1/1959 ”Jospa uusisimme vuoteet” –artikkelissa, 4/1959 *Kaunis Koti*-lehden artikkelissa ”Lapsellisia huoneita”, *Kaunis Koti*-lehden 6/1959 julkaistussa artikkelissa ”Poikien oma nurkkaus” ja *Kaunis Koti* lehden 1/1964 artikkelissa ”Kalusteita pienimmille”. Myös 8/1965 *Kaunis Koti*-lehden artikkelissa ”Sisäleikkien aikaa” peräänkuulutettiin lapsille tarkoitettujen huonekalujen tarvetta. 6/1968 *Kaunis Koti*-lehdessä tarkasteltiin sitä, miten kotitilan pitää palvella vauvaa ja kasvavaa lasta, vuoden 5/1969 *Kaunis Koti*-lehden pakinassa peräänkuulutettiin lapsille tarkoitettuja sänkyjä.

kanssa herättiin lasten tarpeeseen käytännöllisille, kestäville ja helposti puhdistettaville huonekaluille. Sotien välissä ja sotien jälkeen Suomessakin alkoivat vaurastumisen myötä kasvaa huonekalumarkkinat, ja uutena markkina-alueena olivat lapsille tarkoitettut lelut ja huonekalut.³⁰⁰ Taideteollisuusyhdistyksen *Kaunis Koti*-lehden sivuilla ei peitelty sen kotimaisen taideteollisuuden edistämisyarkimyksiä. Ne sopivat erinomaisesti yhteen mm. Myrdalien kuvaan lapsen tarpeista kodeissa. *Kaunis Koti*-lehden kuvaukset lapsista ja näiden tarpeista kotona vastaavan muiden muassa Alva Myrdalin kuvauksia lapsista ja heidän tarpeistaan kotona. Uusien huonekalujen kulutus kasvoi sodan jälkeen ylipäättään ja sai vauhtia erityisesti vaurastumisesta, suuresta muuttoliikkeestä ja asuntorakentamisesta.³⁰¹

Lapsille sopivat leikkikalut jatkoivat samaa tarkoituksenmukaisuuden ja kehittävyuden linjaa lasten huonekalujen kanssa. Sopivista leluista käytiin aktiivista keskustelua *Kaunis Koti*-lehden sivuilla. Vuoden 1952 *Kaunis Koti*-lehden kolmannen numeron artikkelissa ”Yksinkertainen on terveen lapsen lelu” esiteltiin puisia Jukka-lelujä. Siinä kerrottiin, että ne oli suunniteltu erityisesti lapsen kehitystasoa ja ajatusmaailmaa silmällä pitäen, ja runsaan mallikokoelman luvattiin tarjoavan valinnan varaa eri ikäisille lapsille. Artikkelissa varoiteltiin vanhempien viehtymyksestä liian hienostelevia lelujä kohtaan. Liian viimeistely lelu ei artikkelin mukaan antanut mielikuvitukselle riittävän laajaa liikkuma-alaa. Vuoden 1964 *Kaunis Koti*-lehdessä paneuduttiin kahden laajan artikkelin verran lasten leluihin ja huonekaluihin. Näissäkin artikkeleissa toistuvat tarkoituksenmukaisuus, lelujen kestävyys, luonnonmateriaalin puun keskeisyys, selkeät värit ja mielikuvituksen ruokkimiseen tähtäävät lelut.³⁰² Yhtäläisyydet Alva Myrdalin ajatusten kanssa olivat ilmeisiä. Teoksessaan *Riktiga leksaker* Myrdal korosti juuri materiaalien tärkeyttä. Lelujen tuli saada lapset ajattelemaan, valitsemaan ja kokeilemaan. Monipuoliset ja muokattavat lelut, joita saattoi purkaa, rakentaa ja yhdistää tuottivat Myrdalin mukaan keksimisen iloa ja olivat siis ihanteellisia. Kirsi Saarikangas kirjoittaa juuri tarkoituksenmukaisten ja pedagogisesti kehittävien lelujen merkityksestä Myrdalien

---

³⁰⁰ Esimerkiksi Artek alkoi valmistaa 1920-30-luvuilla lastenhuoneiden standardikalustoja, tätä seurasi monet suomalaiset ja pohjoismaalaiset valmistajat, joiden töitä esiteltiin *Kaunis Koti*-lehdessä, ks esim. *Kaunis Koti* 1/1964 artikkelit ”Kalusteita pienimmille” ja ”Leikkien satua ja totta”

³⁰¹ Suomen huonekalujen kysynnän volyymi kasvoi vuosina 1970-1976 12% vuosivauhtia, ks. Katainen ym 1999, 147.

³⁰² *Kaunis Koti* 1/1964; *Kaunis Koti* 1/1964

ihanteissa. Lelujen tuli olla raaka-ainetta ja materiaalia toiminnalle, jota erityisesti kaupunkilaislapset tarvitsivat.³⁰³

Saarikangas kirjoittaa valistuneen leluvalinnan olleen ylipäättään keskeistä. Funktionalistinen ajattelu ja estetiikka korostui leikkimisenkin eri tasoilla: hyvät lelut olivat yksinkertaisia, tarkoituksenmukaisia ja järkeviä.³⁰⁴ Samat periaatteet ulottuivat myös lasten huonekaluihin, leikkipaikkoihin ja moderniin asunotosuunnitteluun ylipäättään. Tiloja suunniteltiin aktiivisille ja iloisille lapsille. Lelujen ja huonekalujen tuli olla stimuloivia ja värikkäitä.

Muullakin kuin omassa huoneessa

Kodin lapsiystävällisen tilan ei tullut *Kaunis Koti*-lehden mukaan rajoittua vain lastenhuoneeseen. Lapsen ei kuulunut olla enää tilankäytöllisessä marginaalissa vaan lapsesta tuli tasavertainen, kodin tilanjaossa jopa keskeinen.³⁰⁵

”Perintökalleuksienkin on ehkä väistyttävä järjen tieltä” todetaan Vuoden 1948 *Kaunis Koti*-lehden artikkelissa ”Koti on lapsia varten eivätkä lapset kotia varten”. Väestöliiton tiedotuspäällikön Jorma Mäenpään artikkelissa vuodelta 1954 todetaan niin ikään, ettei kotona saa olla niin hienoa, etteivät lapset saisi liikkua siellä vapaasti.³⁰⁶ Artikkelissa todetaan, ettei hienoinkaan tyylikalusto miellytä silmää, jos lapset ovat potkineet sen naarmuille ja jättäneet siihen toimintatarmonsä muitakin jälkiä. Toisin kuin ennen, jolloin lapsia olisi kielletty tuhoamasta huonekaluja, oli huonekalujen nyt kestettävä lasten leikkejä. Saman lehden artikkelissa ”Ruotsalainen

---

³⁰³ Saarikangas, 2002, 294-297; Myrdal 1936.

³⁰⁴ Saarikangas 2002, 296.

³⁰⁵ Esimerkiksi *Kaunis Koti*-lehden 1B/1948 artikkelissa ”Koti on lapsia varten eivätkä lapset kotia varten” kehoitetaan yhden huoneen asunnoissa jakamaan huone sohvalle tai kirjahyllyllä niin, että puolet huoneesta jää yksin lapsille tai lapselle ja puolet vanhemmille. Saman lehden artikkelissa ”Ruotsalainen nuoripari sisustaa” huomautetaan lasten ottaminen huomioon tärkeänä perheenjäsenenä sisustuksessa. Myös 4/1951 *Kaunis Koti*-lehden ”Asiallisuutta lastenhuoneeseen”-artikkelissa kirjoitetaan, että vaikka käytössä olisi vain 1-2 huonetta, on lasten sopeksi luovutettava valoisiin ja suojaisiin paikka. Niin ikään *Kaunis Koti*-lehden 4/1953 artikkelissa ”Lastenhuone ja koti” kehoitetaan kaksiossa asuvan perheen antamaan toinen huone lapselle. Lapsille kehoitetaan varaamaan oma huone tai vähintään oma tila myös *Kaunis Koti*-lehden numerossa 4/1959. Artikkelissa ”Tanskalaisessa lastenkamarissa” (6/1959) esitellään esimerkillistä Tanskaa, jossa lapsia ei ”lähetetä tiehensä kun tulee vieraita” vaan lapset ovat tasavertaisia perheenjäseniä. Tanska esitellään lastenhuoneen sisustamisessa edelläkävijämaana.

³⁰⁶ *Kaunis Koti* 4/1954.

nuoripari sisustaa” ihastellaan sitä, kuinka Ruotsissa lapset otetaan sisustuksessa huomioon tärkeänä perheen osana.³⁰⁷

Vaatimukset siitä, että vanhempien tulisi sietää lasten sisäleikkejä entistä paremmin, ja ylipäätään oletus siitä, että koko koteja rakennettiin pitäen silmällä erityisesti lasten liikkumis- ja puuhastelutarpeita kertoivat elämän siirtymisestä vähitellen kodin sisätiloihin.

Sigyn Alenus kirjoittaa *Kaunis Koti*-lehdessä vuonna 1959 ”Tanskalaisessa lastenkamarissa” seuraavasti:

”Maaseudulla elämä on Tanskassa samanlaista kuin Suomessa: lastenkamariajatukset eivät suinkaan kukoista maalaistaloissa, muun muassa siksi, että niitä ei täällä tarvita samassa määrin kuin kaupungissa. Maalaislapsilla on kätensä ulottuvilla koko se sykkivä elämä, joka päivittäin leviää heidän ympärilleen. He eivät tarvitse askarteluhuoneita, mihin purkaa ylijäämävoimiaan ja missä tyydyttää veistämistä ja nikkaroimista haluaan, eivät taidokkaita kiipeilytelineitä mihin paeta ankeaa arkea maanpinnalta.”³⁰⁸

Paitsi kaupungin vaaralliset asukkaat ja vaarallinen liikenne³⁰⁹, vuonna 1960 kirjoitetun artikkelin mukaan myös kodin sisätiloissa vaani vaara: tekniikka. Artikkeleihin haastateltu tanskalainen leikkikenttäarkkitehti kertoo, että mitä täydellisempiä vanhempien asunnot ovat, eli mitä enemmän niissä on jääkaappeja, puhelimia, TV-vastaanottimia, hissejä ja muita mekaanisia laitteita, sitä enemmän lapset kärsivät. Kirjoittajan mukaan tekniikka maksetaan tilalla, eikä enää tiedetä, mihin sijoittaa se ylijäämävoima, jota lapset saattoivat ennen käyttää kaikenlaisiin pikkutehtäviin: auttaa pyykkien huuhtonassa, halkojenkannossa, käpyjen keräämisessä jne. Mygindin ratkaisu ongelmaan on lapsille tarkoitettu mökkikylä.

---

³⁰⁷ *Kaunis Koti* 1B/1948.

³⁰⁸ *Kaunis Koti* 6/1959; *Kaunis Koti*-lehden 1/1964 artikkelissa ”Leikkien satua ja totta” kirjoitettiin sisätiloihin panostamisen tarpeesta, sillä kaupunkilaislapsilla ei ole käytössä ulkotiloja samaan tapaan kuin maalaislapsilla.

³⁰⁹ *Kaunis Koti* 5/1959; *Kaunis Koti* 6/1959.

Tämän lisäksi lapsen tarpeiden korostaminen osoittaa lapsen uudenlaista, entistä keskeisempää roolia perheessä. Aikalaiskirjallisuudessa ja tutkimissani aineistoissa esitetään taajaan toive siitä, että lasten annettaisiin liikkua ja puuhata vapaasti. Esimerkiksi OMEP:n (World Organization for Early Childhood Education) julkaisussa *Space for play* varoitetaan, että esimerkiksi kolmivuotiaat ovat ja heidän kuuluukin olla riehakkaita ja meluisia, ja jos heille ei järjestetä tilaa, jossa purkaa tätä tarvetta, kärsivät he itse, heidän äitinsä ja naapurinsa.³¹⁰

Sekä Väestöliiton, että *Kaunis koti*-lehden piirtämä kuva vastaa myrdalilaista ideaalikuva rakentavasta ja leikkivästä lapsesta.

Lisääntynyt vapaa-aika nähtiin kaikissa käyttämässäni aikalaiskirjoituksissa urbaanin elämän tuomana uutena ongelmana. Maaseudulla tekemistä oli ollut koko ajan, kerrostaloissa asuvien ei tarvinnut hoitaa edes puutarhaa.³¹¹ Lasten kohdalla ongelman yksi ratkaisutapa oli kehittää kodin sisätiloihin tekemistä. Ajanvietto kadulla, ainakin mikäli se tarkoitti kaupungin tiiviisti asuttujen kaupunginosien pahamaineisia katuja, eikä Tapiolan kaltaisen puutarhakaupungin vehreitä ulkotiloja, nähtiin kielteisenä. “Se, mitä ei voi asunnon ahtauden tai muun syyn vuoksi tehdä sisällä, tapahtuu ulkona, porraskäytävässä, pihalla. Eikä kukaan valvo tilannetta.” Tässä vuoden 1966 *Kaunis Koti*-lehden pääkirjoituksessa ulkotila esitettiin välttämättömänä pahana, uhkaavana ja kontrolloimattomana.

Artikkelissa vaadittiin tutkimusta kerrostaloasukkaiden vapaa-ajanviettotavoista ja niihin liittyvistä tarpeista. Näitä tutkimustuloksia tuli sitten soveltaa tulevaisuuden asutosuunnittelussa. Tällä tavoin uskottiin välttävän niiltä negatiivisilta ilmiöiltä, joita muualla maailmassa oli todettu liittyvän lisääntyneeseen vapaa-aikaan ja samalla tultiin lisänneeksi huomattavasti kerrostaloasunnon asuttavuutta.³¹²

---

³¹⁰ Hurtwood & co, 1966, 18.

³¹¹ *Kaunis Koti* 5/1966.

³¹² *Kaunis Koti* 5/1966.

Fyysiset leikit

Vuoden 1955 kansainvälisen Helsingborgin kaupungin ja Ruotsin taideteollisuusyhdistyksen yhteisesti järjestämän taideteollisuus-, asunto- ja sisustusnäyttelyn keskeinen teema oli lapsi ja hänen julkinen ja kotoinen ympäristönsä. *Kaunis Koti*-lehti teki aiheesta nelisivuisen reportaasin. Lapsia aktivoiva näytteillepano ihastutti kirjoittajaa: lapset saattoivat ottaa osaa liikennekouluun, mennä ravintolaan, jossa oli heidän koolleen sopiva kalusto ja leikkiä heille tarkoitettulla leikkialueella ja osallistua alakouluun – siis olla aktiivisia näyttelyvieraita ja kotien asukkaita. Kirjoittajan mukaan kiinnostus lapseen näkyi keskeisenä paitsi julkista miljööstä koskevassa osassa, myös kodin sisätiloja koskevissa osioissa.³¹³ Kirjoittaja toteaa tyytyväisenä, kuinka oikean ympäristön ja oikeitten esineitten merkitys lapsen kehitykselle oli alettu ymmärtää kaikkialla ja toivoi, että H 55:n teemat sovelletaan todelliseen elämään.

Yksi keskeinen muutos menneeseen verrattuna oli esitetty tarve lapsen erilaisen puuhasteluun, nikkarointiin ja fyysiseen toimintaan kodin sisätiloissa.³¹⁴ Tämä korostui erityisesti pojille tarkoitettuja huoneita sisustettaessa.³¹⁵ Vuoden 1959 artikkelissa ”Poikien oma nurkkaus” kirjoittaja vaati pojille olosuhteita teknillisiin harrastuksiin ja askarteluun. Käytännössä tämä tarkoitti lujarakenteista askartelupöytää tai höyläpenkkiä. ”Pääasia on, että pojat saavat huolettomasti jonkun tason päällä sahata, naulata ja ruuvata.”³¹⁶ Vuoden 1953 *Kaunis Koti*-lehden ”Lastenhuone ja koti” artikkelissa kannustetaan järjestämään huoneeseen mahdollisuudet kuvaamataiteiden harrastamiselle, töiden ripustamiselle ja kasvien, kuten raeruohon tai krassin kasvattamiselle. Liikunnallisia tarpeita tyydyttämään kirjoitetaan puolestaan tarvittavan kattoon tai kynnyksettömään oviaukkoon kiinnitettävät rengas- trapetsi- ja keinulautayhdistelmät. Samaan tapaan artikkelissa

---

³¹³ *Kaunis Koti* 4/1955.

³¹⁴ Esimerkiksi 1/1964 vuoden *Kaunis Koti*-lehden artikkelissa ”Kalusteita pienimmille” huomioitiin lasten huonekalujen olevan työkaluja, lasten työskentelemiseen ja leikkimiseen tarkoitettuja välineitä, ei huonekaluja samassa mielessä kuin aikuisten huonekalut.

³¹⁵ *Kaunis Koti* 6/1956: *Kaunis koti* 6/1959.

³¹⁶ *Kaunis Koti* 6/1959.

”Aktiivisen ja onnellisen elämän kehys” vuodelta 1955 esitelty H 55:n esimerkkiasunnon kiipeilyteline aiheutti kirjoittajassa ihastuneen reaktion.

”Ja keskellä huonetta on sen suurin ’ihme’ kiipeilypuu tukevine, viitisentoista senttiä pitkine hieman viistoon kiinnitetyine oksineen. Se suo lapselle terveellisen mahdollisuuden tyydyttää liikunnantarvettaan ja säästää varmaan monia muita huonekaluja heidän keikkumishalultaan.”³¹⁷

Lapsen liikunnallisia tarpeita haluttiin tyydyttää myös vuoden 1959 kuudennessa *Kaunis Koti*-numerossa esitellyssä tanskalaisessa lastenkamarissa. Edellä mainittujen esimerkkien tapaan artikkelissa vaaditaan lapsille runsaasti tilaa ja toiminnallisia mahdollisuuksia. Tekstissä lainataan Torsten Johanssonia, joka tituleerataan lastenkamarialan tuntijaksi. Hänen mukaansa keskeistä oli lasten toiminnan herättely. Lapsille ei tullut antaa käsiin liian valmiita esineitä, sillä tämä tuhoaisi Johanssonin mukaan luomisen ilon, joka kuului ihmisten suurimpiin nautintoihin. Johanssonin perheen lastenhuone kuvasi kirjoittajan mukaan osuvasti tanskalaista lastenkamarihenkeä ylipäätään. Siellä oli luonnonpuusta valmistettuja vahvoja, tukevia penkkejä ja pöytiä, joihin saattoi iskeä nauvoja ja joiden pintaan saattoi piirtää. Kaikilla huonekaluilla pystyi istumaan ja seisomaan, penkkejä saattoi käyttää höyläpenkkeinä ja pöytiä hyppytelineinä. Kirjoittajien mukaan huone noudatti tärkeätä lastenkamarin periaatetta, jonka mukaan ”lapsilla tuli olla lupa vapaasti temmeltää omassa huoneessaan vanhempien saamatta hermokohtausta joka kerran kun jokin painava esine – vasara, puuhevonen, nukensilitysrauta tai muu semmoinen – kuuluu pudota mätkähtävän maahan.”³¹⁸ Kirjoittajan mukaan lastenkamarin tuli olla kolhaisuja kestävä ja vankkaa tekoa, eikä siellä tullut olla parkettilattioita ja muita arkoja pintoja.

Puuhasteluun ja liikkumiseen kodin sisätiloissa liittyi olennaisesti sääntöjen, höllentäminen ja liikojen rajoitusten purkaminen. Tähän lehden sivuilla kannustettiin.

---

³¹⁷ *Kaunis Koti* 5/1955.

³¹⁸ *Kaunis Koti* 6/1959.

Esimerkiksi vuonna 1949 vanhemmilta vaadittiin ymmärrystä huonekaluilla leikkimiseen³¹⁹ ja vuoden 1951 lehdessä valaisimet kehoitettiin suojaamaan metalliverkoilla, jotta ne kestivät pallojen iskut.³²⁰ Vuoden 1948 artikkelissa kirjoitetaan, ettei ole ”psykologisesti oikein” tukahduttaa kokonaan lasten luonnollista kiipeily- ja liikuntahalua.³²¹ Lapsen ”omassa valtakunnassa” eli omassa huoneessa oli saatava olla vapaasti tarvitsematta pelätä kieltoja.³²² Tilan monipuolinen käyttö oli kirjoittajien mukaan suoraan yhteydessä lasten mielenterveyteen. ”Älkää myöskään näpäyttäkö heti lasta sormille, jos hän haluaa tutustua ympärillään oleviin esineisiin.”³²³ Liiasta kieltämisestä varoitettiin myös leikkikalusta puhuttaessa. Lelujen tuli olla kestäviä, sillä asiantuntijat olivat yksimielisiä siitä, että lapselle kuuluvan esineen rikkoutuminen voi ”aiheuttaa jopa turhauksia”.

6.3.2 Sukupuolenmukainen tilanjärjestelyn diskurssi

Siinä missä *Kaunis Koti*-lehden sivuilla rakennettiin ihannehuonetta puuhaavalle ja liikkuvalla lapselle, rakennettiin samalla myös ihannekuvaa tytöistä ja pojista heille kuvailtujen ihannehuoneiden kautta.

Kaikki lähti sukupuolijaosta ylipäättään. Poikien ja tyttöjen oli nukuttava eri huoneissa kasvettaen lapsista nuoriksi.³²⁴ Ahtaissa kotioiloissa oli käytettävä aivan erityisesti mielikuvitusta tilanjaossa. Arkkitehti Kyllikki Halme kirjoitti *Kaunis Koti*-lehden vuoden 1955 toisessa numerossa, että pikkuasunnon ylikansoitus johti pakosta

---

³¹⁹ *Kaunis Koti* 1/1949.

³²⁰ *Kaunis Koti* 4/1951.

³²¹ *Kaunis Koti* 1 B/1948.

³²² *Kaunis Koti* 1 B/1948.

³²³ *Kaunis Koti* 1 B/1948.

³²⁴ *Kauniin Kodin* Artikkelissa ”Terve, nykyaikainen koti”, vuodelta 1949, kirjoitetaan kuvatekstissä, että lastenhuoneesta, jossa asuu vielä perheen tytär ja pikkupoika on pojan kasvaessaan siirryttävä poikien huoneeseen. Samaan tapaan arkkitehti Kyllikki Halmeen kolmiosaisessa sarjassa ”Kaksi huonetta ja keittiö perheasuntona” vuodelta 1955 osoitetaan, kuinka pienessäkin asunnossa oli poikien ja tyttöjen nukkumatilat erotettava, jos ei muulla, niin ainakin sermillä. Myös vuoden 1952 artikkelissa ”Koti on ennen kaikkea perheen omaa käyttöä varten” tehdään muutosehdotuksia metallityömies H:n Arava-kaksioon. Lehden asiantuntijat ehdottavat, että vanhemmat tai isä ja poika tai äiti ja tytär siirretään nukkumaan samaan huoneeseen”. Samaan tapaan vuoden 3/1963 artikkelissa ”100 neliön ateljeehuone perheasuntona” osoitetaan perheen nuorimpien nukkuvan eristetyissä sopissaan, vaikka sisustus muuten *Kaunis Koti*-lehden yleistä linjaa vapaamielisempi. *Kaunis Koti*-lehden numerossa 1/1966 ”Viihdytäänkö uudessa kodissa” esitellään niinkään koti, jossa esimerkillisesti lapset on laitettu sisustuksen ensisijalle vanhempien makuuhuoneen kustannuksella ja 5/1966 *Kaunis Koti*-numerossa esitellään tapoja, jolla eristää lapsen nukkumatala aikuisten nukkumatalasta.

radikaaliseen jakoon ”ukkoin puoleen ja akkain puoleen”.³²⁵ Varsinkin mikäli lapset olivat kouluikäisiä, oli poikien ja tyttöjen makuuhuoneiden erittely erityisen tärkeää. Taustalla on nähtävissä muiden muassa Myrdalien ajatukset liian ahtaiden kotiohjelmien haitallisuudesta avioelämälle ja lasten seksuaaliselle kehitykselle.³²⁶

Kodin tilojen sukupuolijaottelu ei ollut vain pohjoismainen ihanne. Esimerkiksi Australian sodanjälkeistä asumista tutkinut Julie Collins tekee samansuuntaisia huomioita Australian kontekstista artikkelissaan ”Small Children Dictate Home Plan: Uncovering the Influence of Childrearing Ideals on the Design of the Modern Post-war House.”³²⁷ Hän nostaa esiin maan asumiskomission (Commonwealth Housing Commission) lausunnot, joiden mukaan yli kahdeksanvuotiaiden ja eri sukupuolta edustavien ihmisten oli aina nukuttava erillään, ellei kyseessä ollut aviopari. Väitettä perusteltiin lääke- ja terveysviranomaisten suosituksilla.³²⁸

Erillisten nukkumanurkkausten ja huoneiden lisäksi aineistoissani esiteltiin ylipäättään sukupuolitettuja tyttöjen ja poikien huoneita, jotka sisustettiin sukupuolen vaatimilla, erilaisilla tavoilla. Poikien ideaalihuoneessa korostui toiminnallisuus: keräily- ja muut harrastukset, liikunta-, askartelu- ja nikkarointimahdollisuudet.³²⁹ Tyttöjen huoneen kohdalla riitti käytännöllisyys ja sisustuksen tarkoituksenmukaisuus.³³⁰

Myös leikkikalujen kohdalla rakennettiin tyttöjen ja poikien erilaisia tarpeita. Poikia kiinnostivat julkaisujen mukaan esimerkiksi työkalut, junavaunut ja nosturit³³¹, tyttöjä esimerkiksi kuvat ja nuket. Sukupuolittuneiden tilojen ja lelujen lisäksi lapsille esiteltiin myös samanlaisia kiinnostuksen kohteita *Kaunis Koti*-lehden sivuilla.

Erillisiä tyttöjen ja poikien huoneita tarkasteltiin lehtijutuissa osina laajempia sisustusartikkeleja, kuvien ja kuvatekstien tasolla.³³² Näiden lisäksi on tarkastelujaksolla yhteensä kaksi artikkelia omistettu pelkästään tyttöjen ja kaksi

---

³²⁵ *Kaunis Koti* 3/1955.

³²⁶ Myrdal 1934, 233-234.

³²⁷ Collins 2009.

³²⁸ Collins 2009.

³²⁹ *Kaunis Koti* 6/1959.

³³⁰ *Kaunis Koti* 3/1955.

³³¹ *Kaunis Koti* 2/1969.

³³² *Kaunis Koti* 3/1955; *Kaunis Koti* 5/1971.

poikien huoneille.³³³ Tämän lisäksi artikkelissa ”Voiko äiti kehittää tyttärensä makua?” vuodelta 1961 käsiteltiin laajasti muiden aiheiden ohella myös tyttöjen tarpeita ja mieltymyksiä omassa huoneessaan. Vielä vuoden 1970 artikkelissa ”Lapsellista asumista” eriteltiin omassa alaluvussa pojan huoneen erityisvaatimuksia.³³⁴ Tämän jälkeen sukupuolenmukaisen sisustamisen esittely vähentyi.

Pojat, lasihäkkiin suljetut käenpoikaset

Kaunis Koti lehden vuoden 1956 lehden artikkelissa ”Pojan toivehuone” poikia ja heidän tarpeitaan käsiteltäessä kirjoittajat lähtivät siitä, että poikien huoneita suunniteltaessa oli kunnioitettava heidän (oletettua) perusluonnettaan.

”Joka on joutunut elämään ison poikajoukon keskellä, on oppinut tuntemaan pojanpsykeä. Hän ajattelee suurella myötätunnolla vilkasta, aloiterikasta, parhaassa kasvuvaiheessa olevaa poikaa, jota pakotetaan sopeutumaan nykyaikaiseen sisustustaitteen hyväksymiin hienouksiin. Etsimättä tulee mieleen lasihäkkiin suljettu käenpoikanen, joka luonnostaan on väsymättömän puuhakas.”³³⁵

Kirjoituksessa lähestyttiin ymmärtävästi tätä ”pojanpsykeä”, jonka kirjoitettiin noudattavan omia esteettisiä lakejaan. Esimerkiksi artikkelissa nostetaan lahtelaisen arkkitehtikoti, jossa ymmärtävät vanhemmat ovat antaneet pojille luvan sisustaa ja rakentaa omat tilansa oman mielensä mukaan. Kuvatekstissä vielä pohditaan, mikä sekasorto syntyisikään, jos aamuisin äiti tai kotiapulainen ilmestyisi pojan huoneen aarteiden keskelle pölyriepu kädessään. Viereisessä kuvassa on tavaroita täynnä oleva, sotkuinen pöytä.

---

³³³ Poikien huoneita käsittelevät artikkelit löytyvät *Kaunis Koti*-lehden numeroista 6/1956 ja 6/1959, tyttöjen huoneita käsittelevät artikkelit ovat *Kaunis Koti*-lehden numeroissa 3/1955 ja 1/1961. Tämän tarkastelun ulkopuolelle jätin *Kaunis Koti*-lehden 7/1967 artikkelin ”Teinitytön unelma”, koska artikkelissa ei enää käsitellä lapsen vaan nuoren tilantarvetta. Huomion arvoista on kuitenkin se, että tässäkin artikkelissa toistuvat samat teemat kuin analysoimissani tyttöjen huoneita käsittelevissä artikkeleissa.

³³⁴ *Kaunis Koti* 1/1970.

³³⁵ *Kaunis Koti* 6/1956.

Pojan tarpeesta sisustaa mielensä mukaan kertoo myös artikkelin ”Koti tavallisille ihmisille” kuvateksti, jossa kerrotaan vain vanhimman pojan saaneen talossa oman huoneen. Tämän hänen kerrotaan sisustaneen ”makunsa ja harrastuksensa” mukaan.³³⁶

Vuoden 1959 kuudennessa numerossa korostetaan puolestaan poikien tarvetta teknillisiin harrastuksiin.

”Teknilliset harrastukset kuuluvat kasvuiässä olevien poikien mielipuuhiin. Nämä touhut ovat hyödyllisiä. On varmaa, että se tuttavaperheen vesa, joka omatekoisella laitteellaan sai aikaan pienen pallosalaman huoneeseensa, sai samalla lähtemättömästi mieleensä eräitä fysikaalisia opetuksia.”³³⁷

Poikien harrastusten kirjoitettiin olevan useimmiten sen laatuista, että ne vahingoittavat ympäristöä. Artikkelissa huomioitiin kyllä joidenkin poikien keräilevän postimerkkejä, mutta kuitenkin suurimman osan pojista kirjoitettiin harrastavan teknillistä näperrystä, lennokkien rakentamista, puutoita jne. Näistä syistä johtuen, artikkelissa kirjoitettiin, että sisustuksessa olisi otettava erityisesti huomioon paitsi askartelumahdollisuudet, myös kasvuikäisten poikien muut tavat ja toivomukset.

”Askartelua varten poikien huoneeseen voitaisiin hankkia erikoinen lujarakenteinen askartelupöytä tai vaikkapa oikea höyläpenkki. Pääasia on, että pojat saavat huolettomasti jonkun tason päällä sahata, naulata ja ruuvata. Ihanteellisin ratkaisu olisi erillinen askarteluhuone, jollainen voidaan yleensä helposti rakentaa omakoti- ja rivitalojen kellarikerrokseen.”³³⁸

Vielä vuoden 1970 *Kaunis Koti*-lehden artikkeli, joka kertoi muuten yleisesti lasten tarpeista heille tarkoitetuissa huoneissa, eritteli poikien huonetta koskevat vaatimukset alalukuun ”Eräs kikkaratkaisu pojan huoneeseen”.³³⁹ Artikkelissa ei eritelty tytön tarpeita lainkaan. Esimerkkikuvassa ja siihen liitettyssä tekstissä osoitettiin pojille

---

³³⁶ *Kaunis Koti* 4/1957.

³³⁷ *Kaunis Koti* 6/1959.

³³⁸ *Kaunis Koti* 6/1959.

³³⁹ *Kaunis Koti* 1/1970.

varattua piirustustaulun takaista pöytäpintaa, joka antaa ”oivan alustan esim. auto- ja junaradan kiinnittämiseksi”.³⁴⁰

Vastaavasti Yleisradion Harrastuksia-ohjelmassa vuodelta 1958 kannustettiin erityisesti poikia harrastusten pariin. Ohjelmassa esiteltiin keilailua, avantouintia, mäkiautoilua ja munienkeräilyä. Itse tekemisen ja rakentamisen teemat korostuvat myös tässä, kun aivan ohjelman alussa pienoisorateita esiteltäessä kannustetaan poikia rakentamaan itse omat ratansa, vaikka kaupasta sai myös valmiita. Ohjelmassa kerrottiin, että itse rakennettu, koottu ja suunniteltu rata antaa käyttäjälle ”aivan toisenlaisen tunteen”.

Tyttäret romanttisuuden vaikutuskentässä

Tarkastelujaksoni ensimmäinen tyttöjen omaa huonetta koskeva artikkeli on vuodelta 1955. Siinä kirjoitetaan tyttöjen huoneen olevan kodin kiinnostava koekenttä ja ”sisustajan teknillinen tutkimuslaitos”³⁴¹, jossa sekä tytär että tämän vanhemmat voivat harjoitella sisustustaitojaan.

Ateriointia lukuun ottamatta huoneessa kirjoitettiin tapahtuvan kaikki tälle ikäkaudelle mahdollinen toiminta, joten sisustus oli suunniteltava sen mukaisesti ja niin käytännöllisesti, että lapset myös tunsivat olonsa kotoiseksi ja säästyvät alituisilta varoitteluilta. Keskeisiksi toiminnoiksi huoneessa kirjoitettiin olevan nukkuminen ja läksyjenluku.³⁴² Hyviä unia varten oli varattava mielellään kovapohjainen vuodehennon ja vielä kasvavan selän suojaksi.

Tytöille oli järjestettävä myös pinta, jonka päällä opiskella. Huonekalujen hankinnassa korostettiin omatoimisuutta: vanhoja huonekaluja saattoi esimerkiksi maalata itse ja veli tai isä voi valmistaa telineen läksykirjoja varten niin ”edellytykset hyvälle todistuksille ovat taatut”.³⁴³ Koska tyttäreillä oli myös harrastuksia, oli harrastusvälineille järjestettävä säilytystilaa. Poikien harrastusten tapaan tyttöjen harrastusten ei kuitenkaan kirjoitettu vaativan erityisjärjestelyjä tytön huoneessa.

---

³⁴⁰ *Kaunis Koti* 1/1970.

³⁴¹ *Kaunis Koti* 3/1955.

³⁴² *Kaunis Koti* 3/1955; *Kaunis Koti* 2/1969.

³⁴³ *Kaunis Koti* 3/1955.

”Tyttärien moninaiset harrastukset ilmenevät myös kaikenlaisina kuvina, etenkin filmitähtien kuvina, merkkeinä, maskotteina, muistoesineinä, jotka täytyy ripustaa seinälle”³⁴⁴

Artikkelissa lainattu muuan äiti kertoi makuasioista tulevan erimielisyyksiä, tyttärien kulkiessa ”romanttisuuden vaikutuskentissä ja hoipertelevat hyvän ja huonon maun reunamailla.”³⁴⁵ Artikkelissa tultiin kuitenkin johtopäätökseen, että äidin lienee viisainta ”järjestää pääasiat oman käsityksiensä mukaisiksi sillä lailla tyttärien kanssa neuvotellen, että lopputulos johtaa ennalta arvattuun päämäärään”. (SIC)³⁴⁶

Vuoden 1961 artikkelissa kysyttiin ”Voiko äiti kehittää tyttärensä makua?” Kyseessä olivat jo kouluikäiset nuoret eivätkä pienet lapset. Artikkelissa todettiin, että huonekalujen hankkiminen oli niin kallista, ettei nuorelle voitu antaa niiden valitsemiseen vapaita käsiä. Tyttäret oli artikkelin mukaan kuitenkin otettava mukaan ostoksille – tämä kun oli ainoa tapa herättää tyttären kiinnostus kodin sisustamiseen. Suurempien esineiden valinnassa vanhemmat saivat vielä päättää, mutta artikkelin mukaan tyttärelle oli suotava vapaus ratkaista pienemmät ja halvemmat yksityiskohdat omin päin.

”Jos hän haluaa peittää seinänsä lehdistä leikatuilla värikuvilla tai postikorteilla ja vaihtaa niitä kerran kuussa tai jos hän haluaa asettaa esille viisikymmentä nukkea tai pikkueläintä, on viisainta antaa periksi. Näistä lastentaudeista paranee varmimmin, jos saa vapaasti niitä sairastaa oikeana ikä kautena ja siten saa riittävästi vastamyrrykyä vastaisen varalle, eikä tarvitse salaa helliä kaikkia lapsuuden sisustushaaveita omaan kotiinsa ja avioliittoonsa asti.”³⁴⁷

Kirjoittajien mukaan lukemattomista pikkuesineistä päästiin myös helpoimmin eroon, kun annetaan tyttären itse pitää huoneensa siistinä. ”Pian hän saa kyllikseen pölynpyyhkimisestä ja rihkamasta saman tien. Ja oppii lisäksi sen, että se mikä on

---

³⁴⁴ *Kaunis Koti* 3/1955.

³⁴⁵ *Kaunis Koti* 3/1955.

³⁴⁶ *Kaunis Koti* 3/1955.

³⁴⁷ *Kaunis Koti* 1/1961.

vaikeasti siivottavaa, ei tule säännöllisesti siivotuksi, ja epäsiisti taas ei näytä tyylikkäältä.” Näin hänen ei artikkelin mukaan tarvinnut tehdä näitäkään erehdyksiä suuremmassa mittakaavassa sitten myöhemmin.³⁴⁸

Millä tavalla puutarhakaupungin ympärillä käyty keskustelu kodin sisätiloista sitten sijoittuu teoriaan lapsen reviiristä? Lapselle vaadittiin paitsi omaa nurkkausta tai huonetta, myös enemmän kaikkialla liikkua kaikkialla kotona. Lapsilla oli kirjoituksiin nojaten oikeus nauttia koko kotitilasta. Kodin oli muututtava lasten tarpeiden mukaiseksi tarkoittipa se sitten uusien ja käytännönläheisempien huonekalujen hankintaa tai uudenlaista tilanjärjestelyä lapsiystävällisemmäksi. Kyse ei kuitenkaan ollut täydestä vapaudesta, sillä lapsen piti ihannetapauksessa pysyä vanhempien silmien ja valvonnan alla koko ajan.

Myrdalilainen leikkivään ja aktiiviseen lapsuuteen tähtäävä valistus sukupuolittuu *Kaunis Koti*-lehden sivuilla. Erityisesti poikien kirjoitettiin tarvitsevan virikkeitä ja liikuntamahdollisuuksia kodin sisätiloissa. Poikien ”psykeen” tarvitsemalle tilalle ja vapaudelle tuli antaa tilaa ja rauhaa. Artikkeleissa valiteltiin sitä, miten moderni koti rajoitti poikien luontaisia ominaisuuksia, he olivat kuin ”lasihäkkiin suljettuja käenpoikasia”. Toisin oli tyttörien laita. Heiltä odotettiin oppimishalua ja kykyä sopeutua. Tyttöjen tehtävät huoneissaan rajoituivat lähinnä nukkumiseen ja kotitehtävien tekemiseen. Tytöille ominaiseksi kuvaillulle keräily- ja sisustusvimmalle oli toki annettava tilaa, mutta sitä kuvailtiin sairautena, joka oli parempi sairastaa ennen naimisiinmenoa. Tytön oli huoneessaan opittava sisustamaan, vaikka sitten virheiden kautta, tulevaa avioliittoa varten. Poikien puolestaan oletettiin puuhaavan, leikkivän ja samalla opettelevan taitoja tulevaa elämää varten. Myrdalilainen aktiivisen lapsuuden malli sopii *Kaunis Koti*-lehdessä siis lähinnä pojille.

---

³⁴⁸ *Kaunis Koti* 1/1961.

6.4 Kategorioiden välissä

Lasten tarpeista käyty keskustelu muuttui tarkastelujaksolla 1946–1977 neljällä eri tavalla. Ensimmäinen muutos liittyi argumentointiin, toinen liittyi puutarhakaupungin paremmuuden kyseenalaistamiseen, kolmas lapsen dominanssin kyseenalaistamiseen kaupunkisuunnittelussa ylipäätään ja neljäs lapsen tilallisista tarpeista käydyn keskustelun vähittäiseen tieteellistymiseen.

Argumentoinnin muutos tarkoitti käytännössä näkökulmien kirjon lisääntymistä aineistoissa ylipäätään, keskustelun vähittäistä monipuolistumista ja politisoitumista. Väestöliiton julkaisuiden ja *Kaunis Koti* sekä *Avotakka*-lehtien linjat erkanivat. Kun noin vuoteen 1965 asti *Kaunis Koti*-lehdessä oli esitetty Väestöliiton kanssa hyvin samansuuntaisia huomioita kaupunkisuunnittelusta, alkoi toisen kategorian kohdalla keskustelu *Kaunis Koti* ja sittemmin *Avotakka*-lehdissä rikastua. Myös Väestöliiton julkaisuissa jouduttiin kommentoimaan enenevissä määrin uutta rakentamista puutarhakaupunki-ideologian maalailun sijaan. Todellista keskustelun politisoitumista ja vaihtoehtojen erittelemistä ei asiantuntijajärjestön julkaisuissa tapahtunut. *Asuntopolitiikka-Valtakunnansuunnittelu*-lehti lopetettiin vuonna 1971 ja sen johtohahmon Heikki von Herzenin katkeranoloisessa loppukirjoituksessa kerrattiin tyytyväisenä Väestöliiton saavutuksia, kuten Tapiolan puutarhakaupunkia, mutta kirjoittaja näki taivaalla synkkiä pilviä. Silloinen kehityssuunta nimittäin tarkoitti von Herzenin mukaan nykyaikaisen ihmis- ja miljööstävällisen kaupunkisuunnittelun loppua Suomessa.³⁴⁹

Kaksi muuta muuttunutta seikkaa liittyivät puheiden sisältöihin.

Puutarhakaupunkikritiikki, käytännössä siis kritiikki Tapiolaa kohtaan lisääntyi ja se sekoittui laajemmin lähiökritiikkiin. Lapsen näkökulmasta keskustelussa mm. kysyttiin, oliko perheille hahmoteltu ihannekaupunki hyvä edes lapsille. Mahdollisesti reaktiona epäonnistuneeksi katsottuun kaupunkisuunnitteluun puhe kotien sisätilojen merkityksestä lapsille kasvoi entisestään.

---

³⁴⁹ *Valtakunnansuunnittelu-Asuntopolitiikka* 4/1972.

Toisen kategorian kohdalla keskustelu lapsen tilallisista tarpeista myös tieteellistyi erityisesti Mannerheimin Lastensuojeluliiton toimesta. Mannerheimin lastensuojeluliiton julkaisujen sävy poikkesi kuitenkin Väestöliiton julkaisuista. Niissä ei vaadittu järjestämään kokonaisia uusia asuinalueita lapsille, vaan niissä vaadittiin kaupungin muokkaamista myös lasten tarpeita palveleviksi.

”Lapsiperheiden vaateet eivät ole, eivätkä saakaan olla, vaateita, jotka tapahtuvat muiden asukkaiden edun kustannuksella.”³⁵⁰

Mannerheimin lastensuojeluliiton julkaisuissa vaadittiin lasten turvallisuuden, liikkumis- ja leikkimahdollisuuksien yleistä huomioonottamista. Näiden takaamiseksi ei kuitenkaan vaadittu Väestöliiton tapaan kokonaisten kaupunginosien rakentamista. Kyseessä eivät olleet myöskään yksin lapsen tarpeet kaupunkiympäristössä. 1960-luvun loppupuoliskolta esiintyi enenevässä määrin huoli kaupungin epäinhimillistymisestä: autoistumisesta, vanhojen kaupunginosien purkamisesta, keskustan puiden kaatamisesta ja epäinhimillisestä rakentamisesta.³⁵¹

Kodin sisätiloissa liitto jatkoi vaatimusta mittakaavan pienentämistä lapsille sopivaksi, käytännöllisyyden lisäämistä ja turvallisuusseikkojen huomioon ottamista. *Kaunis Koti* ja *Avotakka*-lehtien osalta lapsesta keskusteleminen meni jatkossa vielä paljon pidemmälle. Lapsille vaadittiin entistä enemmän tilaa ja puitteita fyysisille leikeille. Sisätiloihin panostamista perusteltiin muiden muassa epäonnistuneella kaupunkisuunnittelulla ulkotiloissa, mutta kehitykseen vaikutti kiistatta myös kotien suuremmat pinta-alat, vaurastuminen ja sen mukanaan tuoma lisääntyvä materia.

Kolmanneksi lapsen dominanssia kaupunkisuunnittelussa ryhdyttiin kyseenalaistamaan aineistoissa ylipäättään. Kritiikkiä lapsiin liiaksi keskittyvästä kaupunkisuunnittelusta esitettiin esimerkiksi 1960-luvun pamfleteissa ja lyhytelokuvissa.

---

³⁵⁰ Sauro, 1977, 52. Tässä kirjoittajat lähestyvät nykyistä ympäristöpsykologian käsitystä, jonka mukaan kaupunkia ei tarvitse suunnitella erityisesti lapsille, vaan kaikille ihmisille, ja antaa lasten liikkua vapaasti tässä ihmisystävällisessä ympäristössä. Ks. esim. https://www.youtube.com/watch?v=s_kzY2OhloU, 17.1.2016.

³⁵¹ Lounela 1965; Helander 1970.

Hyvänä esimerkkinä keskustelun rikastumisesta, puutarhakaupunkikritiikistä, sekä liiallisesta lapsikeskeisyydestä toimii tapa, jolla Suomen Arkkitehtiliiton 15.–16.9.1967 järjestämää ”Mitä opimme Tapiolasta” -seminaaria käsiteltiin kahdessa eri julkaisussa. Väestöliiton Valtakunnansuunnittelu-Asuntopolitiikka-lehdessä todettiin seminaarissa lausutun runsain määrin Tapiolaa koskevia kehuja, mutta myös kritiikkiä. Artikkelissa huomioitiin odotusten Tapiolaa kohtaan olleen ylipäättään valtavia, Tapiolaa kerrottiin verrattaneen ’johonkin maapallon ja Andromeaan tähtisumun välillä leijailevaan ihannekaupunkiin’ eikä niihin suunnitelmiin, jotka samanaikaisesti puutarhakaupungin rakentamisen kanssa oli toteutettu.³⁵² Esiitettyä Tapiola-kritiikkiä ei purettu, sen sijaan esitettiin jälleen Väestöliiton kanta asumisen kehittämiseen. *Kaunis Koti* -lehdessä esitettiin tapahtumasta toisenlaisia poimintoja: Artikkelissa mainittiin Tapiolan liian pitkät koulu- ja ostosmatkat, kollektiivisen palvelusten puute, liiallinen perhekeskeisyys, liian homogeeninen asujaimisto, jalkakäytävien puute, vaaralliset pyörätie- ja jalankulkuylytykset ja lasten leikkiminen kadulla ja pysäköintipaikoilla.³⁵³

Muissa Pohjoismaissa oltiin askel edellä niin lähiöiden suunnittelussa ja rakentamisessa kuin niiden kritiikissäkin. Tanskalainen sosiologi Theodor Geiger kyseenalaisti lähiöajatuksia jo vuonna 1948 ja kritisoi Mumfordia ja tämän ihannetta modernista kaupunkiyhteisöstä. Hänen mukaansa esimerkiksi paikallisyhteisöjen luominen puutarhakaupungeissa oli toivotonta nostalgiaa eikä vastannut modernien kaupunkilaisten tarpeisiin. Vastaavasti Ruotsissa Göran Lindahl epäili jo vuonna 1951, pystyikö lähiöiden rakentaminen edistämään yhteisöllisyyttä. Hänen mukaansa tällainen rakentaminen johti enemmänkin pysähtyneisyyteen, eristäytymiseen ja valvontaan. Hän oli Ruotsinkin mittakaavassa edellä aikaansa vaatiessaan kaupunkien tiivistämistä sisältäpäin.³⁵⁴

Suomessa diskurssikäännös ei ollut yhtäkkinen. Vanhat ja uudet puheen tavat elivät rinnakkain. Kun ensimmäinen kategoria koostui lapsikeskeiseksi artikuloituneista kaupunkisuunnittelukeskustelusta puutarhakaupunkia kaikenkattavana ratkaisuna, ei uuden diskurssin vallattua alaa edellinen kadonnut. Puutarhakaupungin kannattajat

---

³⁵² *Valtakunnansuunnittelu-Asuntopolitiikka* 4/1967.

³⁵³ *Kaunis Koti* 7/1967.

³⁵⁴ *Rakennustieto*-lehti: <http://www.rakennustieto.fi/lehdet/ry/index/lehti/64YiEIJgy.html>, 15.10. 2015.

jatkoivat ja jatkavat olemassaoloon (ja kirjoittamista).³⁵⁵ Samaan aikaan tiiviin rakentamisen vaatimusten kanssa säilyi kiinnostus esimerkiksi pientaloasumiseen.³⁵⁶ Puutarhakaupunkikeskeinen diskurssi joutui vain väistymään valtavirrasta, keskustelu avautui ja puhe lapsen tarpeista kaupungissa muuttui. Diskurssikäännöstä voisi kutsua myös kaupunkisuunnittelukeskustelun arkistumiseksi. Kun edellisen kategorian tekstejä yhdisti utopioista ja ideoista puhuminen, oli seuraavan kategorian aikana osa näistä suunnitelmista käynyt jo toteen. Puutarhakaupungin ja lähiöiden mahdollisuudet ratkaista kaikki yhteiskunnan ongelmat tuli kyseenalaiseksi. Myös yksin heteronormatiivisen lapsiperheiden ympärille rakennettu kaupunkisuunnitteluideologia nousi kiistanalaiseksi, yhteiskunta kun ei koostunut vain lapsiperheistä, eikä kaupunki ollut kaiken pahan alku ja juuri, kuten edellisen kategorian väitteissä oli vakuutettu.

6.5 Sisäleikkien aikaa 1966–1977

6.5.1 Suuri rakennemuutos ja kiihtyvä kaupungistuminen

Siinä missä koko Suomi muuttui ripeän kaupungistumisen myötä 1960–1970-luvuilla, muuttui pääkaupunki myös sisäisesti. Helsingin väestölukutietoja vertailevassa artikkelissaan Oiva Turpeinen huomioi kantakaupungin väestömäärän tippuneen miltei 39 % vuoteen 1987 tultaessa. Vastaavana aikana esikaupunkien asukasmäärä nousi 195 500:sta lähes 324 000 henkeen. Kasvua oli siis lähes 66 %. Turpeinen selittää lähiöistymistä sillä, että Helsinki oli ollut perinteisesti maan hallinto- ja koulutuskeskus. Teollisuuden edessä palveluelinkeinojen merkitys korostui kauppankki- ja vakuutustoimen, sekä suuryritysten keskushallinnon kasvaessa kaupungin keskustassa. Asuminen väistyi näiden toimintojen tieltä Helsingin keskustasta. Lähiöt myös vetivät puoleensa. Ne tarjosivat keskustaa paremmin neliömetrejä ja tilaa kodin ulkopuolella – juuri niitä seikkoja, joita Väestöliiton piirissä ihmisille sodan jälkeen ja vielä pitkälle 1970-luvulle saakka vaadittiin. Itsekseen pärjäävät puutarhakaupungit ja

---

³⁵⁵ esimerkiksi vuoden 1968 *Kaunis Koti*-lehden toisen numeron pääkirjoituksessa ”Toiveista totta” todetaan omakotitaloasumisen olevan edelleen tutkimusten nojalla kaikkein paras ja mieluisin asumismuoto.

³⁵⁶ *Kaunis Koti* 6/1966; *Kaunis Koti* 2/1969; *Valtakunnansuunnittelu-Asuntopolitiikka* 1/1972.

asumalähiöt jäivät kuitenkin suurimmilta osin haaveeksi, työpaikat ja palvelut kun eivät seuranneet asutusta. Lähiöistymisen mahdollisti autoistuminen ja joukkoliikenteen kehittyminen.³⁵⁷

Paradoksaalisesti asumisen lisääntyvän väljyyden kanssa yhtä aikaa vapaan tilan arvostus asuinympäristössä väheni kun vanhat ja uudet kaupunkilaiset omaksuivat uudenlaisen urbaanin elämäntyylin eikä väljyydelle ollut enää perinteisessä mielessä tarvetta. Rakennemuutoksen myötä vahojen ja uusien kaupunkilaisten tarpeet muuttuivat. Tässä ristiriidassa kytee tulevan lähiökritiikin alku.

6.6 Sisällä kodissa: Lapset saivat pääroolin

Siinä missä edellistä kategoriaa yhdistivät puheet lasten huomioonottamisesta kodin sisätiloissa ja vaatimukset myös lapsen tilan rationalisoimisesta, sai lapsi toisen kategorian kotikeskustelussa pääroolin. Tämä ilmeni teksteissä kahdella eri tavalla. Ensinnäkin puhe lasten materiaalien tarpeiden tyydyttämisestä kodissa lisääntyi. Tällä oli epäilemättä yhteys lisääntyneeseen kiinnostukseen lasten hyvinvointia kohtaan, mutta myös kotitalouksien kulutuskyvyn ja samalla tarjonnan kasvuun.³⁵⁸ Erityisesti huonekaluista, kuten lasten sängyistä, tuoleista, sekä ulkoleikkikalusteista kertovien artikkelien sävy oli tarpeita luovaa ja kulutukseen kannustavaa.³⁵⁹ Suorien ja epäsuorien ostokehottusten lisäksi huonekaluja kannustettiin rakentamaan itse ja niiden tekemiseen annettiin myös ohjeita.³⁶⁰

---

³⁵⁷ Turpeinen ym. 1997, 22.

³⁵⁸ <http://www.stat.fi/tup/suomi90/heinakuu.html> 20.10.2015, Hjerppe 1988, 118-127.

³⁵⁹ Muiden muassa seuraavissa *Kaunis Koti*- ja *Avotakka*-lehtien artikkeleissa korostui kulutukseen kehottaminen joko artikkeleissa epäsuorasti tai suoraan joitakin tuotemerkkejä suosittelemalla tai kysymys-vastaus palstoilla ostovinkkejä antamalla. Esimerkkejä tällaisista artikkeleista ovat esimerkiksi *Kaunis Koti* 8/1965, *Kaunis Koti* 2/1969, *Kaunis Koti* 5/1969, *Avotakka* 4/1972; *Avotakka* 10/1972; *Avotakka* 3/1973; *Avotakka* 3/1973, *Avotakka* 11/1973), *Avotakka* 3/1974, *Avotakka* 6/1974; *Avotakka* 7/1974; *Avotakka* 9/1974; *Avotakka* 12/1974; *Avotakka* 11/1975, *Avotakka* 4/1977; *Avotakka* 7/1977.

³⁶⁰ Tästä kiinnostavana, ja poikkeuksellisen kulutuskriittisenä esimerkkinä toimii *Avotakka*-lehden artikkeli ”Lasten leikit” vuodelta 1971, jossa oltiin huolissaan maailman materialisoitumisesta. Jutussa pelättiin lapsiin kohdistuvan anteliaisuuden olevan epätoivoinen yritys korvata puuttuvaa aikaa, viitseliäisyyttä ja lapsen kanssa puuhaamista. Artikkelissa jatketaan kertomalla, että nykyisin saatavissa olevista materiaaleista voi mielikuvituksen avulla ja muutaman sähköauton hinnalla loihkia melkein mitä tahansa. Kätevyyttäkään artikkelin mukaan ei juuri tarvittu: kekseliäisyys riitti. Olennaista oli ymmärtää että lapset olivat sisustuksessa keskeisiä.

Keskustelu lapsen tarpeista sisätiloissa lisääntyi ylipäätään merkittävästi vuodesta 1965 alkaen. Siinä missä aikavälillä 1946–1964 lasten erilaisista tarpeista kodin sisätiloissa oli puhuttu yhteensä 45 artikkelissa, puhuttiin niistä aikavälillä 1965–1977 yhteensä 62 artikkelissa. Samalla lehtien sivumäärät lisääntyivät. Lapsen tarpeista kodin sisätiloissa ryhdyttiin puhumaan paitsi lapsen asumiselle omistetuissa kokonaisissa artikkeleissa, myös keskeisenä osana muita sisustusartikkeleja.

Entiseen tapaan lehdissä esiteltiin lasten huoneita ja nurkkauksia. Kuten edellisellä jaksolla, myös tässä kehoitettiin hankkimaan erityisesti lapsille suunniteltuja huonekaluja ja tarkoituksenmukaisia leluja. Vaatimustaso kuitenkin kasvoi. Samalla kun ulkoleikkipaikat tuomittiin leikkikelvottomina³⁶¹ tai vähintäänkin puutteellisina, esiteltiin lehdessä esimerkillisiä koteja, jotka oli sisustettu ennen ulkotiloihin kuuluneilla leikkivälineillä: keinuilla, leikkimökeillä ja puolapuilla.³⁶² Myös lapsen rooli suhteessa vanhempiin kodin tilanjaossa muuttui: useissa artikkeleissa vanhemmat korostivat sisustavansa koko kodin lasten ehdoilla.³⁶³

6.6.1 Materiaalisten tarpeiden diskurssi

Aineistoissa kotien varustelun merkitys kasvoi entisestään toisella tutkimusjaksolla 1965–1977. Vuoden 1965 kahdeksannessa numerossa kirjoitetaan hyvin ajateltuun lastenhuoneen kuuluvan muiden muassa liikuntavälineet:

”- - renkaat ja puolapuut, koska molemmat pitävät hyvän ryhdin ja antavat iloista itseluottamusta pikku kouluunmenijälle: voimistelutunti ei yhtään pelota, koska näissä on keinuttu ja kiipeilty kotona - -”³⁶⁴(SIC)

Vuoden 1969 toisessa ja viidennessä *Kaunis Koti*-lehdessä esiteltiin kodin sisätiloihin asennettavaa liukumäkeä.³⁶⁵ Vuoden 1976 Avotakassa ihailtiin erään perheen pienen

---

³⁶¹ *Avotakka* 1/1971.

³⁶² *Kaunis Koti* 8/1965; *Avotakka* 1/1971; *Avotakka* 2/1971; *Avotakka* 10/1972; *Avotakka* 11/1973; *Avotakka* 12/1973; *Avotakka* 4/1974; *Avotakka* 7/1974; *Avotakka* 1/1976; *Avotakka* 4/1976; *Avotakka* 10/1976.

³⁶³ *Avotakka* 2/1971; *Avotakka* 11/1972; *Avotakka* 11/1972 *Avoakka* 12/1973

³⁶⁴ *Kaunis Koti* 8/1965.

³⁶⁵ *Kaunis Koti* 2/1969; *Kaunis Koti* 5/1969; *Kaunis Koti* 8/1970; *Avotakka* 11/1972.

asunnon tehokasta tilankäyttöä, sekä parvisänkyä, johon on kiinnitetty poikien keinu.³⁶⁶ Vuoden 1971 ensimmäisessä artikkelissa neuvotaan, kuinka autonrenkaasta tehdään kodin sisätiloihin keinu ja miten toisiin renkaisiin voi kiinnittää pyörät alle. Lapsia kannustettiin myös leikkimään pahvilaatikolla, ”kun vanhat tavarat kyllästyttävät ja ulkona sataa eikä ole mitään tekemistä”. Artikkelissa lastenhuone olikin nimetty osuvasti ”remuamishuoneeksi” ja sen seinät osin peitetty reikälevyllä, johon saattoi kätevästi kiinnittää tavaroita, kuten tikkataulun tai koreja koukkujen avulla. Styroksista kirjoitettiin voitavan leikata linnan rakennuspalikoita. Kuva- ja tekstiesimerkeissä rakennettiin lapsille myös pallonivelrakennelma, jossa voi kiipeillä ja joka muuttuu tarpeen mukaan ”vilkkaaksi liukumäeksi koukuilla varustetun vanerilevyn avulla tai pitkälleen kaadettuna suureksi linja-autoksi”³⁶⁷ Köysitikkaita esittelevän kuvan vieressä kerrottiin puolestaan kiipeilyn halun aiheuttavan useammin itkuja ja vahinkoja ja siksi artikkelissa selostetaan, miten kotiin voi asentaa köysitikkaat.³⁶⁸ Vuoden 1972 Avotakka-lehdessä sisustuspalvelun kysymys-vastauspalstalla puolapuista näyttää tulleen jo arkinen tarve lapsen omassa huoneessa.³⁶⁹

”KYSYMYS: Uusimme osan kodistamme, joka on vanhassa talossa Turussa. Pohjapiirroksen numerolla 1 merkitty huone on tarkoitettu lasten leikkihuoneeksi ja sinne tarvitaan varsinaista kalustusta mahdollisimman vähän. Puolapuut, liitutaulu ja jotain pehmeää lattialle sekä iloisia värejä”³⁷⁰

Myös keinut ja liukumäet muodostuivat *Kaunis Koti*- ja *Avotakka*-lehdissä esiteltävien lastenhuoneiden vakiovarusteiksi.³⁷¹ Artikkelissa ”Minä poljen sinä ohjaat” kerrotaan, että nykyään sisälle tuodaan myös nuo itse asiassa ulkokäyttöön tarkoitettut kolmipyörät, polkuautot sekä muut pyörillä kulkevat ajopelit, sillä ”nyt leikitään paljon sisällä”³⁷²

Seuraavan vuoden *Avotakassa* esitellään arkkitehti Esa Suomisen piirtämää kotia, jossa lapsille on muiden muassa leikkimökki, renkaat, tikkaat, värejä ja matala uima-

---

³⁶⁶ *Avotakka* 10/1976.

³⁶⁷ *Kaunis Koti* 1/1971.

³⁶⁸ *Kaunis Koti* 1/1971.

³⁶⁹ *Avotakka* 8/1977; *Avotakka* 11/1977.

³⁷⁰ *Avotakka* 2/1972.

³⁷¹ *Kaunis Koti* 8/1965; *Kaunis Koti* 1/1971; *Avotakka* 4/1974.

³⁷² *Avotakka* 10/1972.

allas.³⁷³ Vuoden 1974 toisessa *Avotakassa* esitellään lasten värikkäitä huoneita ja talon tyttären hyppy- ja peuhavuodetta. Seuraavan numeron uutispalstalla esitellään koottavaa lastentuolia, josta voi rakentaa myös linnoja ja torneja. Rahaa ei erään artikkelin mukaan välttämättä tarvita: myös kaljakori voi toimia kirjahyllynä, pöydänjalkoina, säilytyslaatikkoina, nukkekotina ja leikkijunana.³⁷⁴

Erilaisia keinoja esittelevä artikkeli ei jättänyt keinumisen mahdollisuutta vain ulkotiloihin. Keinua voi artikkelin mukaan ”ihan hurjasti puun oksassa tai rauhallisesti olohuoneen nurkassa.”³⁷⁵ Kuvatekstissä tosin sanotaan, että keinu olisi parasta ripustaa juuri sisätiloihin, jotta siitä olisi iloa ympäri vuoden.

Vuoden 1976 Avotakan Tee itse -palstalla esitellään sisustusarkkitehti Maisi Peron suunnittelemaa pöytä-hevos-liukumäki-sarjaa. Ryhmä koostuu muutamasta osasta, mutta jokaiselle osalle löytyy monenlaista käyttöä. Pöydän toisen pään jalkoina toimii hevonen, jolla lapset voivat ratsastaa, ja toisessa päässä on lelulaatikko. Kun pöytälevy lasketaan alas, toimii se liukumäkenä.³⁷⁶

Saman vuoden 1976 Avotakan pääkirjoituksessa mennään pisimmälle lapsen tarpeiden vaatimuksessa. Kodin sisätilojen aktiiviseen toimintaan lapsi tarvitsi kirjoittajan mukaa liikuntavälineet, pehmeitä ja kovia kalusteita, erilaisia pintoja ja muotoja, hyvät askartelutilat ja mahdollisuuden käyttää työkaluja, värejä ja vettä. Nämä tarpeet olivat kirjoittajan mukaan lapsen kehityksen kannalta tärkeitä. Lisäksi renkaat mainittiin huokeimpina ja suosituimpina liikuntavälineinä. Lisäksi huoneessa voi olla kirjoittajan mukaan puolapuut ja röykkiö pehmeitä tyynyjä. Jos tilaa oli riittävästi, saattoi lapsen huoneeseen rakentaa parven köysitikkaineen.³⁷⁷

Kuvaukset kotien varusteluvaatimuksista alkoivat muistuttaa paitsi päiväkoteja, myös sisätiloihin siirrettyjä leikkipuistoja. Kotien voimakas varustelun lisääntyminen heijasteli paitsi leikkien siirtymistä kodin sisätiloihin ja ulkotilojen merkityksen vähenemistä, myös lisääntynyttä kuluttamista. On tosin huomionarvoista, että

---

³⁷³ *Avotakka*: 12/1973.

³⁷⁴ *Avotakka*: 4/1974.

³⁷⁵ *Avotakka*: 7/1974.

³⁷⁶ *Avotakka*: 10/1976.

³⁷⁷ *Avotakka*: 4/1976.

Avotakka kuvasi väestön vauraimman osan elämää omakotitaloineen ja uima-altaineen.

Tarkastelujakson loppua kohden lasten tarpeista puhuminen tieteellistyi. Siitä tuli myös entistä ikäorientoituneempaa. Kullekin ikäryhmälle tuli tarjota entistä tarkemmin näille sopivat lelut.³⁷⁸ Vuoden 1969 artikkelissa ”Leikkivälineet aktivoivat lapsen maailman” todetaan leikin olevan lapselle yhtä välttämätöntä kuin ravinto, uni, rakkaus ja raitis ilma. Tekstissä kiiteltiin myös sitä, että viimeaikoina oli suunniteltu ja valmistettu ”hyvin tutkittuja suomalaisia leluja ja leikkielementtejä”, jotka olivat saaneet tunnustusta Suomessa ja ulkomailla. Lapsille vaarallisten leikkikalujen eliminoimiseksi vaadittiin eri alojen asiantuntijoista koostuvan leikkikaluraadin perustamista sekä tavaraselosteiden liittämistä markkinoilla oleviin tuotteisiin.

6.6.2 Lasten ehdoilla -diskurssi

”Kun lapsi vasta harjoittelee jokapäiväisiä toimintoja, hänen oppimistaan haittaavat liian suuret, vaikeasti hallittavat esineet ja ympäristöt”³⁷⁹

Näin kirjoitti Ritva Sollamo vuoden 1976 neljännen Avotakka-lehden pääkirjoituksessa. Hän kirjoitti suhtautumisen lapsiin muuttuneen. Sollamo kirjoittaa ympäristön alkavan vaikuttaa lapseen jo tämän ollessa äidin mahassa. Kirjoituksen mukaan ensimmäiset vuodet ovat persoonallisuuden kehityksen kannalta tärkeimmät: lapsen kirjoitetaan olevan tällöin ennakkoluuloton ja avoin, altis hyvälle ja huonoille vaikutteille. Juuri siksi ympäristöä suunniteltaessa ja rakennettaessa tuli lapsille antaa paljon suurempi arvo kuin vain tasa-arvo täysikasvuisten kanssa. Turvallisessa ja hyväksytyssä ilmapiirissä, jossa kaikille lapsille ominainen luovuus sai esteettä kehittyä, kasvoi kirjoittajan mukaan tasapainoisia ja luovia aikuisia.

1970-luvulle tultaessa lasten ehdoilla sisustettujen kotien esittely lisääntyi *Kaunis Koti*- ja Avotakka-lehdissä. Esimerkiksi vuoden 1971 toisen Avotakan artikkelin avauskuvassa kaksi lasta leikkii tavarapaljouden ja romujen keskellä. Kuvatekstissä

---

³⁷⁸ *Kaunis Koti* 2/1969; *Kaunis Koti* 8/1970.

³⁷⁹ *Avotakka* 4/1976.

kerrotaan kirjailija Anita Konkan kodin lastenhuoneessa olevan ihmeellisiä tavaroita, jotka ”vaeltavat koko ajan 7-vuotiaan Jurkin ja 5-vuotiaan Jarkon fantasian mukaan”. Konkka kertoo kodin olevan perheenjäsenille ennen kaikkea toimintaympäristö ja varsinkin lapsille paikka, missä he saavat puuhata vapaasti päivähoiton järjestyssääntöjen vastapainoksi. Kirjailija kertoo myös, ettei voi ymmärtää ihmisiä, jotka pitävät tavaroista lasten ja eläinten kustannuksella. Samaan artikkeliin haastatellut arkkitehti Reijo ja sosiologi Riitta Jallinoja näkevät lasten aseman kodissaan tärkeänä. ”--Koti on kummankin käsityksen mukaan paikka, joka on laidasta laitaan avoin lapsille, ilman kieltoja ja rajoituksia”.³⁸⁰

Myös seuraavan numeron huonekalukauppias Tauno Korhosen koti oli rakennettu juuri lapsia ajatellen. Lapsilla oli huoneiston suurin makuuhuone ja haastattelussa perheenäiti kertoi koko pihapiirin lasten leikkipaikan olevan heidän kotonaan. Vanhemmat kertoivat pienen makuuhuoneen riittävän heille. Jopa keittiön takana oleva entinen apulaistenhuonekin oli valjastettu poikien veistohuoneeksi ja äidin ompelu- ja silityspaikaksi.³⁸¹

Lasten keskeisyys näkyy myös seuraavana vuonna julkaistussa artikkelissa, jossa nelihenkisen perheen 40-neliöisestä asunnosta lapsille oli varattu suurin yksittäinen huone, ja sinne oli ajan tapaan viritetty muiden muassa pieni liukumäki. Myös vuoden 1973 Avotakassa esiteltiin koti, jossa suurin makuuhuone oli varattu lastenhuoneeksi. Saman vuoden artikkelissa ”Talo lapsia varten”³⁸² mentiin jo otsikon tasolla suoraan asiaan. Artikkelissa kerrottiin Esa Suomisesta, joka oli piirtänyt perheelleen ”toisenlaisen” kodin. Kodissa ei ollut juuri ovia ja keittiöstä saattoi nähdä lapset kylvyssä. Tässä näkyy kiinnostavasti lapsen valvottavuuden merkitys. Edellisen kategorian kohdallahan asiasta puhuttiin erityisesti kotipihan kohdalla ja ulkotiloissa, mutta tässä artikkelissa valvottavuuden teemat ovat nousseet keskeisiksi myös kodin sisätiloissa. Toisen kategorian puheenvuoroissa sisätilojen turvallisuutta konstruointiin myös muilla osa-alueilla. Nk. lapsiystävällisen ympäristöön kuuluivat lapsille vaarallisten leikkikalujen eliminoiminen³⁸³ ja erilaisilla aidoilla rappusten³⁸⁴ ja uima-

---

³⁸⁰ *Kaunis Koti* 2/1971.

³⁸¹ *Avotakka* 11/1972.

³⁸² *Avotakka* 12/1973.

³⁸³ *Kaunis Koti* 2/1969.

³⁸⁴ *Avotakka* 10/1976.

altaiden³⁸⁵ ympäröiminen. Vuoden 1977 Mannerheimin Lastensuojeluliiton *Mitä lapsi tarvitsee asumisessa* -kirjasessa listattiin myös turvallisuutta edistäviä varotoimia. Liedessä oli oltava reunus niin, ettei lapsi ylettäisi levyihin, hellan oli ylipäättään oltava kiinnitetty niin hyvin, ettei se kaadu. Laatikoiden ja kaappien vetimien tuli olla sellaisia, että lapsen sormet eivät jäisi niiden väliin. Niihin oviin ja ikkunoihin joita lapsen ei haluttu avaavan, tuli järjestää lukot. Samaten saunan kiuas kehoitettiin suojaamaan, liukastuminen estämään esim. matolla, eikä lapsella tullut olla pääsyä yksin uima-allasosastolle.³⁸⁶

6.6.3 Sisätiloihin siirtyvä reviiiri

Amsterdammassa lasten tilankäytön historiaa selvittänyt Lia Karsten kirjoittaa muutoksen lapsen tilankäytössä alkaneen verkkaisesti 1960-luvulla ja kertoo painopisteen muuttuneen nopeasti 1970-luvulta alkaen. Sisätilojen merkityksen kasvuun vaikuttivat Karstenin mukaan pienentyneet asukasmäärät asuntoa kohden ja tämän myötä asukasta kohden kasvaneet tilat. Kodit alkoivat vähitellen houkutella lapsia myös lisääntyvillä kulutustuotteilla eli esimerkiksi leluilla ja sittemmin televisiolla.³⁸⁷ Myös sodanjälkeisen Etelä-Australian lasten asemaa kodin tilajärjestelyissä tutkinut Julie Collins huomioi 1950-luvun lopulla tulleen television olleen yksi keskeinen syy elämän siirtymiselle sisätiloihin. TV:n katselu korvasi osan ulkoleikkiajasta ja sisätiloista tuli entistä merkittävämpiä lapsen elämässä. Collins viittaa Lyn Spiegelin huomioihin Yhdysvaltojen kontekstista. Spiegelin mukaan televisio oli erityisen tervetullut koteihin siksi, että se piti perheen nuorimmat poissa paheksutuista julkisista tiloista.³⁸⁸

Suomessa television läpimurto tapahtui 1960-luvulla. Kun vuosikymmenen alussa Suomessa oli alle 100 000 tv-lupaa, oli niitä vuosikymmenen lopussa jo yli miljoona.³⁸⁹ Kasvavalla televisioiden määrällä oli välttämättä vaikutus myös lasten elämään, vaikkei televisiosta lasten yhteydessä juuri aineistoissani vielä puhuttu.

---

³⁸⁵ *Avotakka* 4/1972.

³⁸⁶ *Kaunis Koti* 2/1966.

³⁸⁷ Karsten 2005, 283.

³⁸⁸ Collins 2009, 209; Spiegel 1992, 191.

³⁸⁹ Television historiasta Yleisradion sivuilla: <http://yle.fi/aihe/artikkeli/2011/01/07/kun-tollotin-tuli-tupaan>, haettu 20.10.2015.

Karsten, monen muun tutkijan tapaan,³⁹⁰ alleviivaa myös auton merkitystä lapsen tilankäytön muutosta selittävänä tekijänä.³⁹¹ Hänen mukaansa kadut olivat ennen lasten ja sisätilat aikuisten, mutta 1960–1970-luvuilla tilanne kääntyi päinvastaiseksi. Aikuiset valtasivat autoineen kadut ja lapset saivat tyytyä kotien sisätiloihin.³⁹² Samasta ilmiöstä on arkkitehti ja kaupunkisuunnittelija Mayer Hillman puhunut jo 1990-luvulta lähtien.³⁹³ Hillmanin mukaan moottoriliikenteen voimakkaan kasvun lisäksi lapsia houkutteli sisätiloihin keskuslämmitys, lelut ja myöhemmin myös väritelevisio ja viihde-elektroniikka.

Kiinnostavasti C.A. Tandy kirjoittaa on *Australian Geographical Studies*-lehden artikkelissa ”Children’s diminishing play space. A study of intergenerational change in children’s use of their neighbourhood”, lasten käyttämän tilan pienentyneen ja leikkien siirtyneen sisälle, vaikka lapset Australian Newcastlella näyttävät kvalitatiivisen aineiston nojalla yhä arvostavan eniten juuri ulkoleikkejä.³⁹⁴

Nykypäivään sijoittuvat tutkimukset ovatkin osoittaneet, että liikkumista esimerkiksi kodin ulkopuolella rajoitetaan edelleen kiihtyvästi juuri turvallisuuden nimissä.³⁹⁵ *Lapsuuden muuttuvat tilat* -teoksen kirjoittajat huomioivat julkisessa keskustelussa painottuneen ajattelutavan, jonka mukaan riskien hallitsemisen sijaan (liikenne, keskustojen jalankulkijaystävällisyys) pyritään riskit poistamaan kokonaan lasten elämästä. Riskien minimoimisen tehokkaimmaksi keinoksi esitetään lasten sulkeminen valvottuihin ympäristöihin, jotka valmistavat aikuisuuteen ja suojaavat uhkaavaksi koetulta ulkomaailmalta.³⁹⁶

Tutkimusaineistojeni nojalla ei voida tehdä tulkintoja siitä, millä tavalla lasten tilankäyttö muuttui. Tutkimusaineistoni, etupäässä *Kaunis Koti* ja *Avotakka* -lehdet, sekä Mannerheimin lastensuojeluliiton aineistot, kielivät kuitenkin lapsen elämän

---

³⁹⁰ Karsten 2005, 283. Ks. Moore 1989, Outley & Flood, 2002, Skår & Krough 2009.

³⁹¹ Karsten 2005, 283.

³⁹² Karsten 2005, 283.

³⁹³ Hillman 1993.

³⁹⁴ Tandy, 1999, 154.

³⁹⁵ Strandell 2012; Koskela 2009; Harrikari 2008; James & James 2008, Furedi 2008, Pain 2006, Strandell & Forsberg 2005, Blackford 2004.

³⁹⁶ Strandell 2012, 12.

siirtymisestä kodin sisätiloihin. Tätä teoriaa tukee myös kansainvälinen tutkimustieto, kuten edellä osoitan.

Niin aikuisia kuin lapsiakin houkuttelivat entistä mukavammat ja tilavammat kodit, joissa keskuslämmitys, enenevä määrä leluja ja lisäksi usein televisio. Tämä lisääntyvä kiinnostus kodin sisätiloja kohtaan sopi epäilemättä ensin Taideteollisuusyhdistyksen ja sittemmin A-lehtien kustantamien *Kaunis Koti* ja *Avotakka*-lehtien agendalle. Julkaisuissa kannustettiin kulutukseen: huonekalujen, lelujen ja sisustustavaroiden hankintaan. Kodin tarpeiden esittelemine ja siis samalla niiden luominen olivat lehtien keskeistä sisältöä.

Näin tarkasteleman aikakauslehdet osallistuivat ihannereviirin konstruoimiseen sisätiloihin. Kirjoituksilla turvallisuuskysymyksistä, lapselle tarpeellisia leikki- ja liikuntavälineitä, lasten omista huonekaluista ja leluista, sekä lasten keskeisyydestä koko kodin järjestämisessä konstruoitiin lapsen tilallisia tarpeita juuri kotien sisätiloihin.

6.7 Vaimeneva keskustelu ulkotilasta

Koska edellisten vuosikymmenten kaupunkisuunnittelussa oli keskitytty liikaa lapsiin, koska lähiöiden rakentaminen oli monen kirjoittajan mukaan liian voimakasta, koska perinteisen, urbaanin kulttuurin arvostus oli liian alhaista, oli lapsista aivan kuten aikuisistakin kasvatettava kaupunkilaisia. Tämä oli monen 1960-luvun lopun ja 1970-luvun lehtiartikkelin, julkaisun ja lyhytelokuvan viesti.³⁹⁷ Samalla kirjoituksissa oltiin huolissaan kaupunkisuunnittelun siirtymisestä rakennusfirmojen käsiin, asukkaiden ulottumattomiin.³⁹⁸ Erityisesti *Kaunis Koti*- ja *Avotakka*-lehdissä, sekä Mannerheimin Lastensuojeluliiton julkaisuissa ryhdyttiin kokonaisen lapsille tarkoitetun puutarhakaupungin sijaan vaatimaan palveluja arkiympäristöön – sijaitsipa tämä arjen ympäristö sitten kaupungin keskustassa tai lähiöissä. Kaikkein voimakkain muutos koski kuitenkin kodin sisätiloja kuten edellisessä osuudessa osoitin.

---

³⁹⁷ *Kaunis Koti* 2/1967; *Asunonäyttely* 66, Lounela 1965; <http://www.rakennustieto.fi/lehdet/ry/index/lehti/64YiEIJgy.html>, ja elokuvat *Kaupungissa on tulevaisuus* 1967 ja *Maaseudun tulevaisuus* 1970.

³⁹⁸ *Kaunis Koti* 2/1967, Lounela 1965; Helander 1970.

6.7.1 Kasvava lähiökritiikki

Avotakan vuoden 1976 kymmenennessä numerossa esiteltiin perhettä, joka oli valinnut asuinpaikakseen kaupungin keskustan silläkin uhallä, että neliöitä oli vähän. Artikkelissa korostettiin kuitenkin sitä, että koti sijaitsi kävelyetäisyydellä työpaikoista ja pikkupojille löytyi lähistöltä sopivia puistoja.³⁹⁹ Myös vuoden 1967 *Kaunis koti*-lehden toisessa numerossa tutustuttiin uusien asuinalueiden sijaan vanhempaan helsinkiläiseen kaupunginosaan. Mukana oli Kruununhaan lisäksi Munkkivuori ja Tapiola. Lehdelle harvinaiseen tapaan kirjoittajat olivat toimittajien sijaan itse alueella asuvia ihmisiä. Artikkelilla oli painoarvoa lehdessä, sillä sille oli varattu yhteensä kuusi sivua.

”Minä en häpeä tunnustaa sitä, että rakastan kaupunkia hyveineen ja paheineen, kujineen ja kapakoineen, ullakkoineen ja kellareineen, määrätietoisine ja epämääräisine ihmisaineksineen. Haluan illalla elokuviin, vaikka minulla on televisio; tahdon ajaa raitiovaunulla; mieleni tekee päättää teatteriin lähdöstä 20 minuuttia ennen näytöksen alkua. Toivon lastenikin oppivan kaupunkilaisiksi ja tottuvan siihen rikkauteen, jonka elävä, kaikenlaisia ihmisiä vilisevä, seikkailukas asfalttiviidakko tarjoaa.”⁴⁰⁰

Urbaanius ja ”vanhanaikainen” kaupunkimaisuus kuvailtiin *Kaunis Koti*-lehdessä ensimmäistä kertaa myönteisenä, jopa romantisoituna. Ensimmäinen kirjoittaja kutsui omaa kotikaupunginosaansa Kruununkakaa merkillisen rauhalliseksi paikaksi, jossa poliisilla ei ollut kiire, juopot olivat lempeitä ja ”pulikansa” eli puistotätien ja pikkuväen jaloissa.⁴⁰¹ Alkoholitit mainittiin lähinnä rauhallisina, jopa lapsirakkaina. Kaukana olivat puheet kaupungin keskustasta likaisena, epäterveenä ja sosiaalisesti turmiollisena elinympäristönä.

”Kaikki mitä ymmärrämme kaupunkimaistumisella kytkeytyy koko ihmiskunnan kultuurikehitykseen, johon me kaikki olemme erottamattomasti sidottuja. Tähän kehitykseen jokainen meistä voi osallistua totuttamalla itsensä

---

³⁹⁹ *Avotakka* 10/1976.

⁴⁰⁰ *Kaunis Koti* 2/1976

⁴⁰¹ *Kaunis Koti* 2/1967.

ja kasvattamalla lapsensa ennakkoluulottomaan kanssaihmissä ymmärtävään ja heidän erilaisuuttaan kunnioittavaan elämäntapaan, monipuoliseen, rikkaaseen, elävöittäväan, inhimilliseen kaupunkielämään.”⁴⁰²

Lainaus on *Kaupungissa on tulevaisuus* -lyhytelokuvan kertojan selostuksesta. Elokuva ylisti urbaania elämäntapaa. Risto Jarvan ohjaaman elokuvan asiantuntijana vaikutti arkkitehti Jaakko Salonen. Johanna Hankonen kirjoittaa elokuvan edustaneen uutta ajattelutapaa, joka sittemmin konkretisoitui Salosen johtamien arkkitehtitoimistojen suunnittelussa.⁴⁰³

Lyhytelokuvan pääviestinä oli maapallon väkiluvun kasvu ja kiihtyvä kaupungistuminen. Elokuvalle oli kuitenkin optimistisen asenne tulevaisuuden kaupungeja kohtaan. Ensin oli tosin ratkaistava nykyaikakaupunkien ongelmia, joita olivat köyhtynyt ympäristö, yksitoikkoiset omakotialueet, liian suuret kerrostalot, tylsät nukkumalähiöt ja pitkät työmatkat. Tekijät sanoivat tärkeimmän, ihmisen, unohtuneen kaupunkisuunnittelusta. Kuten edellinen lainaus osoittaa, lapsetkin olivat lyhytelokuvan mukaan kasvatettava rikkaaseen kaupunkielämään. Heitä ei saanut eristää lähiöihin. Siihen, mitä tämä rikkaaseen kaupunkielämään kasvattaminen käytännössä tarkoitti, ei syvennytty.

Vuoden 1966 *Kaunis Koti*-lehdessä kommentoidaan niin ikään Postisäästöpankin elokuvaa *Asuminen ja luonto*. Lehdessä ymmärretään kaupunkirakentamiseen kohdistuvia muospaineita, tunnustetaan ”alun perin hyvän” puutarhakaupunkiajatuksen menettäneen voimaansa epäonnistuneissa sovellutuksissa. ”Ehkä on aika kokeilla uutta, rakentaa myös niille, jotka eivät halua asua nykyisissä lähiöissä” lehdessä kirjoitetaan.⁴⁰⁴

Pekka Lounela, myöhemmin asumisestakin pamfletteja kirjoittanut kirjailija, huomioi vuoden 1967 toisessa *Kaunis Koti*-lehdessä keskustelun ihmisen asumisen muodoista muuttaneen suuntaa Von Herzenin puistomaisen asuma-alueen ihannoimisesta puutarhakaupunkikritiikkiin. Lounela näki tornien ja kallioita kiertelevien

---

⁴⁰² *Kaupungissa on tulevaisuus* 1967.

⁴⁰³ Hankonen 1992, 81.

⁴⁰⁴ *Kaunis Koti* 2/1966.

kerrostalojen siimeksessä siinnee ”viihtymättömyyttä, kuolettavaa ikävystymistä, tylsää tuijotusta, kehittymättömien kouluolojen ja olemattomien lastentarhojen aiheuttamaa ärtymystä, tukalia työmatkoja busseissa ja henkilöauton palvontaa”⁴⁰⁵. Hänen mukaansa asumalähiöt osoittautuivat nukkumalähiöiksi, jotka tappoivat harrastukset vanhemmilta ja aiheuttivat ongelmia toimintaa kaipaavalle nuorisolle.⁴⁰⁶

Myöhemmin aiheesta väitöskirjan *Lähiöt ja tehokkuuden ajattelu* tehnyt Johanna Hankonen jakaa Lounelan epäilyn lähiöiden rakentamisesta. Hankosen mukaan taloudellinen kasvupolitiikka ja ”lähiöistyminen” kytkeytyivät toisiinsa ja hän näkee taustalla kulutuksen, asuntotuotannon ja asuntokysynnän, sekä liikennejärjestelyjen säätelyn. Hankosen mukaan yhteisenä tavoitteena oli yhteiskunnan rakennemuutoksen jouduttaminen kansainvälisen taloudellisen kanssakäymisen edistämiseksi. Hänen mukaansa tämä kehitysvaihe, joka oli osa läntisen teollisen kapitalismin leviämistä alkoi 1950-luvulla ja eteni erilaisina kaupungistumiseen liittyvinä ilmiöinä. Samaan tapaan Lounela kirjoittaa *Kaunis Koti*-lehden artikkelissa: asumalähiöt oli luonut tuotannollinen, teknillinen ja kaupallinen ajattelu.

”Mikä niihin on lisätty ideologiaa ja filosofiaa voi olla vilpittöä, mutta yksipuolista ja kaunistellen maalailtua. Tuottajan ja myyjän markkinat ovat määränneet asunnontarvitsijat sinne minne pankit ja rakentajat ovat halunneet heidät heittää.”⁴⁰⁷

Lounelan mukaan suurista maakaupoista ja aluerakentamisesta koitunut hyöty ei juuri ollut ulottunut kuluttajaan.

Paitsi puutteellisista palveluista, lähiöitä kritisoitiin myös vääränlaisesta perhekeskeisyydestä.

”Esimerkiksi Tapiola havaitaan tänään hyvin äitikeskeiseksi perheellisen ihmisen asuntoalueeksi. On myös niin, että sen luoja on elähdyttänyt juuri tuo perhekeskeisyys. He ovat nähneet oikeaksi, että perheen äiti istuu päivät pitkät vahtimassa omia lapsiaan hiekkalaatikolla. He eivät ole uskoneet, että kolmen

---

⁴⁰⁵ *Kaunis Koti* 2/1967

⁴⁰⁶ *Kaunis Koti* 2/1967.

⁴⁰⁷ *Kaunis Koti* 2/1967.

3–9-vuotiaan lapsen äiti saattaisi olla innostunut yhteiskunnallisista asioista, tieteestä, taiteesta tai kodin ulkopuolella tapahtuvasta työskentelystä. Alhainen asukkaiden hehtaaritiheys on katsottu välttämättömäksi, jotta lapset saisivat kirmata metsissä ja kedoilla. Kuitenkaan erinomaisen hyvin hoidetut istutukset eivät edistä toimivien ihmisten pyrkimyksiä. Ne ovat este, ne ovat rajoittavia aitauksia sen ohella, että tuottavat esteettistä mielihyvää.”⁴⁰⁸

Myös artikkelissa ”Asutko Albertslundissa?” vuodelta 1966 pohdittiin nykyajan asumisen ongelmia. Artikkelissa todettiin, että suurkaupungeissa oli jouduttu rakentamaan kaupunkien liepeille ja useimmissa tapauksissa oli tuloksena ollut ”sangen ankealta kuulostava nukkumakaupunki”⁴⁰⁹

Vuoden 1966 *Kaunis Koti*-lehdessä kirjoitettiin perheenäitien hyvinvoinnista ja kysyttiin, minkälainen oli asuinalue, jossa äiti ja lapset joutuivat viettämään päivänsä. Oliko asuinalue täynnä tapahtumia ja viihtyisä vai yksitoikkoinen nukkumakaupunki? Samalla kysyttiin minkälainen asuinalue oli lapsille.⁴¹⁰

Hieman yllättäen edes Väestöliiton Jorma Mäenpää ei ollut tyytyväinen uusiin asutuskeskuksiin. Hän totesi teoksessaan *Asuntopolitiikkamme ja sen tavoitteet* väestökeskusten uusien asuinalueiden ongelmat.

”Väestökeskustemme uudet asuintoalueet – joita ilmeisen terminologisen väärinkäsityksen vuoksi on ruvettu kutsumaan ”asumalähiöiksi”⁴¹¹ – ovat kuitenkin herättäneet vuosi vuodelta lisääntyvää arvostelua. Sen sijaan, että niistä olisi muodostunut eloisia, viihtyisiä yhdyskuntia, joiden asukkaat

---

⁴⁰⁸ *Kaunis Koti* 1/1968.

⁴⁰⁹ *Kaunis Koti* 6/1966.

⁴¹⁰ *Kaunis Koti* 5/1966.

⁴¹¹ Asumalähiö, englanniksi neighbourhood unit, koostuu pienemmistä yksiköistä (residential unit), jotka ovat lapsenvaunuetäisyyden mukaan mitoitettuja noin 1000 asukkaan asuntoalueita, joka asuntojen lisäksi käsittää tärkeimmät jokapäiväisen elämän tarpeita palvelevat myymälät ja huolto liikkeet, lastentarhan jne. Asumalähiön muodostaa 5-6 asumasolun asumayhteisö. Asumalähiö on mitoitettu lasten koulumatkan mukaiseksi, säteeltään 600-800 m:n laajuiseksi ja asukasmäärältään 5000-10000 asukkaan suuruiseksi. Lähiö muodostaa oman koulupiirinsä, ja siinä on oma liikekeskuksensa, joka palvelee niin monipuolisesti, että muualle tarvitsee mennä palveluiden perässä vain harvoin. (Mäenpää 1968, 74)

olisivat tyytyväisiä, niistä tuntuu löytyvän epäkohtia yhtä paljon kuin entisaikojen esikaupunkiasutuksesta.”⁴¹²

Kirjoittajan mukaan suurin virhe kaupunkirakentamisessa oli toisen maailmansodan jälkeen oli tehty *hajasijoittamalla* asuinalueita, sen sijaan että oltaisi noudatettu Väestöliiton suosittamaa *hajakeskittämistä*. Nyt kaupungin vanha keskus piti entisen vetovoimansa, eikä lähiöistä kehittynyt omia, elinvoimaisia yksiköitään.

Mäenpää huomioi asumalähiöiden ongelmaksi edellisten tapaan työmatkojen pituudet, mutta hän ei ollut huolissaan tylsistyneistä äideistä vaan asuntoalueesta, joka olivat aamuvarhaisesta iltamyöhään lasten hallussa äitien ollessa töissä. Liian vähäisestä lasten kontrollista hän oli huolissaan myös erityisesti kerrostaloasumista käsittelevässä kappaleessa. Kerrostalon, erityisesti liian suuren sellaisen, yksi keskeisistä ongelmista oli kirjoittajan mukaan lastenhoidon ja lasten ulkoilun valvomisen vaikeus.

Myös tutkija Irene Roivainen sijoittaa lähiökirjoittelun diskurssinmuutoksen 1960-luvun lopulle. Hän puhuu ”dramaattisesta käänteestä”, ja sijoittaa keskeisimmän keskustelutavan muutoksen vuodelle 1968, jolloin Helsingin Sanomien ongelmakeskeinen kirjoittelu lisääntyi kaikkein jyrkimmin.⁴¹³

6.7.2 Ongelmallisen lähiön diskurssi

Mutta oliko lähiö ihanteellinen edes lapsille? Millä tavalla lapsen tarpeita konstruointiin toisen kategorian kohdalla? Kuten edellisessä kategoriassa, myös tässä lasten tilallisten tarpeiden konstruointi tapahtui huonoa kaupunkiympäristöä kritisoimalla ja hyvää kaupunkiympäristöä esittelemällä. Kun edellisessä kategoriassa kritisoitiin vanhanaikaista kaupunkia lapselle kelvottomana, joutui seuraavassa kategoriassa kritiikin kohteeksi uusi kaupunki: puutarhakaupunki ja lähiöt. Lähiöissä asuvien lasten kirjoitettiin eristäytyvän, tylsistyvän, olevan liian yksin tai väärässä seurassa, eivätkä vanhemmat pystyneet riittävästi valvomaan lapsiaan.

---

⁴¹² Mäenpää 1968, 74.

⁴¹³ Roivainen 1999, 56.

Esimerkiksi vuoden 1977 Mannerheimin Lastensuojeluliiton *Mitä lapsi tarvitsee asumisessa?* -julkaisussa esitettiin huoli lapsen eristäytyneisyydestä. Tekstissä todettiin aikaisempien kaupunki- ja taajamayhteisöiden olleen nykyistä moni-ilmeisempiä. Kirjan mukaan työpaikat sijaitsivat ennen asutuksen lomassa ja lapset saattoivat nähdä aikuisten työskentelevän ja voivat itsekin osallistua joihinkin työsuorituksiin. Nyt lapset saivat teoksen mukaan käsityksensä aikuisten roolista tiedotusvälineiden ja koulun kautta. Lapsella ei ollut enää mahdollisuutta omakohtaiseen havainnointiin muiden kuin ikäistensä toiminnoista. Perhekoon kutistuttua lapsen elinympäristön kirjoitettiin olevan huomattavasti todellista yhteiskuntaa yksipuolisempi. Lapsen kirjoitettiin elävän erillään eri ikäryhmistä, yhteiskuntaluokista ja kulttuureista. Lapsen sanottiin elävän myös pakotettuna kontakteihin vain suuren samanikäisen joukon kanssa.

”Asuntoalueiden, varsinkin suurempien kaupunkien lähiöiden, perherakenne yksipuolistuu. Lähes kaikki aikuiset ovat keskenään samanikäisiä, samoin lapset. Alkuvuosina asuntoalueella on liian vähän päivähoitopaikkoja ja leikkikenttiä. Sitten on ahdasta kouluissa, ja puute nuorison tiloista. Lopuksi on vajaakäyttöisiä päiväkoteja ja supistettuja kouluja.”⁴¹⁴

Vuotta aiemmin esitetyssä YLE:n dokumenttielokuvapätkässä mentiin lähiökritiikissä vielä edellistäkin pidemmälle. Lähiön haitallisuutta lapsille perusteltiin miltei samoin argumentein, kuin reilu kaksikymmentä vuotta sitten oli kritisoitu kaupungin keskustaa lapsen asumisympäristönä.

”On rikos lasta kohtaan rakentaa niin kuin me nykyisin rakennamme sanoo ruotsalainen asiantuntija. Yksioikoisessa, virikkeettömässä ja tilyssä ympäristössä vietetty lapsuus saattaa aiheuttaa tunteettomuutta, väkivaltaisia purkauksia ja kykenemättömyyttä tajuta kauneutta ja hellyyttä.”⁴¹⁵

Tällaisella virikkeettömällä ympäristöllä elokuvantekijät tarkoittivat ehkä jotakin samankaltaista, kuin mistä Avotakassa puhuttiin myöhemmin. Kirjoittaja antoi

---

⁴¹⁴ Sauro 1977, 14.

⁴¹⁵ *Lapset lähiössä*-tv-ohjelmapätkä: <http://yle.fi/aihe/artikkeli/2009/10/19/kun-suomi-muutti-lahioon> (1976), haettu: 17.5.2015.

vuoden 1977 Avotakan kirjoittajan mukaan metsät olivat väistyneet aina vain kauemmaksi kaupungista, liikenne oli vilkastunut eikä seitsenvuotiaita voinut enää päästää pyöräretkelle lähimpään metsään, järven tai merenrantaan. Kirjoituksessa lasta kehoitettiin leikkimään kotipihalla, tasaisella hiekkakentällä tai läheisellä kalliolla, ”jonka lenkkeilijät, koirien ulkoiluttajat ja lapset itse ovat jo kalunneet ikävystyttäväksi”.⁴¹⁶ Kirjoittaja jatkoi leikkikysymyksen olleen vakava asia, sillä leikin kautta lapsi oppi jokapäiväisen elämän asioita, kuten luonnon ja yhteiskunnan sääntöjä sekä oppi solmimaan ihmissuhteita.⁴¹⁷

”Kerrostalojen pihoilahan on tilaa vain autoille ja yhdelle rikkinäiselle keinulle ja pienellä hiekkattomalle hiekkalaatikolle, jota kohtaan tuntevat kiinnostusta vain koirat. Valitukset auttavat hitaasti – jos koskaan.”⁴¹⁸

Vastaavasti vuoden 1973 Avotakassa todettiin aluerakentajien ajattelevan ensisijaisesti autoja ja istutuksia. Lasten tarpeet jäivät kirjoittajien mukaan toissijaisiksi, vaikka markkinoilla oli hyviä ja kehittäviä ulkoleikkivälineitä lapsille. Asumisen siirtäminen keskustan ulkopuolelle ei siis aineistojen valossa näyttänyt ratkaisseen lapsen ja liikenteen ongelmaa.

Toisinaan vanhanaikainen kaupunki sai kuvauksissa jopa romanttisia sävyjä.

”Entisajan kaupungissa ja kaupunginosissa oli takapihoja, radanvarsia, rojukasoja, rakentamattomia tontteja. Valmiit asumalähiöt eivät anna minkäänlaista tilaa pikku seikkailulle, luonnon tutkimiselle ja yksinäiselle haaveilumatkoille. Ja sitten ihmetellään, miksi nuoriso maleksii kaduilla ja baareissa! Missä se muualla voisi edes keskustella?”⁴¹⁹

Autosta tuli enenevässä määrin myös Suomessa vaurastumisen ja yksilövapauden mittari⁴²⁰ ja lapsi jäi liikennettä koskevassa kaupunkisuunnittelukeskustelussa sivurooliin myös uusilla asuinalueilla.

---

⁴¹⁶ *Avotakka* 5/1977.

⁴¹⁷ *Avotakka* 5/1977.

⁴¹⁸ *Avotakka* 1/1971.

⁴¹⁹ *Kaunis Koti* 2/1966.

⁴²⁰ Hillman 1993, 7.

Mitä jos lapsen henkilökohtaista liikkumisvapautta ajateltaisi auton tapaan yksilövapauden mittarina? Näin kysyi professori, arkkitehti ja kaupunkisuunnittelija Mayer Hillman teoksessaan *Children, Transport and the Quality of Life* vuonna 1993. Hillman huomioi vuosien 1971 ja 1990 Englantiin sijoittuvissa tutkimuksissa, että autojen lisääntymisen hintana oli vanhempien lisääntyvä lasten liikkumisen rajoittaminen ja lasten omatoimisen liikkumisen vähentyminen kodin ulkopuolella. Hän näyttää työssään mittauksia, joissa vuonna 1971 kolme neljäsosaa 7–11-vuotiaista lapsista sai vielä ylittää kadun itsekseen, mutta 1990-luvulle tultaessa määrä oli tippunut puoleen. Niin ikään lupa polkea pyörällä itsenäisesti oli laskenut merkittävästi. Erityisen häiritsevänä Hillman piti sitä, että vain harvat saivat enää liikkua yksin pimeällä. Eniten rajoituksista kärsivät Hillmanin mukaan nuoret lapset.⁴²¹ Omaehtoisen liikkumisen rajoitukset vaikuttivat Hillmanin mukaan myös muuhun liikkumiseen. Autojen lisääntymisen myötä lapsia vietiin enenevässä määrin autolla kouluun jolloin arkinen liikkuminen jalan vähentyi.⁴²² Hillmanin tutkimuksissa 1970- ja 1990-lukujen välinen vertailu osoitti myös viikonloppuisin tapahtuneen omaehtoisen liikkumisen vähentyneen.

Hillman muistuttaa työllään siitä ehkä itsestään selvästä, mutta lasten ympäristökeskustelussa usein unohdetusta seikasta, että todellinen ongelman ydin ei ole lapsi kaupungissa vaan kaupunkiliikenne. Kaikkia tutkimusaineistojani leimaa se lähtökohta, että liikenne kuuluu kaupunkiin ja lapsen on sopeuduttava, tavalla tai toisella, tähän olosuhteeseen.

Avotakka-lehdessä kritisoitiin lähiöitä myös siitä, etteivät ne tarjonneet lapsille kunnan leikkipaikkoja. Lähiöissä oli kirjoittajan mukaan kyllä luontoa ja vihreyttä, mutta luontoon ei saanut koskea: kirjoittajan mukaan puissa ei saanut kiipeillä eikä oksia taittaa, eikä lähiöissä ollut enää takapihan jännittäviä romuvarastoja rakentamista varten eikä mielikuvitusleikkeihin houkuttelevia vanhoja tavaroita. Tästä syystä leikkialueet oli kirjoittajan mukaan tätä nykyä suunniteltava ja rakennettava itse. Artikkelissa kehoitettiin rakentamaan pihalle lapsille tilat erilaisille leikeille: niin

---

⁴²¹ Hillman 1993, 7.

⁴²² Hillman osoittaa, että vuonna 1990 neljä kertaa suurempi määrä lapsia vietiin kouluun autolla kuin vuonna 1971.

hiljaisille mielikuvitus- ja askarteluleikeille, kuin rajuille seikkailuleikeillekin. Rahaa tai arkkitehtia ei kirjoittajan mukaan tarvittu, yhteiset talkoot riittävät.⁴²³

6.7.3 Lähiölasten tarpeiden diskurssi

Vaikka keskustelun painopiste lapsen reviirin suhteen siirtyi kaupungin ulkotiloista kodin sisätiloihin, ei puhe kaupungin ulkotiloistakaan vaiennut kokonaan.

”Pieni poika seisoo Helsingin Itä-Pasilan pihamaalla. Kotitalo nousee vieressä korkeuksiin. Maisema on betonia. Hän ei tiedä, mikä on kodin ikkuna, kunnes äiti pienenä pisteenä ilmestyy sinne huutelemaan, ääni on tuttu.

Tästä alkaa lapsen taival kotiin aamiaispöydän ääreen. Jokainen porrasaskelma on hänen säärensä mittainen, askelmia hän kiipeää satoja. Viimein hän on ovella, johon äiti on viisaasti kiinnittänyt tutun kuvan, lapsi kun ei osaa lukea. Tätä reissaamista on lapsen päivä, kotoa pitää hakea leluja, pitää käydä syömässä, vessassa, saamassa laastari naarmuun. Kuka aikuinen suostuisi sellaiseen urakkaan päivittäin?”⁴²⁴

Kysymys lapselle sopivasta asuinympäristöstä kytkeytyi jo Otto-I. Meurmanin⁴²⁵ vuonna 1947 aloittamiin vaatimuksiin asuinympäristön mittasuhteista. Lasten kohdalla tämä tarkoitti esimerkiksi puhetta lapselle sopivista kävelyetäisyyksistä, ja asuintalon koosta, ovenkahvan sijoittelusta ja portaiden, sekä koko asuintalon korkeudesta.⁴²⁶ Lasten tuli edelleen pysyä vanhempien näköetäisyydellä, jotta heitä saatettiin valvoa ja kontrolloida.⁴²⁷ Tämän vaatimuksen jakoi paitsi *Kaunis Koti* ja *Avotakka*-lehtien kirjoittajat, myös Väestöliiton Jorma Mäenpää pamfletissaan.⁴²⁸

---

⁴²³ *Avotakka* 5/1977.

⁴²⁴ *Avotakka* 8/1977.

⁴²⁵ Meurman 1947, 352-359.

⁴²⁶ *Avotakka* 4/1976 ”Kun ovenkahva on korkealla” -artikkelissa kirjoitetaan liikenneväylien, liikennevälineiden, erilaisten julkisten tilojen, kotien ja niiden esineistön olleen suunniteltu aikaihmissen mittojen mukaan. Artikkelissa kirjoitettiin, että lasten oppimista haittasi liian suuret ja vaikeasti hallittavat esineet ja ympäristöt.

⁴²⁷ Omakotitalon paremmuuteen lapsen asuinympäristönä pidettiin juuri sitä, että omakotitalon pihalla lapsi pysyi rajatulla alueella, vanhempien silmien alla. Tästä puhuttiin muiden muassa *Kaunis Koti*-lehden 6/1966 artikkelissa ”Tiivis pientaloalue – Uusi asumismuoto”, vastaavasti *Kauniin Kodin* artikkelissa ”Ympäristö = 60% asumisviihtyvyydestä” (1/1971) huomautettiin, että äidin oli mahdotonta pitää yläkerroksista yhteyttä pihalla leikkivään lapseen.

⁴²⁸ Mäenpää, 1968.

Mannerheimin Lastensuojeluliiton kolme julkaisua, *Asumispoliittinen tavoiteohjelma* ja tavoiteohjelmasta tehty lyhennelmä *Lapsi asuu* vuodelta 1971, sekä vuonna 1977 julkaistu *Mitä lapsi tarvitsee asumisessa* olivat ensimmäisiä lasten tilallisia oikeuksia esittäviä suomalaisia julkaisuja. Teoksissa todettiin lasten unohtuneen ympäristön rakentamisessa huolimatta siitä, että ympäristön merkitys lasten kasvussa oli todettu keskeiseksi.⁴²⁹ Kirjoittajien mukaan tämä näkyi siinä, että asuntojen lähiympäristöt olivat täynnä aikuisten lapsille asettamia kieltoja ja että ympäristösuunnittelussa lapset oli unohdettu.⁴³⁰ Kirjoittajat huomioivat myös, että yhteiskunta suunnittelee ympäristöä epä johdonmukaisesti ja rakentaa autoteitä kouluteiden sijaan.⁴³¹

”Lapset saavat kävellä kouluun joko maantien ojissa tai kävelyteiksi alarvoisilla pientareilla, tai suurilla nopeuksilla liikennöitävien autoteiden suojaamattomilla reunoilla: Hissit suojataan, vaikka ne liikkuvat vain 3,6 kilometrin tuntivauhdilla ja surmaavat vuodessa 1–2 lasta. autot liikkuvat 50 kilometrin, 70 kilometrin ja 90 kilometrin tuntinopeudella surmaten vuodessa lähes 250 lasta (1969), ja aiheuttavan vakavia vammoja vuodessa yli 4.500 lapselle (1969), että liikennemerkkit ja -järjestelyt on suunniteltu täysikasvuisen ihmisen suoritustason mukaan ottamatta huomioon lasten ja nuorten luontainen käyttäytyminen.”⁴³²

Ihanteellisia kaupunkiympäristöjä esiteltiin edelleen ulkomaisia esimerkkejä näyttämällä. Tarkastelujaksolla kolmessa eri ulkomaiden puutarhakaupunkeja esittelevässä artikkelissa huomioitiin näiden järjestäneen lapsille ihanteellisia leikkipaikkoja.⁴³³ Aivan erityistä kiitosta sai ihmisystävälliseksi kehuttu Tanska, jossa ”lapsille on kaikkialle järjestetty paljon leikkipaikkoja, joissa he saavat vapaasti telmiä ilman että heitä ajetaan pois.”⁴³⁴

Kotimaasta nostettiin esille Lauttasaareen suunniteltu omavarainen kortteli. Asuinrakennusten väliin oli suunniteltu lasten leikkikenttä. Sen kalusteisiin kerrottiin kuuluvan mm. liukumäki ja keinut, sekä lasten valvojille istuimet. Suunnitteilla oli

⁴²⁹ Peräinen 1971, 253.

⁴³⁰ Peräinen 1971, 7.

⁴³¹ Peräinen 1971, 7.

⁴³² Peräinen 1971, 7–8.

⁴³³ *Kaunis Koti* 6/1966; *Kaunis Koti* 1/1967; *Kaunis Koti* 6/1970.

⁴³⁴ *Kaunis Koti* 6/1970.

vielä suoja-aidat, jotta kenttä saataisiin erotettua kadusta. Leikkikentän lisäksi oli lähelle suunnitteilla vielä kaksi pienempää lasten leikkialuetta, joissa Mannerheimin Lastensuojeluliiton julkaisujen kehotusten tapaan oltiin ajateltu myös mm. suoja erilaisilta sääolosuhteilta.⁴³⁵

Avotakassa esiteltiin myös Martinlaakson Kivivuorenkujalle aktiivisten asukkaiden ansiosta hankittua kiipeilytelinettä. Ennen paikalla olivat kirjoittajan mukaan olleet vain ”lain vaatimat autopaikat hyvässä järjestyksessä, jolloin lapsille jäi vain ”ankea kaista nurmea ja asfalttia, vaaralliset keinut ja hiekkalaatikko.”⁴³⁶ Artikkelissa jatkettiin ulkoleikkilelujen esittelyllä, joita olivat esimerkiksi turvalliset keinuhevoseet, suuri laivan mastoa muistuttavaa teline, pieni leikkimökki, kiipeilyveistos ja märssykori. Artikkelissa esiteltiin myös Karhupuiston jättishakki, liikkuvia ja liikkumattomia elementtejä sisältävä kiipeilyteline, lelulaatikko ja lasten suuri ”linnoitus”. Avotakan sivuilla esiteltiin myös erilaisia ulkoleikkejä ja pelejä⁴³⁷ ja erilaisia keinoja.⁴³⁸ Myös vuoden 1977 viidennessä Avotakka-lehdessä kehoitetaan järjestämään leikille puitteet.

”Houkutteleeko teidän pihanne lapsia leikkiin? Onko siellä muutakin kuin keinu ja hiekkalaatikko? Ellei – niin nyt on aika toteuttaa toiveet, rakentaa oma leikkipiha.”⁴³⁹

Niin ikään vuoden 1973 artikkelissa Vuorimiehenkadulta Laajasaloon muuttanut perhe oli tyytyväinen uuden asuinalueen ympäröivään luontoon, leikkipaikkoihin, lenkkimaastoihin ja uuden kodin tarjoamaan tilaan.⁴⁴⁰ Myös vuoden 1975 kahdennentoista numeron artikkelissa keuhuttiin Itä-Pasila. Sen leikkipaikkoja kehutaan turvallisiksi koska autot ajavat eri tasolla, lapsia kehutaan ajatellun aivan erityisesti. Heille kirjoitetaan varatun keinoja, hiekkalaatikoita, leikkimökkejä ja pyöräilypaikkoja. Kiinnostavasti samasta asuinympäristöstä tehdään päinvastaisia tulkintoja kaksi vuotta myöhemmin Avotakka-lehden artikkelissa nimeltä ”Hävitetään lähiöt”⁴⁴¹.

---

⁴³⁵ *Kaunis Koti* 1/1971.

⁴³⁶ *Avotakka* 10/1973.

⁴³⁷ *Avotakka* 6/1974.

⁴³⁸ *Avotakka* 7/1974.

⁴³⁹ *Avotakka* 5/1977.

⁴⁴⁰ *Avotakka* 10/1973.

⁴⁴¹ *Avotakka* 8/1977.

6.7.3 Kaupunkilaislapsen uusi reviiri

1940–50 luvuilla asfalttipihojen lasten sanottiin tarvitsevan luontoa, valoa ja ilmaa. 1960-luvun lopulta aineistoissa keskityttiin lähinnä muihin yhteiskunnan ryhmiin, mutta toivottiin kyllä lasten oppivan kaupunkilaisiksi ja tottuvan urbaaniin elämään.⁴⁴² Tämä lasten kaupunkilaisiksi kasvaminen kytkeytyi rakennemuutokseen.

Siinä missä ensimmäisen kategorian teksteissä vaadittiin lasten siirtämistä maaseudulle tai ainakin puutarhakaupunkiin, oli toisen kategorian kohdalla Suomi jo aiempaa urbaanimpi ja uusien ja vanhojen kaupunkilaisten tarpeet kytkeytyivät enenevissä määrin kaupungin palveluihin ja työpaikkoihin. Lapset oli sovittava tähän urbaaniin elämäntapaan ja koska kaupungit olivat jo ehtineet autoistua voimakkaasti, oli tehokkain ratkaisu lasten ja kaupungin yhdistämiseksi lapsen enenevä pitäminen kodin sisätiloissa.

Muutosta keskustelun painopisteessä selittää myös lasten kokonaismäärän vähentyminen. Suuret ikäluokat kasvoivat nuoriksi ja lapsia oli entistä vähemmän.

Niin ikään *Asunonäyttely-66* pamfletissa peräänkuulutettiin muutosta kaupunkisuunnitteluun. Julkaisun mukaan viime vuosisadan lopulta peräisin oleviin käsityksiin perustuvalla propagandalla yhteiskunta on saatu uskomaan, että ”ns. luonnonläheiset kerrostalolähiöt ovat juuri mitä ansaitsemmekin”⁴⁴³

Samassa *Asunonäyttely 66*:ssa kirjoitetaan monipuolisten ja korkeatasoisten asuin ympäristöjen rakentamisen olevan taloudellisempaa kuin nykyisin maata ja luontoa haaskaavan, liikennettä kasvattavan ja nopeasti slummiutuvan rakennustavan jatkaminen, joka oli kirjoittajien mukaan syynä jatkuvaan, piilevään asuntopulaan.⁴⁴⁴

---

⁴⁴² *Kaupungissa on tulevaisuus* (Risto Jarva 1967); Kaunis koti 2/1976.

⁴⁴³ *Asunonäyttely 66* 1966, 21.

⁴⁴⁴ *Asunonäyttely 66*, 11.

VII Johtopäätökset

Aloitin työni kertomalla, että kaupunkilaislapsia on täällä hetkellä maailmassa noin miljardi.⁴⁴⁵ Tämä on yli puolet maailman lapsista. Ei siis ole yhdentekevää, miten lapset kaupungeissa voivat. Kaupunkiympäristöä on tähän päivään saakka pidetty lapselle huonosti sopivana kasvuympäristönä.⁴⁴⁶ Tämä ajatus näkyi voimakkaana myös tutkimusaineistoissani. Kaikille aineistoilleni oli tyypillistä kaupunkilasten tilakysymysten ratkaiseminen siirtämällä lapset pois perinteisestä kaupungista ensin puutarhakaupunkiin ja sittemmin pinta-aloiltaan kasvavien kotien sisätiloihin. Lapsen periviholliseksi määriteltiin auto, mutta autoilun hillitsemisestä tai rajoittamisesta ei aineistoissa puhuttu. Lapsen tuli väistyä kaupungissa autojen tieltä.

Kiinnostus yhdyskuntarakenteen ja kansanterveyden yhteydestä on lisääntynyt viime vuosina voimakkaasti, sillä elämäntapasairauksiin liittyvät terveysongelmat ovat lisääntyneet tasaisesti.⁴⁴⁷ Lasten ja nuorten liikkumattomuus on noussut kansalliseksi huoleksi.⁴⁴⁸ Maantieteen, lääketieteen, ympäristöpsykologian ja näitä yhdistävän ympäristöterveystutkimuksen piirissä osoitetaan, hieman eri painotuksin ja tutkimusmenetelmin, lapsen liikkumisen väheneminen.

Keskeisin muutos on tapahtunut lasten omaehtoisessa liikkumisessa. Omaehtoisen liikkumisen vähenemisellä katsotaan olevan haitallisia seurauksia: myötävaikutus lasten heikentyneeseen fyysiseen kuntoon,⁴⁴⁹ jopa nk. ”liikkumattomuuteen”.⁴⁵⁰ Professori Mayer Hillmanin mukaan vähentynyt vapaa-ajan viettäminen ilman vanhempien valvontaa, lasten vähentynyt oman naapuruston ”haltuunotto” vaikuttaa lisäksi lasten sosiaaliseen ja psyykkiseen kehitykseen.⁴⁵¹ Myös lääketieteen piirissä on esitetty huoli lasten vähäisestä omaehtoisesta liikkumisesta.⁴⁵²

---

⁴⁴⁵ UNICEF-raportti: "The state of the world's children" 2012, 4.

⁴⁴⁶ Broberg ym. 2009, 22.

⁴⁴⁷ Broberg ym. 2009, 9.

⁴⁴⁸ Ojajarvi ym. 2014, 108.

⁴⁴⁹ Frost, 2010, 203.

⁴⁵⁰ Ojajarvi ym. 2014, 99.

⁴⁵¹ Adams ym., 1990, 1; Tillberg-Mattson 2001, 443.

⁴⁵² Frost, 2010, 203.

Kysymys lapsen kutistuneesta reviiristä kaupungissa ei ole yksin terveyteen liittyvä. Kyse on myös lapsen oikeudesta tilaan kaupungissa.⁴⁵³ Kaupunkilaislasten leikit, pelit, tekemiset ja joutenolo muodostavat kulttuurin, jolle on ryhdytty antamaan arvoa vasta nyt kun sen pelätään katoavan kokonaan. Tällaista lasten katukulttuuria on tulkittu siltana oman naapuruston tuntemiseen ja tapana tutustua koko kaupunkiin.⁴⁵⁴ Lapsilla on muiden kaupunkilaisten tapaan oikeus liikkua omassa ympäristössään. Aiempien tutkimusten valossa lapset myös itse arvostavat juuri ulkoleikkejä.⁴⁵⁵

Voiko kaupunki olla lapselle ystävällinen elinympäristö? Aiemmista selvityksistä poiketen tutkijat Marketta Kyttä, Anna Broberg ja Maarit Kahila osoittivat, että myös tiivis kaupunkiympäristö voi olla lapsiystävällinen, sillä se voi edistää arkiliikkumista ja luoda lapselle myönteisen tunnesuhteen ympäristöön. Tutkijat löysivät tilastollisesti merkitseviä yhteyksiä mm. rakentamisen tiiviyn, kävellen ja pyöräillen tapahtuvan koulumatkaliikkumisen välillä. Aktiivisella koulumatkaliikkumisella oli tutkimuksessa puolestaan lasten ylipainoisuuden riskiä vähentävä vaikutus.⁴⁵⁶ Samansuuntaisia esimerkkejä on lukuisia. Esimerkiksi tutkijat Nilda Cosco ja Robin Moore huomioivat argentiinalaisten kaupunkilasten elävän tilankäytöllisesti erittäin rikasta elämää, vaikka lasten kotien materiaaliset puitteet olivat niukat.⁴⁵⁷ Samaan tapaan kandidaatin tutkielmaan tekemäni haastattelut osoittivat, että 1950-luvun Kalliossa lapsuuttaan viettäneiden liikkuminen oli verrattain vapaata ja tämä vapaa liikkuminen muistettiin myönteisenä.⁴⁵⁸ Sodanjälkeisessä asiantuntijakeskustelussa vapautta haluttiin kuitenkin rajoittaa vedoten liikennekysymysten lisäksi kaupungin muihin vaaroihin.

Samaan tapaan monessa muussa Euroopan maassa, Yhdysvalloissa ja Australiassa käännekohta kaupunkilasten liikkumishistoriassa sijoitetaan maasta ja tutkimuksesta riippuen joko 1940-luvulle⁴⁵⁹ tai 1960–70-luvuille⁴⁶⁰. Muutoksen käynnistäjänä on kaikissa tutkimuksissa esitetty moottoriliikenteen voimakas kasvu, ja tätä seuranneet

---

⁴⁵³ Chrtistensen ym. 2003, 6.

⁴⁵⁴ Chrtistensen ym. 2003, 6.

⁴⁵⁵ Tandy, 1999, 154; Casco ym. 2002, 35.

⁴⁵⁶ Broberg ym. 2009, 22.

⁴⁵⁷ Cosco ym. 2002, 36.

⁴⁵⁸ Kaikissa kahdeksassa tutkimushaastattelussa verrattain vapaa liikkuminen 1950-luvun Kalliossa muistettiin myönteisenä.

⁴⁵⁹ Griffin ym. 2015, 679.

⁴⁶⁰ Karsten 2005, 281.

lisääntyneet lapsiin kohdistuneet liikkumisen rajoitukset ja kiellot.⁴⁶¹ Myös vanhempien pelko lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa kohtaan esitetään toistuvaksi lapsen liikkumisen rajoittajaksi.⁴⁶²

Perehdyin nyt pro gradu-työssäni näiden ristiriitojen nostattamaan kysymykseen siitä, missä lasten haluttiin liikkuvan sodanjälkeisessä Helsingissä. Kysyin työssäni, miten asiantuntijakeskustelussa konstruointiin lapsen tilallisia tarpeita: tilantarvetta kodissa ja kodin ulkopuolella kaupungissa. Analysoin sitä, miltä lapsia haluttiin suojella tilasuunnittelulla, mihin heitä kannustettiin ja miten asiantuntijoiden kirjoitukset lasten tilantarpeista muuttuivat tarkastelujaksolla 1946–1977. Pyrin monipuolisia lähteitä lukemalla, tulkitsemalla ja kategorisoimalla ymmärtämään, minne ajan kaupunkikeskustelijat määrittivät lapsen ihannereviirin ja mistä lasten tuli pysyä poissa.

Miksi menneen lapsia koskevan kaupunkisuunnittelukeskustelun tarkastelu on tarpeellista? Ensinnäkin lapsen omaehtoinen liikkuminen on lukuisten tutkimusten nojalla lapsen psyykkiselle ja fyysiselle kehitykselle tärkeää.⁴⁶³ Monissa kansainvälisissä tutkimuksissa on lasten omaehtoisen liikkumisen todettu kuitenkin vähentyneen. Historiallisen taustan selvittäminen on välttämätöntä lapsen liikkumisessa tapahtuneen muutoksen ymmärtämiseksi. Monet kotimaiset ja ulkomaiset tutkimukset lähtevät liikkeelle siitä huomiosta, että lasten fyysinen kunto on heikentynyt tai omaehtoinen liikkuminen on vähentynyt. Harva tutkimus on kuitenkaan perehtynyt historian ja yhteiskunnallisten muutosten tarkasteluun syiden ymmärtämiseksi. Kaupunkilaislasten liikkumisen historia on vielä pitkälti kirjoittamatta. Kotimaisissa tutkimuksissa on kyllä selvitetty esimerkiksi lapselle ystävällistä ympäristöjä⁴⁶⁴ ja lasten liikkumista ja terveyttä edistäviä urbaaneja ympäristöjä⁴⁶⁵, mutta systemaattinen tutkimus lasten omaehtoisen liikkumisen historiasta kaupungissa puuttuu. Tähän tutkimustarpeeseen halusin työlläni vastata.

Yksikään lähde ei kuitenkaan suoraan antanut vastausta tutkimuskysymyksiini.

---

⁴⁶¹ Griffin ym. 2015, ks. myös Floyd & Outley 2002, Karsten 2005 ja Skår & Kough 2009.

⁴⁶² *Kasvatus ja Aika*-lehti http://www.kasvatus-ja-aika.fi/site/?lan=1&page_id=609, 23.1.2016 Hillman 1993, Adams ym., 1990, 1 & Tillberg-Mattson, 2001.

⁴⁶³ Bicket ym. 2015, 4.

⁴⁶⁴ Kyttä, 2003.

⁴⁶⁵ Broberg ym. 2009.

Aineistomäärän kasvettua suureksi myös epätarkkuuden riski kasvoi. Myös se, että tutkimusta lapsen muuttuvasta elinympäristöstä ei ole juuri tehty Suomessa, teki taustatyöstä työlästä. Lasten kaventuneesta elinpiiristä on kyllä tehty kansainvälistä tutkimusta, mutta sen soveltaminen suoraan Suomen kontekstiin ei ole ongelmaton. Nykypäivänä suomalaislapsilla katsotaan olevan huomattavasti enemmän mahdollisuutta omaehtoiseen liikkumiseen kuin muiden maiden lapsilla,⁴⁶⁶ on siis todennäköistä, ettei suomalaislasten liikuntahistoria vastaa ainakaan identtisesti ulkomaisten tutkimusten kuvauksia. Kansainvälinen historiallinen vertailu eri maiden kehityksestä voisikin olla jatkossa erityisen antoisaa.

Työtä vaikeutti myös kysymyksenasettelun sijoittuminen monen eri alan keskelle. Luin paljon taustatutkimusta entuudestaan tuttujen kaupunkihistorian ja lasten historian lisäksi minulle tuntemattomampien maantieteen, ympäristöpsykologian ja ympäristöterveystutkimuksen aloilta. Näiden alojen vähäinen aiempi tuntemus on saattanut vaikeuttaa kykyäni arvioida kriittisesti ja arvottaa alalla tehtyä aiempaa tutkimusta.

Heikki von Herzenin *Koti vaiko kasarmi lapsillemme* -teoksen maalaama kuva kaupunkilasten elämästä oli kaukana niistä muistikuvista, joita kandidaatin tutkielmaan haastattelemieni kalliolaislapsuuteen liitettiin. Helsinki muistui haastateltavien mielikuvissa kiinnostavana leikkiympäristönä, joka tarjosi, von Herzenin sanoja lainaten, *kivikasarmien lapsille* paljon tekemistä. Lapsia ja leikkitovereita oli paljon, likaisiksi tuomitut takapihat olivat kiinnostavia ja haastateltavat muistivat kaupunkiluonnon tarjonnan paljon virikkeitä kaupungin lapsille.

Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että lasten olojen parantaminen olisi ollut tarpeetonta. Kuten johdannossa huomioin, perheet asuivat ahtaasti, lapsikuolleisuus oli korkealla ja ravitsemustasossa oli parantamisen varaa. Moniulotteiset ongelmat niputettiin sotien jälkeen kaupunkivihan sävyttämän asumiskysymyksen ympärille ja normittamalla ja säätelemällä asumisoloja uskottiin ratkaistavan moninaisia sosiaalisia ongelmia.

---

⁴⁶⁶ Bicket ym. 2015, 7.

Tutkimukseni ensimmäisen kategorian (1946–1965) tekstit koostuvat puheenvuoroista, joissa keskustelijat vaativat lasten siirtämistä kaupungin keskustasta maaseutumaisempaan ympäristöön. Keskusteluun osallistuvat pitivät perinteistä kaupunkia kelvottomana elinympäristönä lapselle. Perusteluna esitettiin vaarallinen liikenne, mutta myös kaikki se kontrolloimaton ja aikuisen ulottumattomissa tapahtuva tekeminen, joka asiantuntijoiden mukaan tuli korvata lapsille tarkkaan suunnitelluissa paikoissa. Näin aikuisten lapsille määrittämä ihannereviiri kulki pienten lasten kohdalla aina katse-etäisyydellä äidistä, esimerkiksi kotipihalla, hiekkalaatikolla tai leikkipuistoissa. Lapsen kasvaessa tämän odotettiin liikkuvan myös leikki- ja urheilukentillä sekä luonnossa, mutta aina liikenteeltä suojassa. Liikunnan ja luonnon liitto oli puheissa keskeinen. Vapaa-ajalla lasten tuli leikkiä, harrastaa ja ylläpitää fyysistä kuntoa. Kaupunkilaislasten omaehtoiset ja siis kontrolloimattomat kaupunkileikit eivät keskustelijoiden puheissa saaneet minkäänlaista painoarvoa tai arvostusta. Sodanjälkeisten lasten kirjoitettiin tarvitsevan lisää huolenpitoa, kontrollia ja kehittävää tekemistä.

Sisätiloissa jatkuivat hallinnan ja säätelyn teemat. Aineistoissa vaadittiin koteihin lapsille omaa tilaa, hygieenistä elinympäristöä, liikojen kieltojen poistamista, sekä sukupuolenmukaista tilanjakoa ja lastenhuoneiden sisustamista. Kodin sisätiloissa aikuisten lapsille määrittämä ihannereviiri antoi lapselle omaa tilaa ja näennäistä yksityisyyttä. Kategoriassa esitetyt minimivaatimukset loivat pohjan sille kodin merkityksen huomattavalle kasvulle, joka korostui erityisesti seuraavassa kategoriassa.

Amsterdammassa lasten tilankäytön historiaa selvittänyt Lia Karsten kirjoittaa muutoksen lapsen tilankäytössä alkaneen verkkaisesti 1960-luvulla ja kertoo painopisteen muuttuneen nopeasti 1970-luvulta alkaen. Paitsi kotien kasvavat pinta-alat, sisätiloihin vetivät myös enenevät kulutustuotteet, kuten lelut ja lisääntynyt mukavuus, kuten lasten omat huonekalut.⁴⁶⁷ Sama muutos on nähtävissä omista aineistoissani.

---

⁴⁶⁷ Karsten 2005, 283.

Toisessa diskursiivisessa kategoriassa (1965-1977), joka koostuu etupäässä *Kaunis Koti* ja *Avotakka*-lehtien, sekä Mannerheimin Lastensuojeluliiton kirjoituksista, konstruointiin lapsen tarpeita enenevässä määrin juuri kodin sisätiloihin. Tämä näkyi paitsi lasten sisätiloja koskevien artikkelien kokonaismäärän lisääntymisenä, myös artikkelien sisällöissä. Uusia huonekaluja, leluja ja mitä erilaisimpia leikkivälineitä esiteltiin aikaisempaa laajemmin. Puolapuut, liukumäet ja keinut näyttäytyvät aikakauslehtien sivuilla kotien uusina vakiovarusteina. Kirjoituksilla turvallisuuskysymyksistä, lapselle tarpeellisista leikki- ja liikuntavälineistä, lasten omista huonekaluista ja leluista, sekä lasten keskeisyydestä koko kodin järjestämisessä konstruointiin lapsen tilallisia tarpeita juuri kotien sisätiloihin.

Toisen kategorian teksteissä korostuivat kotien sisätiloihin panostaminen ulkotilojen kustannuksella. Kun 1940-50 luvuilla asfalttipihojen lasten sanottiin tarvitsevan luontoa, valoa ja ilmaa, 1960-luvun lopulta aineistoissani keskityttiin lasten tarpeisiin sisätiloissa. Ulkotilojen osalta kiinnitettiin enemmän huomiota muihin yhteiskunnan ryhmiin. Lasten toivottiin oppivan kaupunkilaisiksi ja tottuvan urbaaniin elämään.⁴⁶⁸

Asuinolojen koheneminen mahdollisti mielekkään ajanvieton sisätiloissa, joka osaltaan passivoi lapsia ja nuoria.⁴⁶⁹ Tätä vauhdittivat liikenteen voimakas kasvu, sekä lapsiin kohdistuva kasvava kontrollin ja huolenpidon tarve. Ensimmäisessä kategoriassa asiantuntijat ratkaisivat lapsen ja kaupunkiympäristön ongelman vaatimalla asumisen siirtämistä luonnon helmaan. Toisessa kategoriassa lapsille konstruointiin ihanneympäristöä kodin sisätiloihin. Läpi tarkastelujakson kaupunkiympäristö pysyi puheenvuoroissa lapselle vihamielisenä. Molemmissa diskursiivisissa kategorioissa lapsen ihannereviiri piirtyi sinne, missä se ei häiritse moottoriliikenteen kasvua.

Tutkimus lapsen muuttuneesta kaupunkitilasta on Suomessa on kiehtova, mutta vielä miltei tutkimaton alue. Sukupolvien välinen vertaileva tutkimus pidemmältä aikaväliltä puuttuu kokonaan. Niin ikään kansainvälinen historiallinen vertailu lasten liikkumisen muutosten ymmärtämiseksi voisi olla jatkossa erittäin hedelmällinen tutkimusalue.

---

⁴⁶⁸ *Kaupungissa on tulevaisuus* (Risto Jarva 1967); *Kaunis koti* 2/1976.

⁴⁶⁹ Ojajärvi ym. 2014, 105

VIII Lähteet ja kirjallisuus

8.1 Painetut lähteet

Helander, Vilhelm: *Kenen Helsinki*. WSOY, Helsinki 1970.

von Herzen, Heikki: *Koti vaiko kasarmi lapsillemme: asunnontarvitsijoiden näkökohtia asunto- ja asemakaavakysymyksissä*. Väestöliitto, Porvoo 1946.

Hurtwood, Allen & Flekkoy, Maalfrid & Sigsgaard, Jens & Skard, Aase Gruda: *Space for play. The youngest children*, 1964.

Lounela, Pekka: *Anna meidän asua: pamfletti asuntokysymyksestä*. Tammi, Helsinki 1965.

Meurman, Otto-I: *Asemakaavaoppi*, Rakennuskirja, Helsinki 1982.

Muderspach, L: *Koti. Yhteiskunnan tukipylväs*, Kustannusliike Kirjatoimi, Helsinki 1951.

Myrdal, Alva: *Kris i befolkningfrågan*. Albert Bonniers förlag, Tukholma 1934.

Myrdal, Alva: *Riktiga leksaker*. Kooperativa förbundet, Tukholma 1936

Mäenpää, Jorma: *Asuntopolitiikkamme ja sen tavoitteet*. Tammi, Helsinki 1968.

Nummenmaa, Tapio & Syvänen, Matti & Weckroth, Johan: *Lapsen leikki- ja liikkumatila kaupunkiympäristössä*. Tampereen yliopisto, Tampere 1970.

Periäinen, Tapio *A4 Asumispoliittinen tavoiteohjelma*, Mannerheimin Lastensuojeluliitto, Helsinki 1971.

Periäinen, Tapio: *A5 Asumispoliittisen tavoiteohjelman lyhennelmä*. Mannerheimin Lastensuojeluliitto, Helsinki 1971.

Sauro, Seppo: *A1 Lapsiraportti, Mitä lapsi tarvitsee asumisessa?*, Mannerheimin lastensuojeluliitto, Joensuu 1977.

Asuntonäyttely 66. Suomen rakennustaiteen museo, Helsinki 1966.

Onko lasten leikki-perinne katoamassa? Lasten lelu- ja leikki-perinteestä 2.10.1986, Helsinki 1986.

8.2 Lehdet

Asuntopolitiikka 1950-1977
Avotakka 1971-1977
Kaunis Koti 1948-1970
Valtakunnansuunnittelu-Asuntopolitiikka 1967-1972

8.3 Elokuvat, ohjelmat ja lyhytdokumentit

Jarva, Risto: *Kaupungissa on tulevaisuus*. Postisäästöpankki, 1967.
Jarva, Risto: *Maaseudun tulevaisuus*. Postisäästöpankki, 1970.
Harrastuksia. Yleisradio, 1958. <http://yle.fi/aihe/artikkeli/2007/03/19/hyvat-harrastukset-arjen-vastapainoksi>, haettu 10.10. 2015.
Lapset lähiössä. Yleisradio, 1976. <http://yle.fi/aihe/artikkeli/2009/10/19/kun-suomi-muutti-lahioon>, haettu 10.10. 2015.
Työtä ja lomailua. Lii-filmi, 1950. <http://yle.fi/aihe/artikkeli/2014/04/15/maalla-mieli-virkistyy>, haettu 10.10. 2015.

8.4 Verkkolähteet

Broberg, Anna: puhe Demos Helsingin ja Nuori Suomi ry:n tapahtumassa liittyen lapsiystävälliseen urbaaniin ympäristöön:
https://www.youtube.com/watch?v=s_kzY2OhloU

Derbyshire, David: "How children lost the right to roam in four generations". *Daily Mail, Mail Online* 15.7.2007. <http://www.dailymail.co.uk/news/article-462091/How-children-lost-right-roam-generations.html>, haettu 1.10.2015.

Hudson, Jenny: "In praise of raising children in the city". *The Guardian*,
<http://www.theguardian.com/lifeandstyle/2013/oct/26/praise-raising-children-city-birmingham>, haettu 15.10.2015

Kansaneläkelaitos, äitiysavustuksen historia: <http://www.kela.fi/aitiysavustus-historia>, 1.2. 2016.

Kyttä, Marketta: puhe Demos Helsingin ja Nuori Suomi ry:n tapahtumassa liittyen lapsiystävälliseen urbaaniin ympäristöön: :
<https://www.youtube.com/watch?v=tk4iqofUhH0>

"Lapset palaavat Helsingin kantakaupunkiin" YLE 19.5.2011,
http://yle.fi/uutiset/lapset_palaavat_helsingin_kantakaupunkiin/5362539, haettu 15.10.2015.

Liikenneonnettomuustilastot: http://tilastokeskus.fi/til/ksyyt/2010/ksyyt_2010_2011-12-16_kat_007_fi.html

Mannerheimin lastensuojeluliiton historiasta: <http://www.mll.fi/mll/historia/>, haettu 10.10. 2015.

Moilanen, Kaisu: "Lapset eivät saa enää liikkua niin vapaasti kuin 50-luvulla", *Helsingin Sanomat* 24.11. 2009.
<http://www.hs.fi/paivanlehti/arkisto/Lapset+eiv%C3%A4t+saa+en%C3%A4%C3%A4+liikkua+niin+vapaasti+kuin+50-luvulla/aaHS20091124SI1KA01i4q?src=haku&ref=arkisto%2F>, 4.2. 2016.

Pusa, Ari: "Lapset kärsivät aikuisten sairauksista", *Helsingin Sanomat* 10.10.2013,
<http://www.hs.fi/urheilu/a1381293297437>, haettu 1.10.2015.

Suomen virallinen tilasto: Kuolemansyyt. Lapsikuolleisuus 1936–2010.
http://tilastokeskus.fi/til/ksyyt/2010/ksyyt_2010_2011-12-16_kat_007_fi.html

Television historiasta: <http://yle.fi/aihe/artikkeli/2011/01/07/kun-tollotin-tuli-tupaan>

Tilastokeskus, suomalaisen kulutuksen kehitys:
<http://www.stat.fi/tup/suomi90/heinakuu.html>, haettu 4.2. 2016.

UNICEF:n vuoden 2015 lapsiraportti: <http://www.unicef.org/sowc2012/>.

8.5 Tutkimuskirjallisuus

Broberg, Anna & Kahila, Maarit & Kyttä, Marketta:
"Lasten liikkumista ja terveyttä edistävä urbaani ympäristö". *Yhdyskuntasuunnittelu* 2009.

D'Agostino, Heidi & Raeka DeLong & Singer, Dorothy G. & Singer, Jerome L.:
"Children's Pastimes and Play in Sixteen Nations. Is Free-Play Declining?" *American Journal of Play*, New York 2009.

Archard, David: *Children: Rights and Childhood*. Routledge, Lontoo ja New York 1993.

Aura, Seppo & Horelli, Liisa & Korpela, Kalevi: *Ympäristöpsykologian perusteet*. WSOY, Helsinki 1997.

Bicket, Martha & Elliott, Bridget & Fagan-Watson, Ben & Hillman, Mayer & Mocca, Elisabetta & Shaw, Ben: *Children's Independent Mobility: an international comparison and recommendations for action*. Policy Studies Institute, Lontoo 2015.

Broberg, Anna & Hynynen, Ari & Iltanen, Sanna & Kyttä, Marketta & Paronen,

- Olavi: "Yhdyskuntarakenne muokkaa lasten ja nuorten liikkumista." *Liikunta & Tiede* 2-3, 2011. http://www.lts.fi/sites/default/files/page_attachment/lt2-311_10-17_lowres1.pdf, haettu 10.10. 2015
- Broberg, Anna & Kahila, Maarit & Kyttä, Marketta: "Lasten liikkumista ja terveyttä edistävä urbaani ympäristö". *Yhdyskuntasuunnittelu*, 47:2, 2009. http://www.yss.fi/yks2009-2_kyttayms.pdf
- Chistensen, Pia & O'Brien Margaret: *Children in the city. Home, neighbourhood and community*. RoutledgeFalmer, Lontoo 2003.
- de Certeau, Michel: *The Practice of Everyday Life*. University of California Press, Berkeley, Los Angeles & London 1988.
- Colins, Julie: "Small Children Dictate Home Plan': Uncovering the Influence of Childrearing Ideals on the Design of the Modern Post-war House". *Australian Historical Studies*, 2/2009.
- Cosco, Nilda & Moore, Robin: "Our Neighborhood is Like That! Cultural Richness and Childhood Identity in Boca-Baraccas, Buenos Aires" teoksessa Chawla, Louise (tom.): *Growing Up on an Urbanizing World*. Earthscan, Lontoo, 2002.
- Ekerwald, Hedvig: "Alva Myrdal: Making the private public". *Acta Sociologica*, 4/2000.
- Grbich, Carol: *Qualitative Data Analysis: An Introduction*. SAGE Publications, Lontoo 2007.
- Griffin, Elisabeth & Woolley, Helen E.: "Decreasing experiences of home range, outdoor spaces, activities and companions: changes across three generations in Sheffield in north England". *Children's Geographies*, 6/2015.
- Haarni, Tuukka & Karvinen, Marko & Koskela, Hille & Tani, Sirpa (toim.): *Tila, paikka ja maisema. Tutkimusretkiä uuteen maantieteeseen*. Vastapaino, Tampere 1997.
- Haikkola, Lotta & Pacilli, Maria Giuseppina, Horelli, Liisa & Prezza, Miretta: "Interpretations of Urban Child-Friendliness: A Comparative Study of Two Neighborhoods in Helsinki and Rome." *Children, Youth and Environments* 17/2007.
- Haikkola, Lotta & Kullman, Kim & Strandell, Harriet: *Lapsuuden muuttuvat tilat*. Vastapaino, Tampere 2012.
- Hankonen, Johanna: *Lähiöt ja tehokkuuden yhteiskunta*. Otatieto, Tampere 1994.
- Hanson, Julianne & Hiller, Bill: *The Social Logic of Space*. Cambridge University Press, Cambridge 1984.
- Hart, Roger: *Children's Experience of Place*. Irvington Publishers, New York 1979.

- Heinonen, Visa & Panzar, Mika: ”Hyvä käyttöesine on käytännöllinen, halpa ja kaunis” – Maaseudun ja kaupungin välinen jännite Kaunis Koti -lehden kodinsisustusvisioissa 1950-luvun puolivälissä”. *Taidehistoria tieteenä* 3/2014.
- Herranen, Timo & Hoffman, Kai & Turpeinen, Oiva: Helsingin historia vuodesta 1945. Osa 1: Väestö, kaupunkisuunnittelu ja asuminen ja elinkeinot. Helsingin kaupunki, Helsinki 1997.
- Hillman, Mayer (toim.): One False Move. A study of children's independent mobility. The Policy Studies Institute, Lontoo 1990.
- Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero: Diskurssianalyysi liikkeessä. Vuorovaikutus, toimijuus ja kulttuuri empiirisen tutkimuksen haasteena. Vastapaino, Tampere 1999.
- Juntto, Anneli: Asuntokysymys Suomessa Topeliuksesta tulopolitiikkaan. Valtion painatuskeskus, Helsinki 1990.
- Karisto, Antti (toim.): Suuret ikäluokat. Vastapaino, Tampere 2005.
- Karsten, Lia: ”It all used to be better? Different Generations in Conceptions and Opportunities on Continuity and Change in Urban Children’s Daily use of Space.” *Children’s Geographies*, 3/2005.
- Katainen, Elina & Suoranta, Anu & Teräs, Kari & Valenius Johanna (toim.): Koti kaupungin laidalla. Työväestön asumisen pitkä linja. Työväen historian ja perinteen tutkimuksen seura, Helsinki 1999.
- Keller, Reiner: Doing Discourse Research. An Introduction for Social Scientists. SAGE Publications, New York, 2013.
- Kivistö, Jorma & Laakkonen, Simo: Kaatopaikan Helmi. Lasten ympäristöhistoriaa. Teoksessa Hannikainen, Matti, Salasuo Mikko (toim.), Elämän muotoja. Kertomuksia yksilöstä ja yhteiskunnasta. Koala-Kustannus, Helsingin 2001.
- Kivistö, Jorma & Olsson, Pia & Åström Anna-Maria (toim.): Elämää kaupungissa. Muistikuvia asumisesta Helsingin keskustassa. Helsingin kaupunginmuseo, Helsinki 1998.
- Knapas, Rainer & Smeds, Kerstin & Strömberg, John: Boken om vårt land 1996. Kustannusyhtiö Otava, Söderström & co, Helsinki 1996.
- Kyttä, Marketta: Children in outdoor contexts. Affordances and Independent Mobility in the Assessment of Environmental Child Friendliness. Teknillinen korkeakoulu, Espoo 2003.
- Lefebvre, Henri: The production of space. Blackwell, Oxford, 1990.

Louv 2005; Tandy, C. A., ”Children’s diminishing play space. A study of intergenerational change in children’s use of their neighborhood.” *Australian Geographical Studies* 2/1999.

Manninen, Richard & Peltonen, Lasse & Sairinen, Rauno & Wiik, Maarit: Ympäristöterveys yhdyskuntasuunnittelussa. Näkökulmia hyvinvointia edistävään elinympäristöön. Suomen Ympäristö, Ympäristöministeriö, Helsinki 2006.

Moore, Robin & Young, Donald: *Childhood Outdoors: Toward a Social Ecology of the Landscape* teoksessa Altman, Irwin, Wolhwill, Joachim F. *Children and the Environment*. Plenum publishing Corporation, Berliini 1978.

Nurmi, Esko: *Katto pään päälle*. Helsingin kaupungin asuntotuotantotoimisto 1948-1998. Helsingin kaupungin asuntotuotantotoimisto, Helsinki 1998.

Ojajärvi, Anni & Salasuo, Mikko: ”Melkein sata vuotta poikien liikkumista – Elämäntapa ja fyysinen aktiivisuus neljän sukupolven lapsuudessa ja nuoruudessa.” *Kasvatus ja Aika*, 1/2014, Suomen kasvatuksen ja koulutuksen historian seura, Turku, 2015.

Palonen, Kari: ”Kootut retoriikat. Esimerkkejä politiikan luennasta”, SoPhi Yhteiskuntatieteiden, valtio-opin ja filosofian julkaisuja, Jyväskylä, 1997.

Potter, Jonathan: *Representing Reality. Discourse, Rhetoric and Social Construction*. Sage, London, 1996.

Raittila, Raija: *Ympäristöltä suojeltu lapsuus*. Teoksessa Aalto, Emma, Alasuutari, Maarit, Heino, Tarja, Lamponen, Tuuli, Rutanen, Niina (toim.), *Suojeltu lapsuus? Raportti Lapsuudentutkimuksen päiviltä 2011*. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Tampere 2012.

Roivainen, Irene: *Sokeripala metsän keskellä. Lähiö sanomalehden konstruktiona*. Helsingin kaupunki, Tilastokeskus, Helsinki 1999.

Saarikangas, Kirsi: *Asunnon muodonmuutoksia. Puhtauden estetiikka ja sukupuoli modernissa arkkitehtuurissa*. SKS, Helsinki 2002.

Saarikangas, Kirsi: *Eletyt tilat ja sukupuoli. Asukkaiden ja ympäristön kulttuurisia kohtaamisia*. SKS, Helsinki 2006.

Saldaña, Johnny: *The Coding Manual for qualitative Research*. SAGE Publications, New York 2013.

Taylor, Stephanie & Wetherell, Margaret & Yates, Simeon J: Discourse as Data. A guide to Analysis, SAGE Publications, New York 2001.

Tuuri, Antti: Linnuille pesänsä, ketuille kolonsa. Asuntorakentamisen viisi värikästä vuosikymmentä. Suomen rakennuslehti oy, Helsinki 1998.

Valentine, Gill: ”Angels and Devils: Moral Landscapes of Childhood”. *Environment and Planning*, Sheffield 1996.

Ward, Colin The Child in the City, Penguin Books, Middlesex, 1977.

Österlund, Kalle & Taskinen, Riitta (toim.) & Auvinen, Riitta & Hulkko, Jouko & Peräläinen, Antero & Pulkkinen, Aimo: Perheen puolesta. Väestöliitto, Helsinki, 1991.

IX Liitteet

Liite 1, kategorioiden mukaan jaetut artikkelit

Lapsen tarpeet sisätiloissa 1946-1964

Kaunis Koti

1B/ 1948	"Koti on lapsia varten. Eivätkä lapset kotia varten."
1B/1948	"Ruotsalainen nuoripari sisustaa"
1/1949	"Terve, nykyaikainen koti"
1/1949	"Lapsillekin oikeat huonekalut"
2/1951	"Asiallisuutta lastenhuoneeseen"
1/1952	"Koti on ennen kaikkea perheen omaa käyttöä varten"
3/1952	"Yksinkertainen on terveen lapsen lelu"
4/1953	"Lastenhuone ja koti"
4/1953	"Koti on yksityisasia"
4/1954	"Ehdimmekö elää kodissamme?"
3/1955	"Tyttärien huone"
3/1955	"Kaksi huonetta ja keittiö perheasuntona II"
4/1955	"Lapsi H55:ssä" / /purettu
5/1955	"Aktiivisen ja onnellisen elämän kehys"
6/1956	"Pojan toivehuone"
4/1957	"Koti tavallisille ihmisille"
4/1957	"Koti oravanpesässä"
1/1958	"Uusittu lastenkamari"
4/1958	"Miten talonmiehen perhe käyttää hyväkseen nykyaikaista asuntoa?"
5/1958	"Huonekaluja leikki-ikäisille."
3/1959	"Näin asutaan Norjassa"
4/1959	"Lapsellisia huoneita "
6/1959	"Poikien oma nurkkaus"
6/1959	"Tanskalaisessa lastenkamarissa"

3/1960	”Tanskan lasten ikioma mökkikylä”
1/1961	”Voiko äiti kehittää tyttärensä makua?”
1/1962	”Helsinkiläinen suurperhe”
3/1963	”100 neliön ateljeehuone perheasuntona”
5/1963	”Ollakko vai eikö olla – olohuoneessa?”
1/1964	”Kalusteita pienimmille”
1/1964	”Leikkien satua ja totta”

Asuntopolitiikka

3/1950	”Mammuttitauti”
1/1951	”Ennenkaikkea perheasuntoja”
2/1952	”Arava, lapset ja nuoriso”
1/1954	”Asuntokysymys ratkaistava”
2/1954	”Kerrostalojen yhteistilat”
2/1955	”Tapiolan toinen asunto- ja sisustusnäyttely”
1/1957	”Vuosi 1965 lähestyy”
3/1957	”Perheenasuntoavustusjärjestelmämme nykyisellään lähes merkityksetön”
2/1959	”Yksi huone lisää”
2/1959	”Yhä vain pientasuntoja”
3/1960	”Asumistiheyden ongelma ja perheenasuntoavustukset
3/1960	”Perheenasunnon kansainväliset vähimmäisnormit ja lapsiperheiden asumistaso Suomen kaupungeissa”
2/1961	”Perheenasuntojen ratkaisemisella on kiire”
3/1962	”Pienet asunnot, kasvavat perheet ja Arava”

Lapsen tarpeet sisätiloissa 1965-1977

Valtakunnansuunnittelu-Asuntopolitiikka

4/1967	”Asuntojemme asuttavuus paranee”
--------	----------------------------------

Kaunis Koti

8/1965	”Sisäleikkien aikaa”
1/1966	”Miten suhtaudumme asuntoomme?”
1/1966	”Viihdytäänkö uudessa kodissa?”
5/1966	”Asunto ja vapaa-aika”
1/1968	”Lapsikin leikkisi sohvalla”
5/1966	”Esikoinen vanhempien makuuhuoneessa”
6/1968	”Muovin maailmaan”
6/1968	”Vauva valtaa kodin”
1/1969	”Pistän piiloon silmiltä ja sormilta”
2/1969	”Leikkivälineet aktivoivat lapsen maailman”
2/1969	”Huone sisaruksille”
5/1969	”Antakaa lasten pitää krumeluurinsa”
1/1970	”Lapsellista asumista”
6/1970	”Annatteko lastennekin asua?”
8/1970	”Joulupukille tiedoksi”

Avotakka

1/1971	”Lasten Leikit”
2/1971	”Koti, mutta miksi?”

5/1971	”Näin tehtiin ahtaasta 1H+k:stä avara 2h+kk”
2/1972	”Leikkihuone pikkuisille”
4/1972	”Palasetia yksinkertaisemmaksi ei sisustuselementti tule”
10/1972	”Minä poljen sinä ohjaat” Lasten lelutesti
10/1972	”Koti pesi kasvonsa”
11/1972	”Näin asuu Tauno Korhonen”
11/1972	”Perheasuntona 40 neliötä”
12/1972	”Mitä kaksiossa saatiin aikaan 5000 markalla”
3/1973	”7 pikkuvuodetta”
3/1973	”Vuode kuin äidin syli”
10/1973	”Liisamaija & perhe yksityisalueellaan”
11/1973	”Mustien ovien koti”
11/1973	”Virikkeitä tenaville”
12/1973	”Talo lapsia varten”
1/1974	”Saa istua sohvalle lapset”
2/1974	”Elävä pohja”
3/1974	”Mitä nyt”
4/1974	”Kaljakorilla on monta käyttöä”
7/1974	”Pikkuinen sanoi että keinutaan”
9/1974	”Lapset kasvavat kalusteet joustavat”
9/1974	”Läksypöytä”
11/1974	”Koko perheen kaksio”
12/1974	”Julma-Juhan kotikenttä”
1/1975	”Yksiossa ei aina ole ahdasta”
3/1975	”Miten väri vaikuttaa?”
11/1975	”Oma tuoli pienelle”
12/1975	”Vuoden talo 1975”
12/1975	”Elämisen myötä”
1/1976	”Äidin ja tyttären koti”
1/1976	”Mikä on mieleisin lastenhuone?”
4/1976	”Kun ovenkahva on korkealla”
4/1976	”Oma tila lapselle”
10/1976	”43 neliötä neljälle”
10/1976	”Monitoimista lastenkamariin”
10/1976	”Ettei lapsi putoa”
10/1976	”Kahden pojan huone”
12/1976	”Talo täynnä pikku naisia ja pikku miehiä”
12/1976	”Eija, 2-vuotias asuu nyt näin”
3/1977	”Parempi kuin uusi”
3/1977	”Hyvää yötä nuku hyvin”
4/1977	”Lapsen oma kaappi”
5/1977	”Oma pulpetti ja apuporras pienelle”
8/1977	”Pipsan ja Marjaanan huone”
11/1977	”Kahden tyttöksen vinttikamari”

Lapsen tarpeet ulkotiloissa 1946-1964

Asuntopolitiikka

1/1950	”Asumasolu ja asunalähiö”
2/1950	”Prof. Alvar Aalto: Yksi puu-17 perhettä”
2/1950	”Lasten koulutie”
3/1950	”Lapset maksavat hengellään”
3/1950	”Mammuttitauti”
1/1951	”Ennenkaikkea perheasuntoja”

1/1951	”Ennenkaikeaa perheasuntoja”
4/1952	”Zürichin vihreät kaupunginosat”
2/1952	”Arava, lapset ja nuoriso”
4/1952	”Zürichin vihreät kaupunginosat”
4/1952	”Asunnontarpeen tutkimuksesta”
1/1953	”Kilpailun paras asemakaava”
4/1954	”Otto-I. Meurman: Asemakaavoitus sivistyksellisenä ilmiönä”
1/1955	”Heikki v. Herzen: Malmön ulkoilmakaupunki – esikuvallinen asuntoalue?”
3/1956	”Crawley – eräs Englannin uusista kaupungeista”
2/1956	”Tapiolan puutarhakaupungin suunnittelusta”
3/1957	”Huomispäivän kaupunki”
4/1959	”Vallankumous kaupunkisuunnittelun alalla”
4/1960:	”YK:n kansainvälisen asunoseminaarin loppuraportti valmistunut. Seminaarityön perusteella esitetyt johtopäätökset ja suositukset – nykyaikaisen asuntopolitiikan suuntaviivoja.
2/1961	”Väestöliiton asuntopoliittinen toiminta 1.osa”
1/1961	”Miksi jatkuvasti liian suuria asukastiheyksiä?”
2/1961	”Kallion murhenäytelmä”
4/1963	”RESTON – Washingtonin ensimmäinen puutarhakaupunki”
4/1964	”TAPIOLAN maisemahuollosta ja puutarhasuunnittelusta”

Kaunis Koti

1/1949	”Puistot ja me”
2/1950	”Puutarha on viihtyisä paikka”
1/1951	”Kannattaako omakoti”
3/1953	”Kohti slummejako?”
4/1956	”Vanha Käpylä”
4/1957	Artikkeli: ”Koti oravanpesässä”
4/1957	”Näin ratkaistaan Länsi-Saksassa kerrostalojen pihamaat”
5/1957	”Avoin sisäpiha on tulevaisuuden omakodin keskus”
1/1959	”Näin asuu Suomessa ammattityömiehen perhe... ja näin opettajan perhe”
5/1959	”Ajan ongelma.”
5/1959	Eurooppalaisen asumisen suuntaviivat
1960	”Lasten koulutie”
3/1960	”Tanskan lasten ikioma mökkikylä”
4/1961	”Tanskalainen asuu puutarhassaan”
3/1962	Lasten leikkipaikat
5/1962	”Rivitalo etsii itseään”
2/1964	”Ajan tasalla?”
3/1964	”Piha etsii muotoaan”
5/1963	”Asumisen taito”
2/1964	”Pihlajamäki – kaupunki keskellä luontoa”
2/1964	”Käpylä vaakalaudalla”
3/1964	”Piha etsii muotoaan”

Lapsen tarpeet ulkotiloissa 1965-1977

Asuntopolitiikka

1/1966	”Columbia – amerikkalainen 110 000 asukkaan ’rypälekaupunki”
--------	--

Valtakunnansuunnittelu-Asuntopolitiikka

1/1971	”Englannin ’uudet kaupungit”
2/1971	”Ovatko pientaloasunto ja oma piha epäsosiaalista asumista?”
1/1972	”Perhekeskeisyyden vaatimus asuntopolitiikalle”

Kaunis Koti

4/1965	”Orakoti kalliomäen kupeessa”
7/1965	”Omakoti kullan kallis”
8/1965	”Takaisin Impivaaraan”
2/1966	”Kieriväinen”
4/1966	”Tervetuloa tenavataloon”
5/1966	”Asunto ja vapaa-aika”
6/1966	”Tiivis pientaloalue – Uusi asumismuoto”
6/1966	”Asuako Albertslundissa?”
6/1966	”Harrastuksena koti”
8/1966	”Halen poikkeaa muista”
8/1966	”Perheenäiti ja asuintalo”
1/1967	”Cumbernauld – Uusinta Englantia”
2/1967	”Jokaisella meistä on oma kaupunkinsa”
2/1967	”ELÄKÖÖN KÄPYLÄ”
4/1970	”Lasten leikit kukkaistalossa”
6/1970	”Tanskanmaa on ihmisystävällinen”
1/1971	”Valtio valtiossa”
7/1971	”Ympäristö = 60% asumisviihtyvyydestä”

Avotakka

2/1972	”Leikinlasku”
11/1972	”Rikulla oli onnea”
10/1973	”Antakaa meidän leikkiä”
10/1973	”Liisamaija & perhe yksityisalueellaan”
6/1974	”Pihalle siitä”
7/1974	”Pikkuinen sanoi että keinutaan”
12/1975	”Itä-Pasilassa on hyvä asua”
4/1976	”Kun ovenkahva on korkealla”
10/1976	”43 neliötä neljälle”
2/1977	”Näin syntyy viihtyisä lähiö”
5/1977	”Leikki sijansa saakoon”
7/1977	”Voita iloa lapselle”
8/1977	”Hävitetään betonikylät”

Liite 2, tutkimusaineistot

Julkaisu	Kirjoittaja/julkaisija	Ilmestymisvuosi	Elokuvan pituus/ lehden ilmestymistiheys
Koti vaiko kasarmi lapsillemme-pamfletti	Heikki von Herzenn Väestöliitto	1946	-
Asemakaavaoppi	Otto-I Meurman	1947	-
Työtä ja lomailua-lyhytelokuva	Lii-Filmi	1950	6 min
Harrastuksia -lyhytelokuva	YLE	1958	7 min
Asuntopoliittikka-lehti	Väestöliitto	1950-1966	4 krt/ vuosi
Valtakunnansuunnittelu-Asuntopoliittikka	Väestöliitto	1967-72	4 krt/ vuosi
Kaunis Koti-lehti	Taideteollisuusyhdistys	1948-1966	1948-64 6 krt/vuosi, 1965 8 krt/vuosi.
Avotakka	A-lehdet	1967-	1 krt/kk
Asuntonäyttely 66	Suomen rakennustaiteen museo	1966	-
Asuntopoliittikkamme ja sen tavoitteet -pamfletti	Väestöliitto	1967	
Kaupungissa on tulevaisuus -lyhytelokuva	Postisäästöpankki	1967	22 min
Maaseudun tulevaisuus	Postisäästöpankki	1970	25 min
A4 Asumispoliittinen tavoiteohjelma	Tapio Periäinen, Mannerheimin Lastensuojeluliitto	1971	-
A5 Asumispoliittisen tavoiteohjelman lyhennelmä,	Tapio Periäinen, Mannerheimin Lastensuojeluliitto	1971	-
Lapset lähiössä	YLE	1976	3 min
A1 Lapsiraportti, Mitä lapsi tarvitsee asumisessa?, Mannerheimin lastensuojeluliitto	Seppo Sauro, Mannerheimin Lastensuojeluliitto	1977	-

Liite 3, tutkimushaastattelut

Nainen, s. 1945 Helsingissä, haastateltu 11.1.2011 Helsingissä, haastattelija Veera Moll (VM).

Mies, s. 1939 Helsingissä, haastateltu 27.1.2011 Helsingissä, haastattelija VM.

Mies, s.1939 Helsingissä, haastateltu 29.1. 2011 Helsingissä, haastattelija VM.

Nainen, s. 1939 Helsingissä, haastateltu 4.2.2011 Helsingissä, haastattelija VM.

Mies, s. 1938 Helsingissä, haastateltu 4.2.2011 Helsingissä, haastattelija VM.

Mies, s. 1943 Helsingissä, haastateltu 13.2. 2011 Sutlepassa, Virossa, Haastattelija VM.

Nainen, s. 1949 Helsingissä, haastateltu 20.2. 2011 Helsingissä, haastattelijana VM

Mies, s.1943 Helsingissä 16.2. 2011 Helsingissä, haastattelijana VM